



DUURZAAM ATTRACTIEF EROTISCH FUNGEBIED
SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

De zoektocht naar een duurzaam attractief raamprostitutiegebied...

Inhoud

Voorwoord	5	Hoofdstuk 3: Casestudie Antwerpen	29
Proloog	7	3.1. Inleiding	
Hoofdstuk 1: Inleiding	11	3.2. (Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving	
1.1. Probleemstelling		3.2.1. Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit	
1.2. Doelstelling onderzoek		3.2.2. Beheer van de ruimtelijke kwaliteit	
1.3. Vraagstelling		3.2.3. Overlast	
1.4. Werkwijze en onderzoeksopzet		3.2.4. Ordehandhaving	
1.4.1. Werkwijze		3.3. Maatschappelijk en politiek draagvlak	
1.4.2. Onderzoeksopzet		3.3.1. Belanghebbende actoren en hun draagvlak	
		3.3.2. Mate van interactieve beleidsvorming en -proces	
Hoofdstuk 2: Beknopte theoretische verkenning	17	3.4. Investerings door publieke en private partijen	
2.1. Inleiding		3.4.1. Investerings door publieke partijen	
2.2. Prostitutie		3.4.2. Investerings door private partijen	
2.2.1. Geschiedenis van de prostitutie		3.5. Synergie	
2.2.2. Prostitutievormen		3.6. Samenvatting	
2.2.3. Raamprostitutiegebied			
2.3. Stedelijke gebiedontwikkeling van prostitutiegebieden		Hoofdstuk 4: Casestudie Arnhem	45
2.3.1. Beheer van de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving		4.1. Inleiding	
2.3.2. Maatschappelijk en politiek draagvlak		4.2. (Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving	
2.3.3. Investerings door publieke en private partijen		4.2.1. Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit	
2.3.4. Synergie		4.2.2. Beheer van de ruimtelijke kwaliteit	
2.4. Vertrekpunt voor het empirische onderzoek		4.2.3. Overlast	
		4.2.4. Ordehandhaving	
		4.3. Maatschappelijk en politiek draagvlak	
		4.3.1. Belanghebbende actoren en hun draagvlak	
		4.3.2. Mate van interactieve beleidsvorming en -proces	
		4.4. Investerings door publieke en private partijen	
		4.4.1. Investerings door publieke partijen	
		4.4.2. Investerings door private partijen	
		4.5. Synergie	
		4.6. Samenvatting	

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Hoofdstuk 5: Casestudie Eindhoven	59	Hoofdstuk 7: Conclusies	91
5.1. Inleiding		7.1. Inleiding	
5.2. (Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving		7.2. Conclusies en aanbevelingen	
5.2.1. Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit		7.2.1. Welke actoren zijn bepalend bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden?	
5.2.2. Beheer van de ruimtelijke kwaliteit		7.2.2. Welke factoren zijn bepalend bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden?	
5.2.3. Overlast		7.2.3. Wat maakt een raamprostitutiegebied attractief?	
5.2.4. Ordehandhaving		7.2.4. Wat maakt een raamprostitutiegebied duurzaam?	
5.3. Maatschappelijk en politiek draagvlak		7.2.5. Wat maakt (en kraakt) een duurzaam attractief raamprostitutiegebied?	
5.3.1. Belanghebbende actoren en hun draagvlak		7.2.6. Suggesties voor nader onderzoek	
5.3.2. Mate van interactieve beleidsvorming en -proces			
5.4. Investerings door publieke en private partijen		Epiloog	103
5.4.1. Investerings door publieke partijen		Bijlage A: Overzicht geïnterviewde personen	107
5.4.2. Investerings door private partijen		Bijlage B: Totaaloverzicht resultaten forum	108
5.5. Synergie		Bijlage C: Totaaloverzicht enquête	110
5.6. Samenvatting		Literatuur	121
Hoofdstuk 6: De steden op een rij	73		
6.1. Inleiding			
6.2. Situatie			
6.3. (Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving			
6.4. Maatschappelijk en politiek draagvlak			
6.5. Investerings door publieke en private partijen			
6.6. Synergie			

DUURZAAM ATTRACTIEF EROTISCH FUNGEBIED
De zoektocht naar een duurzaam attractief raamprostitutiegebied...
Scriptie MasterCityDeveloper – Erasmus Universiteit Rotterdam

Scriptiebegeleider: de heer dr. Peter M.J. Pol

Ing. Ivar van der Drift
15 augustus 2006



MOULIN ROUGE

MOULIN ROUGE

LA LOCO

Féerie
LA NOUVELLE REVUE DU MOULIN ROUGE

Féerie

CHANG

Voorwoord

Voor u ligt de afstudeerscriptie van Ivar van der Drift m.b.t. de opleiding MasterCityDeveloper, gevolgd aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

De motivatie om het onderwerp 'Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied – Een zoektocht naar een duurzaam attractief raamprostitutiegebied...' te kiezen, heeft onder andere te maken met het feit dat er zich in Rotterdam, één van de grootste havensteden van de wereld, na de sluiting van de Keileweg in 2005 geen enkele vorm van legale laagdrempelige raamprostitutie meer bevindt. Zo'n prostitutiegebied zou toch een permanente plaats in de stad moeten kunnen krijgen? Tijdens het referentieproject "Hofpleinlijn", waarbij ik samen met mijn referentiegroepleden gedurende de MCD-opleiding de gebiedsontwikkeling van en rond de Hofpleinlijn onder de loep nam, heb ik bij één van de brainstormsessies al eens gekserend de prostitutiefunctie geopperd als alternatieve invulling van/op de viaductbogen. Ook kwam hierbij de prostitutiepotentie van het gebied tussen het voormalige Hofpleinstation en Rotterdam CS ter sprake. Het Eroscentrum "Ahhh genieten" was hiervan het resultaat [*Van der Drift et al., 2006*].

Om deze scriptie mogelijk te maken, ben ik een aantal mensen dank verschuldigd.

In de eerste plaats mijn vrouw Ellen. Voor het geduld dat zij heeft moeten opbrengen voor de momenten dat ik avond aan avond achter mijn computer zat te werken aan dit onderzoek en meerdere malen verstek heb moeten laten gaan bij eerder gemaakte afspraken. Haar steun was onmisbaar.

Mijn scriptiebegeleider, de heer dr. Peter M.J. Pol, die mij heeft geleerd een scriptie te schrijven, ervoor heeft gezorgd dat ik niet verzandde in overbodigheid en mij geduldig van opbouwende kritiek voorzag.

De mensen die ik heb geïnterviewd, diegene die anoniem de enquête hebben ingevuld, alsmede de bezoekers die een reacties op het forum hebben achtergelaten.

De directie van Leyten en partners b.v., die het mij mogelijk heeft gemaakt de MCD-opleiding te volgen.

Mijn vader, voor het doorlezen en becommentariëren van de conceptteksten.

Mijn collega's, die mij van de nodige tips en informatie hebben voorzien.

Mijn medestudenten, voor het fungeren als klankbord tijdens de opleiding.

De opleidingsorganisatie, voor het beantwoorden van alle vragen, voor en tijdens de studie.

Alle overige mensen, bedrijven en instanties, die mij van informatie hebben voorzien.

Iedereen enorm bedankt!

Ivar van der Drift



Proloog

De Rotterdamse gemeenteraad heeft in juni 2000 de nota 'Rotterdams Prostitutiebeleid' vastgesteld en de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) in verband daarmee gewijzigd.

Aanleiding voor het schrijven van een gemeentelijke nota over prostitutiebeleid is de wettelijke opheffing van het bordeelverbod per 1 oktober 2000. In de nota staat onder welke voorwaarden seksinrichtingen zijn toegestaan en aan welke eisen exploitanten moeten voldoen. Zo zijn seksinrichtingen en escortbedrijven per 1 oktober 2000 verplicht een vergunning aan te vragen bij de gemeente. Alleen bestaande bedrijven - bedrijven die vóór 1 februari 2000 al bestonden - komen voor een vergunning in aanmerking. De vergunningverlening is er op gericht de prostitutie uit de criminele sfeer te halen.

Naar aanleiding van de wettelijke opheffing van het bordeelverbod en de invoering van de nieuwe APV hing de bijl al geruime tijd boven de Keileweg, de tippelzone in Rotterdam, waar per avond ca. 600 mannen een bezoek brachten aan de ca. 120 straatprostituees. In de Rotterdamse raadsvergadering van 6 november 2003 werd het definitieve besluit genomen om de voornoemde tippelzone eind 2005 voorgoed te sluiten.

Rotterdam ging op zoek naar een nieuwe plek voor de zogenaamde laagdrempelige prostitutie. Moet het een erotisch "fungebied" worden in het centrum van de stad of een desolate locatie aan de rand van de stad? Een open drugscene zal niet meer worden getolereerd en de gemeente wil de zieke en zwaar verslaafden prostituees uit de prostitutie halen. Wethouder Rabella de Faria (Veiligheid en Volksgezondheid (Leefbaar Rotterdam)) presenteerde in

maart 2003 tijdens drie bijeenkomsten via het platform voor debat "Het Portaal" een viertal mogelijkheden voor de laagdrempelige prostitutie:

1. Geen prostitutie en dus ook geen overlast;
2. Kleine tippelzone ergens in de stad;
3. Raamprostitutie;
4. Iets soortgelijks als de Wallen, dus een gebied met raamprostitutie en tippelen ingebed in een bestaand uitgaansgebied. Een gebied waar ook "gewone" mensen komen, waar cafeetjes zijn en feesten worden gehouden. Een plek die volgens de wethouder veilig is en waar sociale controle plaatsvindt.

Na de introductie presenteerde zij vier van de vijf prijswinnaars van de ontwerpwedstrijd "Koninginnen van de Nacht" voor een nieuw "eroscentrum of -gebied" in Rotterdam. De Koninginnen, prostituees van de Keileweg en schrijfster/columniste Carrie, ontvingen in totaal 108 inzendingen op hun verzoek een "paleis" te ontwerpen, waar ook de Koninginnen een plaats kunnen krijgen.

Uit de drie debatten kan worden geconstateerd dat de Rotterdammers begrijpen en accepteren dat er een plek in de stad moet zijn voor laagdrempelige prostitutie. Of het erotisch uitgaansgebied een controleerbare plek als het Noordereiland moet worden of een locatie in het centrum van de stad werd niet duidelijk en of het nieuwe erotische uitgaansgebied een 'pareltje voor de stad' en een 'fungebied' zal worden, zoals wethouder De Faria diverse malen betoogde, werd door velen hardop betwijfeld. Blijft overeind dat de door de wethouder gekozen optie vier, dat wil zeggen een kleine tippelzone in combinatie met raamprostitutie, verreweg de meeste aanhang had. De Rotterdammers vonden in ieder geval één ding belangrijk: *"Als het maar gezellig wordt!"*.

De hiernaast afgebeelde advertentie werd in september 2003 in de kranten geplaatst.

In januari 2004, vlak nadat De Faria was opgestapt als wethouder, werden de pogingen tot de uitwerking van een eroscentrum cq. -gebied plots door het college gestaakt.

Uit de brief van het college van dinsdag 16 maart 2004:

"Wij concluderen dat de situatie aan de Keileweg en het door ons opgestelde programma van eisen voor een inbandige voorziening voor niet-verslaafde prostituees niet meer op elkaar aansluiten. Naar ons oordeel is het aantal actieve, niet-verslaafde vergunninghoudsters te gering om te rechtvaardigen dat een vergunning wordt verstrekt voor een specifieke prostitutievoorziening."

In plaats van het selectieproces voort te zetten, wordt afgezien van de realisering van een nieuwe prostitutievoorziening. Om de korpschef van de politie Rotterdam-Rijnmond te citeren: *"het zonder noodzaak tot stand laten komen van een rosse buurt is geen gewenste ontwikkeling, ook omdat het – ook in optimale vorm – leidt tot een zekere mate van overlast en hogere handhavinglasten"*.

13 september 2005 om 23.40 uur sloot de Keileweg voorgoed. Nu, enkele maanden na de opheffing van de tippelzone, wordt Rotterdam geconfronteerd met uitwaaiing van de straatprostitutie door de gehele stad. In de eerste week na de sluiting waren er al 99 bekeuringen uitgedeeld voor illegaal tippelen. Hulpverleners waarschuwden dat een groep vrouwen ondergronds gaat werken en daardoor onzichtbaar wordt voor de hulpverlening, met alle gevolgen van dien.

ROTTERDAM - Het gemeentebestuur van Rotterdam zoekt een ondernemer voor het beheer en de exploitatie van een bordeel voor laagdrempelige prostitutie. Vandaag heeft Rotterdam daartoe advertenties laten plaatsen in drie dagbladen.

De inbandige voorziening met vijftig werkplekken komt in de plaats van de tippelzone aan de Keileweg, die wegens drugsoverlast eind 2005 door de gemeente moet zijn gesloten. Burgermeester Opstelten en wethouder Rabella de Faria, verantwoordelijk voor veiligheid, worden daarop afgeroepen.

De politiek gevoelig locatiekeuze voor het bordeel laat de gemeente over aan de ondernemer. 'Daarvoor is gekozen, omdat de gemeente daarbij geen enkele rol wil hebben en de ondernemer het best kan beoordelen op welke locatie exploitatie rendoert', zegt de ambtelijk projectleider Fons Meijer.

De locatie kan bestaande bouw zijn of nieuwbouw. Van de 200 voor het merendeel verslaafde prostituees die op de Keileweg werken, krijgen 150 medische hulpverlening aangeboden. De resterende, gezonde vrouwen kunnen aan de slag in de nieuwe voorziening.

Een programma van eisen moet ervoor zorgen dat de overlast voor burgers en bedrijven tot een minimum beperkt blijft. 'Dat betekent zo min mogelijk in de buurt van scholen en woningen. Ook de verkeershinder van prostituanten, per auto of te voet, moet beperkt zijn', aldus Meijer. Kandidaten worden onderworpen aan een integriteitonderzoek conform de Wet Bevordering Integriteitbeoordelingen door het Openbaar Bestuur, wat kandidaten met een crimineel verleden uitsluit. Een ambtelijke commissie zorgt voor de selectie, die nog dit jaar moet zijn afgerond.

Als de gemeente een geschikte kandidaat heeft gevonden, maar met een onmogelijke locatiekeuze, zal zij met de ondernemer op zoek gaan naar een acceptabele plek. Meijer: 'Aan deze publiek-private samenwerking komt een einde met de verstrekking van de vergunning. Daarmee houdt de gemeente sturing.'

Gezien het verzet tegen tippelzones zoals op de Keileweg en eerder op de G.J. de Jongweg, die nodig waren na de sluiting in de jaren zeventig van de rosse buurt Katendrecht, houden Burgemeester en Wethouders rekening met massaal protest. Waar het bordeel ook komt, de bestemmingsplannen zullen gewijzigd moeten worden, aldus de projectleider. 'We houden rekening met procedures tot aan de Raad van State toe. Dat kan 14 maanden duren, dus het past allemaal net binnen de gestelde termijn.' Rotterdam vertrouwt op een goede afloop en wil niet met alternatieven komen.

Financieel Dagblad, 9-9-2003.

Dit onderzoek pakt de draad op vanaf het moment dat wethouder De Faria de drie publieke debatten heeft gevoerd via het platform "Het Portaal". De zoektocht naar mogelijkheden voor een attractief erotisch fungebied met drugsvrije prostitutie, laagdrempeligheid, geen overlast voor de omgeving, sociale controle, veiligheid, markttechnisch exploitabel en vooral gezelligheid!



VT-28-HS

1. Inleiding

1.1. Probleemstelling

In een aantal steden in Nederland en overige Europese landen hebben prostitutiegebieden recent een herstructureringslag ondergaan. Hierbij zijn o.a. de (raam)prostitutiebedrijven gecentraliseerd en prostitutiegebieden verplaatst. De reden voor deze herstructurering was veelal de maatschappelijke (over)last van de prostitutiegebieden en dan met name de laagdrempelige prostitutie.

Voorbeelden zijn onder andere:

1. de langsepende sluiting en verplaatsing van het prostitutiegebied in het Spijkerkwartier te Arnhem;
2. de centralisering van het prostitutiegebied in het Schipperkwartier te Antwerpen (B);
3. de centralisering van de prostitutie (Baekelandplein) in de wijk Woensel-West te Eindhoven.

De vraag is hoe effectief en efficiënt de toegepaste strategieën en ingrepen zijn geweest. Kan er worden gesproken van versterking van het duurzaam functioneren van de betreffende prostitutiegebieden in de betreffende steden?

1.2. Doelstelling onderzoek

Het voorliggende exploratieve onderzoek heeft als doel om op basis van casestudies in een drietal steden:

1. een goed inzicht te verkrijgen in de (f)actoren die van belang zijn voor een duurzaam raamprostitutiegebied;
2. het doen van aanbevelingen voor herstructureringsplannen met betrekking tot de versterking van het duurzaam functioneren van raamprostitutiegebieden.

1.3. Vraagstelling

Om de doelstelling adequaat te kunnen beantwoorden is er een centrale vraagstelling geformuleerd met een aantal deelvragen.

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt:

Wat maakt (en kraakt) een duurzaam attractief raamprostitutiegebied?

De volgende deelvragen komen in het onderzoek aan bod:

1. Welke actoren zijn bepalend bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden?
2. Welke factoren zijn bepalend bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden?
3. Wat maakt een raamprostitutiegebied attractief?
4. Wat maakt een raamprostitutiegebied duurzaam?

1.4. Werkwijze en onderzoeksopzet

1.4.1. Werkwijze

Als werkwijze voor het onderzoek is gekozen voor een exploratieve vorm met name vanwege de beperkte beschikbare tijd. Daarnaast is rekening gehouden met het feit dat er nog weinig onderzoek is gedaan naar gebiedsontwikkeling van raamprostitutiegebieden.

1.4.2. Onderzoeksopzet

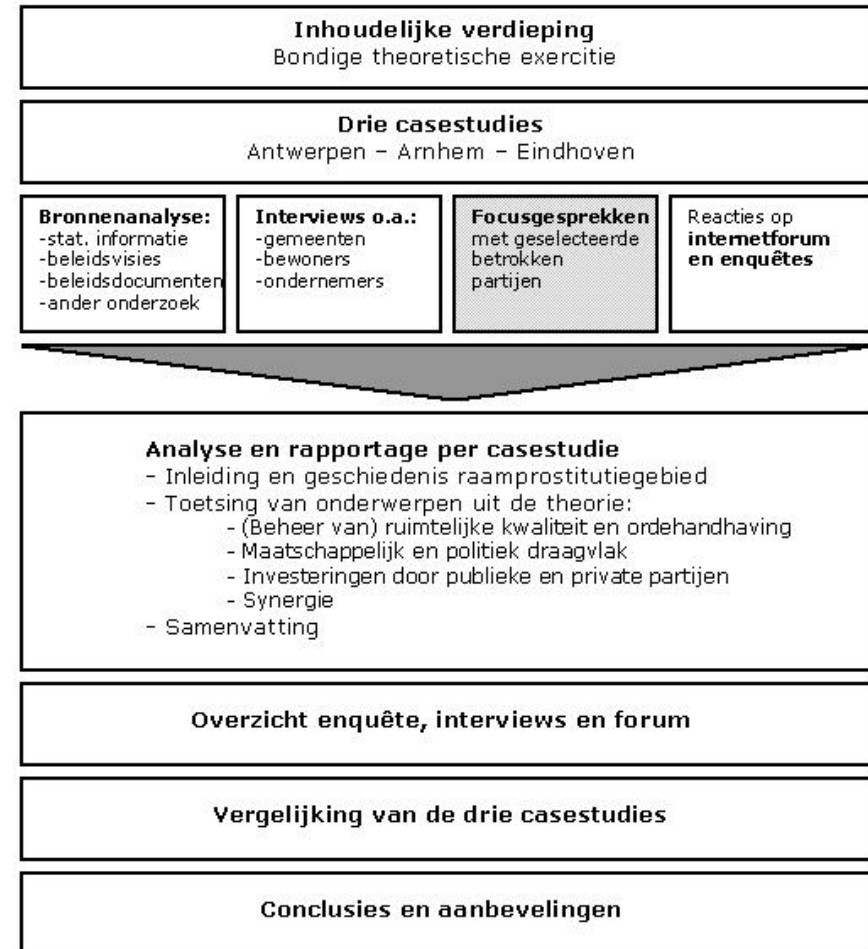
Dit onderzoek bestaat uit 3 fases, namelijk een inhoudelijke verdieping (theorie), een onderzoek van een drietal casestudies waarin o.a. uit de theorie geformuleerde onderwerpen worden onderzocht en een slotbeschouwing op basis van een onderlinge vergelijking van de drie cases en een terugkoppeling van praktijk naar theorie.

Theoretische verkenning

De eerste fase van het onderzoek richt zich op een bondige theoretische verdieping m.b.t. prostitutie(gebieden)(Hoofdstuk 2). De uit de theorie voortvloeiende onderwerpen zullen per casestudie worden getoetst.

Het gaat hierbij vooral om het onderzoek naar het belang van de volgende vier onderwerpen:

- 1) (Beheer van) ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving (kwaliteit van de leefomgeving);
- 2) Maatschappelijk en politiek draagvlak;
- 3) Investerings door publieke en private partijen;
- 4) Synergie.



Selectie cases

Voor de selectie van de cases is gezocht naar een drietal steden met een recent geherstructureerd raamprostitutiegebied. De casestudies moesten minimaal aan de volgende criteria voldoen:

- De herstructurering van de raamprostitutiegebieden hebben plaatsgevonden in de afgelopen 10 jaar;
- De herstructurering van de raamprostitutiegebieden hebben plaatsgevonden n.a.v. maatschappelijke overlast en de hieruit voortvloeiende sociale weerstand;
- De drie verschillende casestudies hadden m.b.t. de oude situatie veel overeenkomsten, zoals o.a. de menging van woon- en prostitutiefunctie, situering en problematieken;
- Tussen de drie verschillende casestudies moet zoveel mogelijk diversiteit zijn m.b.t. de uiteindelijke nieuwe situatie (zoals o.a. het aantal ramen/werkplekken, aanpak en situering).

De geselecteerde steden zijn:

1. Antwerpen (Schipperkwartier): Hier heeft tussen 1999 en 2005 centralisering van de raamprostitutie plaatsgevonden. Bordelen die in de wijk eerst over 17 straten waren verspreid zijn nu samengebracht in 3 straten met ca. 240 ramen/werkplekken. Drugserelateerde criminaliteit, vrouwenhandel en verkeersoverlast waren o.a. de redenen waarom de wijk in opstand kwam en door de gemeente uiteindelijk werd overgaan tot herstructurering van het prostitutiegebied. Doelstelling van de aanpak was om het kleinere gebied weer onder controle te krijgen, zodat er weer een leefbare wijk zou ontstaan. De gemeente Antwerpen heeft in maart 1999 het 'Beleidsplan Prostitutie Antwerpen' vastgesteld dat wordt gekenmerkt door een gelijktijdige aanpak op drie niveaus: ^{a)} beleid gericht op de

prostitutie, ^{b)} beleid gericht op een goed beheer en ^{c)} beleid gericht op de herontwikkeling in het Schipperskwartier.

2. Arnhem (Spijkerkwartier): Op 4 januari 2006 werden de deuren van de laatste bordelen in het Spijkerkwartier gesloten. Onder druk van de bewoners, die de overlast (vooral door drugs en verkeer) van de raamprostitutie zat waren, is na jarenlang juridisch touwtrekken de prostitutie uit het centrum van Arnhem verdwenen. De gemeente praat al vanaf 1997 over een alternatieve locatie voor maximaal 120 ramen/werkplekken op het industrieterrein "Billiton" aan de rand van de stad. Omdat het vingerende bestemmingsplan van dit gebied nog niet door de provincie is goedgekeurd, is er geen continuïteit van de prostitutie in Arnhem.
3. Eindhoven (Baekelandplein): In februari 2005 werd het raamprostitutieplein met 24 ramen/48 werkplekken, de enige plek in Eindhoven waar raamprostitutie is toegestaan, geopend. Ruim 40 jaar lang werd de prostitutie in de diverse straten in de wijk Woensel-West gedoogd, maar door sociale weerstand vanuit de wijk is er gezocht naar een alternatief voor de overlastproblematiek (drugs en verkeer). Dit resulteerde in centralisatie van de raamprostitutie op een plein.

In eerste instantie was, naast de steden Antwerpen (B) en Arnhem (NL), de keus gevallen op de stad Frankfurt (D). Het "Bahnhofsviertel" in Frankfurt staat aan de vooravond van een grootscheepse herstructureringsopgave, waarin ook de prostitutie weer een plaats zal krijgen. Omdat er nog te weinig informatie beschikbaar was over de definitieve plannen voor gebied, de informatieverstrekking vanuit Duitsland zeer moeizaam verliep alsmede Frankfurt geen raamprostitutie kent, maar zogenaamde "eroscentra" (appartementgebouwen van circa 6 verdiepingen hoog), is ervoor gekozen om in plaats van Frankfurt, de stad Eindhoven (NL) als casestudie te selecteren.

Deze drie voornoemde cases worden afzonderlijk van elkaar geanalyseerd in de hoofdstukken 3 t/m 5, waarna ze met elkaar worden vergeleken in hoofdstuk 6.

Datacollectie

Bij de drie verschillende cases is informatie ingewonnen door middel van:

- Bronnenanalyse;
- Interviews;
- Focusgesprekken;
- Forum;
- Enquêtes.

Voor het verkrijgen van een deel van de bovengenoemde informatie is gebruik gemaakt van een zelf gebouwde website "www.erosmus.nl". Deze website is opgezet om mensen te informeren over de voortgang van het onderzoek en om reacties en meningen vanuit de maatschappij te verkrijgen over ontwikkelingen met betrekking tot raamprostitutiegebieden.

Via deze website was het mogelijk om een enquêteformulier in te vullen en mee te denken op het forum over van te voren vastgestelde onderwerpen.

Bronnenanalyse:

Bronnenanalyse bij overheid, adviesbureaus e.d.:

- statistische gegevens, beleidsvisies van de betreffende gemeente
- beleidsdocumenten
- overige onderzoeksgegevens.

Daarnaast zijn ook de kranten- en tijdschriftenarchieven doorgelopen met betrekking tot eerdere publicaties.



afbeelding: www.erosmus.nl

Interviews:

Interviews zijn gehouden met onder andere:

- Gemeenten (beleidsmedewerkers (initiatiefase), projectmanagers (planvorming- en realisatiefase) en beheerders (beheerfase));
- Bewoners;
- Marktpartijen (exploitanten en investeerders).

Het contact leggen voor interviews met beleidsmakers van de gemeenten en exploitanten was geen probleem. Daarentegen was het benaderen van bewoners en "wandelaars" (=bezoekers prostituees) een stuk moeilijker.

Bewoners hebben hun mening niet alleen via interviews gegeven, maar ook via het anonieme enquêteformulier op de website. Om de mening van de “wandelaar” te verkrijgen is getracht een artikel op de website van “www.hookers.nl” te plaatsen. Deze werd echter geweigerd, omdat men dacht dat het om een commercieel onderzoek zou gaan. Na veelvuldig contact met de webmaster van de site is het niet gelukt deze te overtuigen van het nut van de informatie die via het plaatsen van het artikel kon worden verkregen van de wandelaars. Derhalve is per casestudie een samenvatting gemaakt van de opmerkingen die op “www.hookers.nl” zijn geplaatst met betrekking tot het betreffende raamprostitutiegebied. Deze zijn verwerkt in de betreffende hoofdstukken 3 t/m 5.

De lijst met geïnterviewde personen is weergegeven in bijlage A.

Focusgesprekken en forum:

Middels focusgesprekken en een forum zouden er discussies moeten hebben plaatsgevonden om zo nog dieper op het onderwerp in te kunnen gaan. De belangstelling voor deze onderzoeksmethoden is helaas zeer laag geweest.

Voor de focusgesprekken met sleutelfiguren op de website zijn geen kandidaten gevonden, zodat deze onderzoeksmethode niet is verwerkt in het onderzoek.

Het forum was vanaf 10 april 2006 tot 18 juni actief op de website. De 15 verschillende onderwerpen m.b.t. het “politiek en maatschappelijk draagvlak”, “beheer van ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving” en “investeringen door publieke en private partijen” zijn gezamenlijk totaal 171 keer bekeken en door 9 bezoekers is een mening gegeven.

De lage opkomst voor het forum en de voornoemde focusgesprekken ligt vermoedelijk in het feit dat de website over het algemeen een informatieve website is met een wetenschappelijk doel en geen “populaire” functies heeft waardoor de website niet vaker dan één keer wordt bezocht, zodat er geen discussiemogelijkheid kon ontstaan.

Bruikbare opmerkingen en reacties vanuit het forum zijn verwerkt in hoofdstuk 6 “De steden op een rij”. Een totaaloverzicht van de resultaten m.b.t. het forum zijn weergegeven in bijlage B.

Enquêtes:

De enquête heeft tussen 9 april 2006 en 24 juli 2006 plaatsgevonden. De vragenlijst bevatte 40 vragen en is door 83 personen via de website anoniem ingevuld.

In hoofdstuk 6 “De steden op een rij” worden de relevante resultaten uit de enquête vergeleken en geconfronteerd met de onderzoeksgegevens die voortkomen uit de casestudies. Bijlage C geeft een totaaloverzicht van de resultaten van de gehouden enquête.

Slotbeschouwing

In het voorliggend exploratieve onderzoek zullen er op basis van de vergelijking van de drie casestudies, tegen de achtergrond van het theoretische kader, vrij algemene conclusies worden getrokken en aanbevelingen worden gedaan. Evens zullen er tot slot suggesties worden gegeven m.b.t. nader te onderzoeken onderwerpen (Hoofdstuk 7).



2. Beknopte theoretische verkenning

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden enkele theoretische overwegingen behandeld met betrekking tot duurzame ontwikkeling cq. herstructurering van prostitutiegebieden, met als doel een onderzoeksraamwerk op te stellen voor de casestudies.

Tijdens de theoretische verkenning kwam naar voren dat er eigenlijk weinig tot geen theoretische basis bestaat specifiek gericht op de ontwikkeling van prostitutiegebieden. Derhalve is aan de hand van krantenartikelen en andere publicaties gezocht naar aanknopingspunten, welke in relatie kunnen worden gebracht met enkele theoretische onderwerpen in het kader van gebiedsontwikkeling.

“De zoektocht naar mogelijkheden voor een attractief erotisch fungebied met drugsvrije prostitutie, laagdrempeligheid, geen overlast voor de omgeving, sociale controle, veiligheid, markttechnisch exploitabel en vooral gezelligheid!”

Zo eindigt de proloog van dit onderzoek en is daarmee direct een uitdaging tot het vinden van mogelijkheden met betrekking tot het totstandkomen van een dergelijk duurzaam attractief erotisch fungebied.

duur°zaam (bn.)
1 geschikt, bestemd om lang te bestaan => *bestendig*
2 lang aanhoudend => *blijvend, durabel, permanent, vast*
at°trac°tief (bn.)
1 aantrekkelijk
er°tisch (bn.)
1 op de erotiek betr. hebbend => *zinnenprikkelend*
fun (zn.)
1 vertaling uit engels: pret => *vermaak, plezier*
ge°bied (het -, -en)
1 deel van het aardoppervlak

In paragraaf 2.2. wordt als eerste uitleg gegeven over de verschillende verschijningsvormen van prostitutie. Paragraaf 2.3. behandelt de stedelijke gebiedsontwikkeling van prostitutiegebieden, waarbij de onderwerpen “beheer van de ruimtelijke kwaliteit & ordehandhaving”, “politiek/maatschappelijk draagvlak”, “investeringen door publieke en private partijen” en de synergie tussen deze onderwerpen nader onder de loep worden genomen. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk worden de onderwerpen vanuit het theoretische deel opgesomd die het vertrekpunt vormen voor het empirisch deel van het onderzoek.

2.2. Prostitutie

2.2.1. Geschiedenis van de prostitutie

In de middeleeuwen werd prostitutie vooral vanuit geloofsstandpunten gezien als iets verderfelijks, maar aan de andere kant ook als iets onmisbaars. Daarom werden er een aantal voorwaarden gesteld waaraan de vrouwen moesten voldoen. Zij moesten bepaalde voorgeschreven kleding dragen en mochten niet getrouwd zijn. Vrouwen die zich niet aan de regels hielden en “illegaal” werkten werden gestraft door hen met tromgeroffel door de straten van de stad te leiden, waardoor iedereen wist wat voor werk zij deden.

In de 16^e en 17^e eeuw werd prostitutie gezien als een misdrijf, waarvoor de vrouwen vervolgd konden worden. De prostituees waren veelal in dienst van zogenaamde hoerwaardinnen, die hen eten en onderdak gaven. 's Avonds ging de hoerwaardin met de prostituees naar een bar of dansgelegenheid om klanten op te pikken om hen daarna mee te nemen naar een hoerhuis. Hoerwaardinnen en prostituees die geen overlast veroorzaakten konden erop rekenen dat het stadsbestuur hen veelal met rust liet. Dit waren de eerste vormen van het gedogen van prostitutie.

In de 18^e eeuw werd straatprostitutie hard aangepakt en speelde de prostitutie zich af in de zogenaamde “stille huizen”. De voornoemde dansgelegenheden werden uitgebreid en omgebouwd tot besloten luxe bordelen met soms wel dertig prostituees in dienst. De dames, die eerst hun klanten oppikten, hoefden nu niet meer met de vaak dronken klanten over straat, waarmee de openbare orde en zedelijkheid was gebaat. De overheid ging soepeler met de prostitutie om.

Door de invoering van de Code Pénal in 1811 werd de prostitutie, welke voor lange tijd was verboden, gelegaliseerd. Rond 1850 wilden de gemeenten meer regels vastleggen voor de handhaving van de prostitutie en bordelen. Zij stelden hiervoor Algemene Plaatselijke Verordeningen (APV's) op. Vrouwen die in de prostitutie werkten moesten zich laten registreren en zich twee maal per week medische laten testen op SOA's. Hoewel de prostitutie in die tijd niet verboden was, was het wel verboden om als getrouwde vrouw het beroep uit te oefenen. Voor een getrouwde man was het verboden een bezoek te brengen aan een prostituee.

Aan het eind van de 19^e eeuw ontstond er een steeds groter wordende splitsing tussen legale en illegale prostitutie. Bordeeleigenaren hielden zich, door eerder gedane investeringen in hun bedrijf, aan de verordeningen van de overheid. Echter waren het de prostituees die steeds meer clandestien (illegaal) gingen werken om zo onder de strenge regels van de overheid uit te komen. Bordeeleigenaren moesten hierdoor naar het buitenland om vrouwen te vinden die bij hen wilden werken. Dit was het begin van de internationale vrouwenhandel.

In 1911 werd het bordeelverbod aangenomen middels artikel 250bis van het Wetboek van Strafrecht. Deze wet stelt niet de prostitutie zelf maar het aanzetten tot ontucht van derden strafbaar. Het was niet de bedoeling het slachtoffer, de prostituee, te straffen maar de daders, de vrouwenhandelaars en de bordeeleigenaars. Door de criminalisering van de prostitutie werden de bedrijvigheden op kleinere, versplinterde schaal voortgezet in de clandestiene huizen van ontucht. Fatsoenlijke bedrijven als kunsthands, tabakswinkels en massagesalons werden hiervoor als dekmantel gebruikt.

De seksuele revolutie in de jaren '60 en '70 waren een keerpunt in de prostitutie. Een ruimer gedoogbeleid ten aanzien van de exploitatie van

prostitutie zorgde ervoor dat eigenaren van de clandestiene bordelen meer in hun bedrijven gingen investeren.

Per 1 oktober 2000 is in Nederland het bordeelverbod opgeheven en is prostitutie een legaal beroep. Gemeenten hebben voorafgaand aan deze opheffing prostitutiebeleid en APV's opgesteld om de bedrijfstak vanuit de overheid te kunnen reguleren.

2.2.2. Prostitutievormen

Nederland kent naar schatting tussen de 25.000 en de 30.000 prostituees. Prostitutie komt in verschillende verschijningsvormen voor. Zo zijn er open prostitutievormen zoals straatprostitutie en raamprostitutie, waarbij de werving van de klanten in het openbaar plaatsvindt. Circa 9.000 vrouwen zitten achter het raam en nog eens circa 4.500 vrouwen tippelen op straat. Daarnaast zijn er ook gesloten prostitutievormen, waarbij de werving in beslotenheid gebeurt, zoals in seksclubs, privé-huizen en escortbedrijven. Ongeveer 12.000 vrouwen werken in besloten clubs/privé-huizen. Moeilijker vast te stellen is tenslotte de groep escortdames. Het gaat hierbij om enkele duizenden vrouwen.

Hieronder volgt een korte toelichting op de verschillende verschijningsvormen:

Straatprostitutie (tippelen):

Bij straatprostitutie werft de prostituee haar klanten op straat, een park of in publieke ruimtes zoals bijvoorbeeld een station. Vanaf de plek van ontmoeting neemt de prostituee haar klant, na onderhandelingen over prijs en diensten, mee naar een plek waar zij hem de seksuele diensten kan verlenen. Vaak is dit gewoon buiten of in de auto, maar het kan ook bij hem thuis of in een hotel zijn. In de grotere prostitutiegebieden zijn vaak zogenaamde prostitutiehotels te vinden waar men voor een korte termijn een kamer kan huren.

Straatprostitutie is via artikel 250bis van het Wetboek van Strafrecht nooit verboden geweest, omdat er geen sprake is van exploitatie. Echter is in veel steden een tippelverbod ingesteld, omdat de straatprostitutie veel overlast met zich meebrengt. Het merendeel van de vrouwen die tippelen is drugsverslaafd en dat trekt dealers en andere verslaafden. In een aantal grote steden, zoals Utrecht, Eindhoven en Heerlen, zijn sinds enkele jaren, op terreinen buiten de woongebieden, gecontroleerde gedoogzones ingericht. Deze tippelzones zijn vaak afgebakende gebieden, voorzien van veelal extra politiecontrole, afwerkplekken, douches, huiskamer en overige hulpverleningsinstanties.



foto: Hartmut Schwarzbach/Argus/Still Pictures

Het aantal tippelzones in Nederland neemt de laatste tijd af. Recent zijn de tippelzones van Amsterdam (december 2003), Rotterdam (september 2005) en Den Haag (maart 2006) gesloten door zowel de maatschappelijke weerstand als door overlast van drugsgelateerde activiteiten. In Engeland echter is men juist bezig om zogenaamde “tolerance-zones” op te richten naar Utrechts tippelzone-model.

Raamprostitutie:

Bij raamprostitutie huurt een prostituee een raam plus werkruimte van een exploitant voor een dag of dagdeel. De huurprijzen van de ruimten lopen uiteen van ca. €80,- tot ca. €180,- per dag. De prostituee werft haar klanten vanachter de ramen en onderhandelt met hen over de te verrichten diensten en de daaraan gekoppelde prijzen. Raamprostitutie is typisch iets Nederlands en is ontstaan in de oude rosse buurt van Amsterdam. Rond de oude kerk waren de gordijnen van de bordelen eerst nog gesloten, echter met de seksuele revolutie in de jaren '60 en '70 gingen de gordijnen steeds verder open en begonnen de dames achter de ramen zich steeds bloter te kleden. Nu sluiten de gordijnen zich alleen wanneer een prostituee een klant heeft.

Seksclubs:

Een seksclub is een prostitutiebedrijf met minimaal een drinkgelegenheid. Seksclubs variëren in luxe, grootte en aantal prostituees. De grotere clubs kunnen o.a. voorzien zijn van zwembaden, sauna's, bubbelbaden, Turkse stoombaden e.d.. De prostituee werft actief haar klanten in de bar van de club. Na een aantal drankjes gaat zij met haar klant naar haar werkkamer in hetzelfde pand voor de afgesproken seksuele handelingen. Clubs kunnen als facilitair bedrijf voor de prostituee werken, waarbij de dames een werkkamer met o.a. schone handdoeken en lakens van de exploitant huurt. Ook zijn er clubs waarbij met een percentagesysteem wordt gewerkt. Hierbij krijgt de exploitant een deel, meestal de helft, van wat de klant betaalt. Seksclubs zijn vaak op zichzelf staande bedrijven en zijn verspreid te vinden in de stad of op het platteland.

Privé-huizen:

Privé-huizen zijn over het algemeen kleinschaliger opgezet dan een seksclub. Er zijn dan ook geen bar of andere extra (luxe) voorzieningen aanwezig. De klant kan kiezen uit de dames die op dat moment beschikbaar zijn. Wanneer de klant zijn keuze heeft gemaakt gaat hij met de betreffende vrouw naar haar kamer voor het seksuele contact.

De privé-huizen zijn, gelijk aan de seksclubs, op zichzelf staande bedrijven en zijn verspreid over de stad of op het platteland te vinden.

Omdat dit onderzoek zich richt op raamprostitutiegebieden, wordt hier verder niet ingegaan op escortdiensten, thuiswerkers, jongensprostitutie en andere vormen van prostitutie. Tevens wordt in dit onderzoek de tippelprostitutie verder buiten beschouwing gelaten. Lopende het onderzoek is gebleken dat dit een bijzondere prostitutievorm is, waarbij het accent meer ligt op de sociaal-

maatschappelijke kanten van de meestal verslaafde prostituee dan op gebiedsontwikkeling van een tippelzone.

Naast de bovengenoemde vormen van prostitutie, waarbij direct fysiek contact bestaat, lijkt het erop dat ook de seks via internet door de groei van de ICT een belangrijke concurrent te gaan worden van de "oude" bestaande vormen van prostitutie. In de toekomst zou bijvoorbeeld "cyberseks" de rol van een prostituee kunnen gaan vervangen.

2.2.3. Raamprostitutiegebied

Een raamprostitutiegebied, in de volksmond ook wel "rosse buurt" genoemd, is een concentratiegebied, veelal in of nabij een stad, waar raamprostitutie worden bedreven al dan niet in combinatie met één of meerdere andere prostitutievormen. De bekendste rosse buurt van Nederland is "de Amsterdamse Wallen" en tevens één van de toeristische trekpleisters van Amsterdam. Vele honderdduizenden toeristen brengen jaarlijks een bezoek aan de buurt, welke gelegen is aan de grachtengordel midden in het centrum. "Katendrecht" was vroeger het evenbeeld van de Wallen in Rotterdam. Echter na hevig protest van de bewoners werd de prostitutie hier in de jaren '70 verboden en kwam er een eind aan de Rotterdamse raamprostitutie. Raamprostitutiegebieden vindt men, naast de Amsterdamse Wallen ook in Den Haag (o.a. Doublet- en Geleenstraat), Eindhoven (Baekelandplein), Alkmaar (Achterdam), Groningen (o.a. Hoekstraat en Nieuwstad) en Nijmegen (o.a. Nieuwe Markt). Recent (januari 2006) is het raamprostitutiegebied in het Spijkerviertel in Arnhem opgeheven.

Ook in het buitenland zijn er een aantal raamprostitutiegebieden te vinden. In België bijvoorbeeld in Antwerpen (Schipperkwartier), Brussel (rond station

Brussel-Noord) en bij de oosterburen in onder andere Hamburg (Reeperbahn) en Aken (o.a. Antoniusstrasse).



foto: andreantunes@sic.pt

2.3. Stedelijke gebiedsontwikkeling van prostitutiegebieden

Steden veranderen in de loop van de tijd mede onder invloed van exogene factoren zoals maatschappelijke ontwikkelingen, externe politieke veranderingen, technologische vernieuwingen en veranderingen in de demografie [Van den Berg, 1987]. Daarnaast worden stedelijke transformaties ingezet door actief te sturen.

Een integrale benadering van de volgende aspecten is daarbij een vereiste [Van 't Verlaat, 2004]:

- Stedelijke/ruimtelijke kwaliteit: architectonische kwaliteit en economische, sociale en omgevingsaspecten;
- Functionele of marktkwaliteit: mate waaraan het resultaat voldoet aan de wensen van de belanghebbenden;
- Middelen: financiële aspecten en inzet van personeel en materieel.

Om een stedelijke gebiedsontwikkeling tot een integraal en optimaal resultaat te brengen is een iteratief proces van de bovengenoemde drie punten middels organiserend vermogen noodzakelijk. Organiserend vermogen richt zich op: leiderschap, visie en strategie, politiek en maatschappelijk draagvlak, ruimtelijk economische aspecten en tot slot de strategische netwerken tussen de publieke en private partijen [Van der Berg et al., 2002].

Integrale gebiedsontwikkeling bij prostitutiegebieden zou met fluwelen handschoenen moeten worden ingezet, want prostitutie lijkt in Nederland nog steeds een taboe te zijn en wordt vaak geassocieerd met criminele activiteiten, zoals vrouwenhandel, en drugsgerelateerde activiteiten. Het maatschappelijk draagvlak voor een prostitutiegebied lijkt nauwelijks aanwezig en zal dan ook zeer veel aandacht vergen van het organiserend vermogen.

In krantenberichten en overige publicaties over prostitutiegebieden komen vaak dezelfde problemen met betrekking tot deze gebieden naar voren. Hieronder volgen een aantal citaten:

Rotterdam, Keileweg: *“Die tippelzone trekt allerlei randfiguren aan, die als bijen door de hele wijk uitzwermen. Ik durf mijn kinderen niet eens buiten op straat te laten spelen, uit angst dat er weer spuiten en naalden op de stoep liggen. In deze situatie kan ik mijn kinderen toch niet normaal laten opgroeien, aldus een bewoonster van de wijk Spangen”*[Brouwer, 2002].

Arnhem, Spijkerkwartier: *“De prostitutie verhuisde in de jaren zestig, door de vernieuwing van het centrum, naar het Spijkerkwartier. Op het hoogtepunt telde de rosse buurt meer dan driehonderd ramen, wat veel geluids- en parkeeroverlast met zich mee bracht. De wijk trok veel drugsdealers aan. De bijna zesduizend bewoners kwamen onder meer met wegblokkades in opstand.”* [NRC Handelsblad, 2006].

Antwerpen, Schipperskwartier: *“We zeggen tot hier en niet verder.” stelt consulente prostitutiebeleid Karin Martens van de gemeente Antwerpen. “Op een gegeven moment moet je ingrijpen als de overlast voor de buurt te groot wordt.”* [Buters, 2000].

Overlast door de aanwezigheid van prostitutie en aanverwante criminaliteit kan de aantrekkelijkheid van een gebied sterk beïnvloeden. Deze sociale problemen hebben onder andere een negatief effect op het imago van het gebied. Door de verslechtering van het imago is het gebied minder aantrekkelijk voor de diverse belanghebbende actoren, zoals bewoners, bedrijven en bezoekers. Private partijen zullen minder snel geneigd zijn om te investeren in het gebied, waardoor een negatieve sociaal-economische spiraal ontstaat.

In feite lijken de prostituees en hun werkzaamheden niet de overlast te geven, die wordt ervaren door omwonenden, maar lijken het de randverschijnselen te zijn die het leefklimaat in en om het prostitutiegebied negatief beïnvloeden.

Zou het niet gewoon zo zijn dat als je de randverschijnselen wegneemt je daarmee alle problemen van een prostitutiegebied oplost en het draagvlak bij zowel de politiek als de maatschappij vergroot?

De volgende problemen komen in krantenartikelen (zie deze en volgende paragrafen) en de beleidsstukken van de gemeenten Antwerpen (Beleidsplan Prostitutie Antwerpen), Arnhem (Projectplan Prostitutie Arnhem) en Eindhoven (Project herstructurering Marconilaan-Baekelandplein) veelvuldig naar voren als overlastgevend randverschijnselen:

- Onveiligheidsgevoel door drugsgebruik, wildplassers, aantrekkingskracht overige criminele activiteiten;
- Verkeersoverlast;
- Achterstallig onderhoud van de openbare ruimte (bestrating, meubilair etc.);
- Beheersmaatregelen schieten te kort.
- Verpauperende panden;

Om bovengenoemde problemen aan te pakken zou men zich kunnen richten op:

- De aanpak van alle soorten van criminaliteit en verkeersoverlast;
- Het upgraden van de openbare ruimte en de aangrenzende panden;
- Het onderhoud van de openbare ruimte en de aangrenzende panden.

Als deze acties optimaal worden uitgevoerd, waarbij de problemen verdwijnen, zouden we kunnen stellen dat het maatschappelijk en politieke draagvlak, voor het aanwezig zijn van een prostitutiegebied, wordt vergroot. Om de

voornoemde acties te kunnen uitvoeren moeten er echter wel (financiële) middelen beschikbaar zijn.

In deze theoretische verkenning zullen de volgende fundamentele onderwerpen nader onder de loep worden genomen:

- Beheer van ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving;
- Maatschappelijk en politiek draagvlak;
- Investerings van publieke en private partijen.

2.3.1. Beheer van de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving

Zoals eerder genoemd stellen de belanghebbende actoren (bewoners, bedrijven en bezoekers) eisen aan de stad. Wat maakt een stad of gebied aantrekkelijk voor deze partijen. Voor bewoners is het thema "veiligheid" een belangrijke vestigingseis, naast kwaliteit van werkgelegenheid, educatie, cultuur, gezondheidszorg, voorzieningen en milieu. Voor de bedrijven in het gebied gaat het met name om de "bereikbaarheid" en "veiligheid". Daarnaast kijken bedrijven ook naar onder andere prijs en belastingen, gemeentelijke verordeningen, marktvrage en service en dienstverlening. De bezoekers kijken over het algemeen naar wat het gebied te bieden heeft qua entertainment, cultuur en uitstraling.

De aantrekkelijkheid van de stad wordt onder andere mede bepaald door de mate waarin een stad aandacht schenkt aan de ruimtelijke kwaliteit. Volgens J. Verbart, in "Management van ruimtelijke kwaliteit (2004)", komt een hoge ruimtelijke kwaliteit voort uit het erkennen, herkennen, bijeenbrengen en integreren van verschillende belangen van de betreffende actoren in het ontwerp van het gebied dat vervolgens streng dient te worden bewaakt gedurende het proces van de totstandkoming van het gebied.

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Onveiligheidsgevoelens bij de actoren in een bepaald gebied worden mede gevoeld door een gebrekkige kwaliteit van de leef- en woonomgeving. In zijn algemeenheid gaat het hierbij dan om een slechte ruimtelijke kwaliteit, die is ontstaan door achterstalling onderhoud van zowel openbare ruimte als private eigendommen in het betreffende gebied. In het eerstvolgende citaat wordt melding gemaakt van verloedering van de buurt, het tweede citaat legt de koppeling van verloedering en de onveiligheidsgevoelens.

Antwerpen, Schipperskwartier: *“Het is niet denkbeeldig dat, geconfronteerd met een grote investeringskost en een wegblijvend cliënteel, een aantal eigenaars in het concentratiegebied het bijltje er zullen bij neerleggen. Buiten de officiële gedoogzone heeft de verloedering zich al ingezet. Nu de Oudemansstraat dicht moet, dreigt het Schipperskwartier helemaal een spookstad te worden.”* [Bonte, 2001].

“Onveiligheidsgevoelens vloeien niet alleen voort uit criminaliteit en slachtofferschap daarvan, maar ook uit verloedering van de woonomgeving, overlast, ...”

De overheid lijkt hiermee te onderkennen dat de (gebrekkige) kwaliteit van de leef- en woonomgeving een belangrijke factor kan zijn in het ontstaan van onveiligheidsgevoelens. [Halsema, 1995].

Spuiten van drugsverslaafden slingeren over straat, panden verpauperen door slecht of geen onderhoud en vuilnis wordt massaal op straat of tussen de groenvoorzieningen achtergelaten. Gevolg: verloedering van het gebied. De verloedering kan worden tegengegaan door het gebied adequaat te beheren en te onderhouden.

De “Broken windows”-theorie van Wilson, die voor het eerst in 1982 werd gepubliceerd in “The Atlantic Monthly”, stelt dat indien een ruit in een gebouw

gebroken is en niet wordt hersteld, al gauw de andere ruiten ook zullen sneuvelen. Dit geldt volgens de theorie zowel in goede als verloederde buurten. Het breken van ruiten gebeurt niet op grote schaal omdat sommige gebieden bewoond worden door hardnekkige ruitenbrekers of andere gebieden bevolkt zijn met ruitliefhebbers, maar door het feit dat een gebroken ruit die niet wordt hersteld signaleert dat niemand erom geeft, en dus zullen er meer gebroken ruiten volgen. De voornoemde theorie betreft niet alleen de verloedering door een kapotte ruit; ook andere zaken kunnen verloedering tot gevolg hebben zoals vuil op straat, graffiti, etc... .



foto: www.actiecomitespijkerkwartier.nl

In "Zero tolerantie, een gemeenschapsgericht veiligheidsbeleid (2003)" vertaalt F. Dewinter deze theorie naar prostitutiegebieden. Wanneer er in een gebied illegaal wordt getippeld en er wordt door de politie niet opgetreden, verlaagt dit de drempel voor andere criminele activiteiten. Hierdoor zullen bewoners van het gebied hun gedrag aanpassen door bijvoorbeeld 's avonds niet meer op straat te gaan. Er ontstaat een negatieve spiraal die het gevoel van onveiligheid extra stimuleert. Door orde te handhaven worden criminaliteit en de negatieve spiraal voorkomen.

Het goed in stand houden van de ruimtelijke kwaliteit en adequaat optreden van het bevoegde gezag is een vereiste voor het gevoel van veiligheid en de daaraan gekoppelde aantrekkelijkheid van het gebied.

2.3.2. Maatschappelijk en politiek draagvlak

Een voorwaarde om te kunnen beginnen met de gebiedsontwikkeling en om tot het beoogde resultaat te komen, is het creëren van draagvlak. Draagvlak betekent dat de mensen, die bij het prostitutiegebied zijn betrokken, erachter staan en gemotiveerd zijn om mee te werken.

"Zonder draagvlak van bewoners en andere belanghebbenden wordt er weinig gebouwd in Nederland. Dat was tot begin jaren zeventig wel anders. Massale protesten tegen de cityvorming echter leidden tot een nieuwe kijk op herstructurering. Bouwen voor de buurt, werd het parool. Inmiddels is die visie weer bijgesteld, maar het consulteren van bewoners is gemeengoed geworden. Van meedenken over planvorming tot referenda over deelontwerpen". [VROM (2004)].

Onderscheid moet worden gemaakt tussen maatschappelijk draagvlak en politiek draagvlak. Betrokken bewoners of bedrijven zullen vanuit een ander perspectief naar de gebiedsontwikkeling kijken dan bijvoorbeeld een wethouder

of de dienst Ruimtelijke Ordening. Maatschappelijk draagvlak is de mate van steun die men krijgt van de samenleving; bij politiek draagvlak gaat het om de mate van bestuurlijke steun op elk niveau binnen de organisatie.

Om draagvlak te verkrijgen bij deze verschillende actoren betekent het in de praktijk dat men zich bewust moet zijn van (en zich moet kunnen inleven in) de mogelijk zeer verschillende drijfveren van de verscheidene sleutelfiguren.

Eén van de instrumenten om een complexe gebiedsontwikkeling als een prostitutiegebied aan te pakken is interactieve beleidsvorming [Pröpper et al., 1999 en VROMraad, 2004]. Hiermee wordt een actieve participatie vanaf de initiatieffase tot en met de beheerfase van de belanghebbende actoren bedoeld. Voor draagvlak is primair een reactie / interactie noodzakelijk. Pas dan weet men of de andere partij de plannen ook daadwerkelijk draagt.

De eerste stap bij het verkrijgen van draagvlak voor het plan is de afstemming tussen de verschillende partijen over wat de knelpunten zijn. Dit kan worden bereikt door bij het opzetten van de projectorganisatie de relevante partijen een plek te geven en vervolgens samen aan de slag te gaan en indien nodig een grotere groep te benaderen (door middel van bijvoorbeeld presentaties geven, brainstormen enz.). De projectgroep bevat veelal de meest direct betrokkenen. Nadat de knelpunten door de betrokkenen worden onderkend, kunnen in een vervolgfase de plannen worden bedacht en uitgewerkt. Belangrijk is dat de plannen gezamenlijk worden opgesteld, zodat in een later stadium eventuele misverstanden worden voorkomen.

Draagvlak gaat uit van een persoonlijke zienswijze of smaak. Als de ander het gevoel heeft, dat er serieus naar hem of haar is geluisterd, is dat vaak een betere basis voor acceptatie dan wanneer iemand het idee heeft tegen dovemansoren te praten. Als men zorgvuldig heeft gevraagd naar iemands visie en men kent de belangen en behoeften werkelijk, dan wordt het ook gemakkelijker om daar op punten van af te wijken.

Een goede communicatie- of marketingstrategie voor het gebied draagt bij aan het verwerven van draagvlak. Door de belanghebbende actoren bewust te maken van de noodzaak van de veranderingen en hen vertrouwd te maken met de aanpak kan men de weerstand wegnemen. Daarbij dient men wel vooral concrete resultaten te laten zien [Van den Berg et al., 2002].

Communicatief betekent dit tweerichtingsverkeer. Vaak zullen de gebiedsontwikkelaars degene zijn die met zenden beginnen, maar het is belangrijk dat zij daarna de knop omzetten op ontvangen. Hoe meer men openstaat voor alle mogelijke reacties, des te beter kan men de plannen afstemmen op de diverse golflengten.

Dit kan betekenen, dat de plannen qua vorm (niet inhoudelijk) voor de verschillende partijen op een iets andere manier moeten worden gepresenteerd. Een wethouder luistert nu eenmaal anders dan een bewoner die overlast heeft van drugsverslaafden in zijn portiek.

2.3.3. Investerings door publieke en private partijen

De link tussen investeringen en draagvlak is snel gemaakt. Zonder politiek draagvlak hebben investeringsplannen voor een gebied weinig kans van slagen. De steun van de publieke bestuursorganen op diverse niveaus is vaak een beslissende factor bij het verkrijgen van de benodigde financiële middelen. Het politieke draagvlak staat ook onder invloed van het maatschappelijke draagvlak, omdat politici zich immers in belangrijke mate laten leiden door de burgers door wie zij worden gekozen [Van 't Verlaat, 2004]. De steun van de bevolking en het bedrijfsleven voor bepaalde investeringen is bovendien van belang voor het draagvlak van voorzieningen, de investeringsbereid van de private sector en de mate waarin bezoekers van de stad op een vriendelijke wijze ontvangen worden.

In "De Aantrekkelijke Stad" stelt Van den Berg et al. dat veel gemeenten trachten, door te investeren in de aantrekkelijkheid van de stad, hun economische structuur te moderniseren en/of achterstandswijken door middel van zogenaamde 'sociale revitalisering' een nieuw leven in te blazen [Van den Berg, 1999]. Met het laatste tracht de gemeente de kloof tussen arm en rijk, de sociale tweedeling, in de stad zo klein mogelijk te houden. Een instabiele sociale structuur in stadsdelen kan een belemmerende factor zijn voor stedelijke gebiedsontwikkeling. Dat is zeker het geval bij verdergaand verval cq. verloederings, waarbij bijvoorbeeld verslavingsproblematiek en criminaliteit een zware stempel op wijken kunnen drukken [Jobse et al., 1994]. Investerings in een bepaald voorzieningenniveau en een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving (ruimtelijke kwaliteit) dragen bij aan de aantrekkelijkheid van het betreffende gebied en brengen een halt toe aan de negatieve spiraal. De overheid is in deze niet de enige investeerder. Private partijen kunnen een bijdrage leveren aan de voortvarendheid van de stad door te investeren in voorzieningen als cultuur, winkelen, uitgaan, ontspanning, onderwijs e.d.

Ook het beheer van de ruimtelijke kwaliteit en investeringen zijn dus nauw aan elkaar verwant. Bewoners en bedrijven kunnen in een gebied investeren door zorg te dragen voor de kwaliteit van de buitenkant en de directe omgeving van de woning of het bedrijfspand. De overheid kan dit doen door te investeren in een goed onderhoud van de openbare ruimte.

De 'kwaliteit van de buitenruimte', één van de pijlers van 'quality of life', heeft in toenemende mate een aantrekkingskracht op de stedelijke actoren. Gebieden met een hoge 'quality of life' blijken dan ook vaak economisch succesvolle gebieden te zijn. De esthetische kwaliteiten van een gebied kunnen derhalve worden gezien als katalysator voor economische groei [Van den Berg, 1999].

2.3.4. Synergie

Uitgeschreven gaat het bij een “duurzaam attractief erotisch fungebied” om een deel van het aardoppervlakte, bestemd voor aantrekkelijk, op erotiek gericht vermaak, dat bestemd is om lang te bestaan. Het langdurig bestaan van een “omstreden voorziening” zoals een prostitutiegebied hangt voornamelijk af van de acceptatie van de overige gebruikers van het betreffende gebied. Zij bepalen mede de kans van slagen. Door het gebied attractief te maken, de woon- en leefkwaliteit te vergroten en de orde te handhaven wordt het draagvlak bij deze partijen vergroot. Hierdoor zullen private partijen sneller geneigd zijn te investeren in het gebied. Deze investeringen hebben weer een positieve invloed op de sociaal-economische structuur.

Aan de hand van de voorgaande paragrafen zouden we kunnen stellen dat een optimale ontwikkeling van economie (investeringen door publieke en private partijen), het beheer van de ruimtelijke kwaliteit/ordehandhaving en het politiek/maatschappelijk draagvlak van het gebied per saldo zouden moeten kunnen leiden tot een meerwaarde van zo'n “duurzaam attractief erotisch fungebied”.

2.4. Vertrekpunt voor het empirische onderzoek

In het empirisch deel van dit onderzoek zal per casestudie als eerste, in paragraaf 1. “Inleiding”, o.a. de geschiedenis en situatie van het prostitutiegebied worden geschetst. Daarna worden de onderwerpen onderzocht zoals die in de voorgaande paragrafen zijn behandeld.

Per onderwerp worden verschillende facetten in elke casestudie verkennend onderzocht in de volgende paragrafen:

Paragraaf 2. “(Beheer van) ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving”:

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit;
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit;
- Overlast;
- Ordehandhaving.

Paragraaf 3. “Politiek en maatschappelijk draagvlak”:

- Belanghebbende actoren en hun draagvlak;
- Mate van interactieve beleidsvorming en –proces.

Paragraaf 4. “Investeringen van publieke en private partijen”:

- Investerings door publieke partijen;
- Investerings door private partijen.

Naast deze onderwerpen is het belangrijk om te constateren of er een synergie tot stand is gekomen door het gevoerde proces. Dit punt zal worden behandeld in paragraaf 5.

Deze paragrafen, met hun onderwerpen en facetten, worden in hoofdstuk 6 “De steden op een rij” naast elkaar gezet om een zo duidelijk mogelijk overzicht te verkrijgen met betrekking tot de verschillen en gelijkenissen tussen de drie casestudies. In ditzelfde hoofdstuk zullen de resultaten ook worden geconfronteerd met opmerkingen vanuit de gehouden enquêtes, forum en interviews.



3. Casestudie Antwerpen

3.1. Inleiding

In de 13^e en 14^e eeuw kende Antwerpen al prostitutie op de Guldenberg en Kauwenberg; voornamelijk in badinrichtingen, een vorm die meegenomen werd met de christelijke kruistochten. Ook waren er in die tijd bordelen, ook wel “huizen van ontucht” genaamd, in Antwerpen, die gevestigd waren nabij de Winkelhaakstraat.

In de 20^e eeuw concentreert de prostitutie zich steeds meer richting de Scheldekaaien: De Burchtgracht, Oudemanstraat, Schippersstraat en enkele omliggende straten in het Schipperskwartier worden de vestigingsplaatsen voor prostitutie in Antwerpen.

In de jaren tachtig vindt er in het Schipperskwartier een vorm van concentratie van prostitutieactiviteiten plaats. Dit werd feitelijk niet direct in gang gezet door de stad zelf, maar meer door sloopactiviteiten en nieuwbouw van sociale woonpanden verspreid over het Schipperskwartier. In dat kader zijn destijds verschillende prostituees verplaatst; voornamelijk vanwege de onverenigbaarheid van sociale woningbouw en prostitutie. Omdat er in de belendende straten wel prostitutie mogelijk bleef, kwamen hiertegen zowel bewoners als ook prostituees in opstand. Men wilde een bredere aanpak van de problematiek. Destijds klonken er geluiden om een (afgebakend) deel van het Schipperskwartier als gedoogzone te erkennen. Om diverse redenen is er geen gedoogzone gekomen. Omdat in de wijk verwacht werd dat de stad Antwerpen toch met een beleidsaanpak zou gaan komen, zijn in die tijd diverse prostitutieramen geconcentreerd.

In de jaren negentig heeft de stad Antwerpen moeten aanzien dat de prostitutieactiviteiten zich in het Schipperskwartier steeds meer gingen uitbreiden. Behalve in de vanouds bekend zijnde kern Schippersstraat/Oudemanstraat, zijn er ramen gebouwd rondom de St. Paulusplaats, de St. Pietersvliet en de Burchtgracht/Zakstraat. Ook is in verschillende andere delen van Antwerpen een toename van prostitutieactiviteiten waargenomen.

Door de toename van de woonfunctie in het Schipperskwartier aan het einde van de 20^e eeuw, is er sprake van een steeds groter wordende druk op de prostitutiefunctie. Vele oude panden zijn gerenoveerd, nieuwe (sociale) woningbouw is gerealiseerd en in de wijk zijn verschillende nieuwbouw kantoorprojecten gerealiseerd.

De stad Antwerpen heeft in deze periode getracht de raamprostitutie in het Schipperskwartier te beheersen. Verschillende verkeersmaatregelen zijn genomen, waarbij enkele straten voor gemotoriseerd verkeer afgesloten werden om carrousel rijden tegen te gaan. Effect hiervan was wel dat de straten hierdoor een doods aanblik gaven. De prostituees klaagden ook over de terugloop van klandizie. De politie constateerde een toename van criminaliteit doordat de sociale controle van rondrijdende automobilisten wegviel.

Vanuit de wijk werd de maatschappelijke en politieke druk op het stadsbestuur om iets aan de prostitutie te doen steeds groter. Deze druk was ook voelbaar vanuit de directe omgeving van de Lange en Korte Winkelhaakstraat. Beide buurten eisten van het gemeentebestuur een aanpak die er voor zou zorgen dat beide buurten leefbaarder zouden worden. Daarnaast kreeg het gemeentebestuur ook te maken met een toenemende druk vanuit de prostituees voor een meer acceptabel en veiliger werkomgeving. Aangezien bewoners, bedrijven en vastgoedeigenaren bleven aandringen bij de

gemeenteraad, werd de druk op het gemeentebestuur ook steeds groter om scherpere maatregelen te nemen.

Beleidsplan Prostitutie Antwerpen

Maart 1997 gaf de gemeenteraad van Antwerpen een duidelijk signaal: de prostitutie hoeft niet weg uit Antwerpen, maar zij dient wel ingedikt te worden.

Gezien de veelal slechte bouwkundige staat waarin veel prostitutiepanden zich bevonden, heeft de Bouwpolitie in 1997-1998 een eerste start gemaakt met het afgeven van verklaringen van onbewoonbaarheid en bouwvalligheid. Dit heeft met name succes gehad bij de prostitutiepanden aan de Burchtgracht en de Zakstraat. De prostitutiefunctie is hier met succes geheel verdwenen en het achterblijvende vastgoed is gerenoveerd.

Het College en gemeenteraad spraken de wens uit voor een meer beleidsmatige aanpak van "de prostitutie". Midden 1997 besloot het College van Burgemeester en Schepenen tot het opstellen van een beleidsplan voor prostitutie gericht op het Schipperskwartier met daarnaast aanbevelingen voor een beleidskader voor de prostitutie in de Lange en Korte Winkelhaakstraat. Belangrijk uitgangspunt daarbij was dat bij een aanpak van "de prostitutie" in deze gebieden, deze niet ongecontroleerd over andere wijken van Antwerpen zou uitwaaiëren.

De nagestreefde doelstellingen van het 'Beleidsplan Prostitutie Antwerpen' uit 1999 zijn onder andere:

- De raamprostitutie in Antwerpen wordt geweerd uit alle wijken en gebieden van de stad Antwerpen behalve in het door het College en Raad toegewezen concentratiegebied Schipperskwartier;
- Het aantal ramen binnen dit model wordt gelimiteerd (geadviseerd werd tot maximaal 200); daarnaast geldt dat 1 raam gelijk staat aan 1 werkplek.

Echter is de nagestreefde limitering nooit concreet vertaald in beleid. Dit komt door het ontbreken van een juridisch sluitende motivatie. Gewezen werd op het zogenaamde gelijkheidsbeginsel; binnen de zone heeft elke eigenaar dezelfde rechten, waardoor geen enkel pand uitgesloten mag worden van een raamprostitutiefunctie. Binnen de huidige ruimtelijk-fysieke mogelijkheden kan het aantal werkplekken uitgroeien tot globaal 400 werkplekken.

- Er worden eisen gesteld aan:
 - o inrichting en uitstraling van de panden;
 - o de locatie;
 - o de verkeerssituatie;
 - o de werkomstandigheden van de prostituee;
 - o veiligheid etc.

Hiertoe is het 'Reglement Geschiktheidsverklaring Raamprostitutiepand' opgesteld waar de bordeeeigenaren zich aan dienen te confirmeren en waarop gehandhaafd wordt.
- De straat- en portiekprostitutie in de Atheneumbuurt wordt krachtig aangepakt. Er wordt onderzoek gedaan naar een alternatieve locatie die niet in de omgeving van woongebieden is gesitueerd.
- Eigenaren van voormalige prostitutiepanden worden gestimuleerd hier woonruimten en bedrijfsruimten te creëren.
- Het woon-, leef- en werkklimaat in het Schipperskwartier wordt middels een integrale aanpak verbeterd waarbij behalve de prostitutie tevens het beheer, de herontwikkeling alsmede het bestrijden en tegengaan van de criminaliteit tot de aandachtspunten behoort.

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

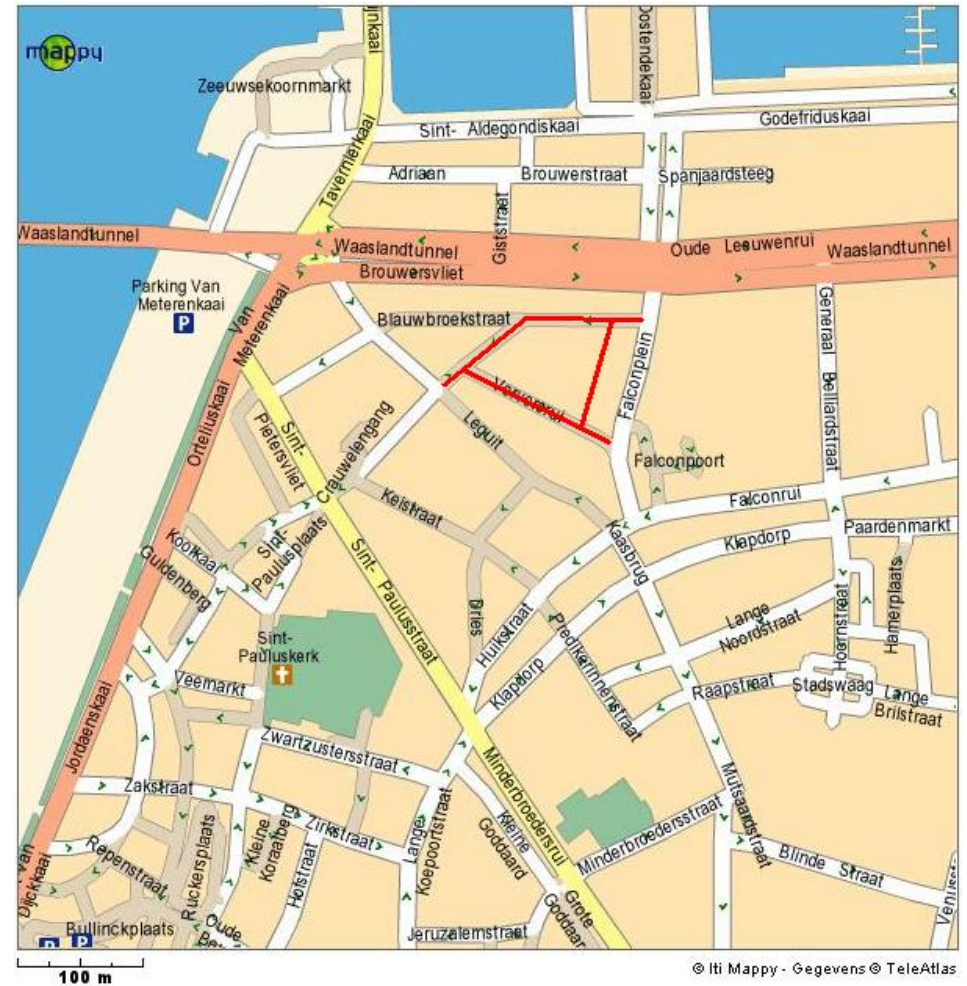
SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Aan de hand van voornoemde doelstellingen werd een driesporenbeleid opgezet:

- Concentratie van de raamprostitutie in het Schipperskwartier (inclusief de voorwaarden waaronder);
- Goed beheer van het Schipperskwartier, zowel binnen het concentratiegebied als in de directe omgeving;
- Herontwikkeling van het Schipperskwartier.

Bovengenoemd beleidsplan werd op 18 maart 1999 door de stad goedgekeurd.

Met de opening van megabordeel Villa Tinto op 3 januari 2005 kreeg het raamprostitutiegebied in het Schipperskwartier een positieve impuls. Met een gewaagd en opvallend in- en exterieur moest dit bordeel met in totaal 51 kamers het imago van de rosse buurt opkrikken. Villa Tinto is gelegen aan een nieuw aangelegde verbindingsstraat (steeg) die de Verversrui met de Schippersstraat verbindt. Deze verbindingsstraat zorgt er tevens voor dat klanten nu rond kunnen lopen zonder dat men over het Falconplein heen hoeft.



© Iti Mappy - Gegevens © TeleAtlas

— = raamprostitutie

afbeelding: plattegrond nieuwe situatie Schipperskwartier te Antwerpen

3.2. (Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving

3.2.1. Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit

De alsmear groeiende prostitutiewijk zorgde voor steeds meer overlast. Dag en nacht een carrousel van auto's, de zogenaamde "carrousel d'amour", rondhangende klanten, pooiers, nachtlawaai en geweld jaagden de bewoners de buurt uit. Waar het Schipperskwartier vroeger ooit een gezellige volksbuurt was, wilden hoe langer hoe minder mensen er wonen. Door de leegloop nam het aantal ramen in de straat toe, waardoor de prostitutiebuurt zich verder uitbreidde en de politie het gebied steeds minder goed kon controleren en beheersen. Hier moest iets aan gedaan worden; de vicieuze cirkel moest worden doorbroken.

Het aantal raamprostitutiestraten in het Schipperskwartier is teruggebracht van 17 naar 3 straten. In juni 2001 startte de Cel Prostitutie van de politie Antwerpen met de sluiting van de eerste 15 panden; in december 2001 werd als laatste de Oudemansstraat gesloten. De nu afgebakende raamprostitutiezone ligt afgescheiden van de omliggende woon- en kantoorwijken. De duidelijke afscheiding van de andere functies is een belangrijke voorwaarde om tot de herontwikkeling van het omliggende gebied over te gaan. De concentratiezone is volledig autovrij gemaakt, waardoor de verkeerscarrousel en daarmee ook de verkeersoverlast in de wijk is verdwenen. Raamprostitutie werd in Antwerpen altijd geassocieerd met het rondjes rijden in de auto en het verkeersvrij maken van de zone was dan ook aanvankelijk een controversiële beslissing. De gemeente is van mening dat de prostitutiezone ook op deze manier kan werken en dat de praktijk dit heden ten dagen uitwijst. Echter de exploitanten zouden graag het verkeer weer terug zien in de straten en wijzen op het feit dat het aantal bezoekers sindsdien sterk is teruggelopen. Hoewel door het wegvallen van het verkeer de sfeer minder agressief is geworden, is er ook minder sociale

controle in de betreffende straten. Nog steeds is de parkeerdruk in en rond het Schipperskwartier groot, echter lijkt dit niet groter dan in ander binnenstedelijk gebied. Voorheen moesten de bezoekers na het carrousel rijden toch ook hun auto's ergens stallen. Op dit moment is door het bedrijf SD Worx een nieuwbouwplan in ontwikkeling waarbij alle auto's van de werknemers van dit bedrijf in een nieuwe parkeergarage gestald zullen gaan worden, waardoor de parkeervoorzieningen op de openbare straat vrij zullen komen.

Het openbaar gebied in het Schipperskwartier was tien jaar geleden in een zeer slechte staat en ook op het vlak van onderhoud was de wijk aan een grote beurt toe. Er slingerde veel vuil rond en illegaal vuilstorten en wildplassen droegen bij tot een onaangename sfeer. Een slordig openbaar gebied draagt bij tot het negatieve imago van de gehele buurt. Het Beleidsplan stelde dat het openbaar gebied heringericht en goed onderhouden moest worden. De herinrichting van het openbaar gebied in de 3 raamprostitutiestraten werd in 2003 uitgevoerd als voetgangerszone en werd er rekening gehouden met de eigenschappen van de buurt. Zo werden er geen banken of ander straatmeubilair geplaatst om samenscholing van hanggroepjongeren te voorkomen. Ook de openbare straatverlichting werd aangepakt. Een goede verlichting zou een preventieve werking hebben op het vlak van criminaliteit. Door de plaatsing van urinoirs en vuilnisbakken in het gebied is het wildplassen in en om het raamprostitutiegebied nagenoeg volledig verdwenen en blijven de straten een stuk schoner. Voor de heraanleg was er in de 3 raamprostitutiestraten geen groen aanwezig. Bomen in de Verversrui en de Schippersstraat zorgen nu voor een aangename sfeer.

De meeste raamprostitutiepanden in het Schipperskwartier waren in een zeer slechte staat. Zware verkrotting en leegstand op de bovenste verdiepingen waren sfeerbepalend voor de buurt. De verkrotte panden zorgden voor een

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

verloederd aanzien. Alle eigenaren werden gedwongen – in het kader van het reglement geschiktheidverklaring – om hun pand volledig te renoveren. De renovaties van de panden en de gevelwanden hebben sterk bijgedragen aan een positief straatbeeld.

Het voornoemde “reglement geschiktheidverklaring” werd op 19 juni 2000 door de gemeenteraad goedgekeurd en had als doel om de werkomstandigheden van de prostituees drastisch te verbeteren. Elke eigenaar van een raamprostitutiepand was vanaf toen verplicht om een geschiktheidverklaring aan te vragen.



Voor



Na

foto's: gemeente Antwerpen

Naast de realisatie van een verbetering met betrekking tot de werkomstandigheden van de prostituees, legde de geschiktheidverklaring ook bepalingen op aan de inrichting van de raamprostitutiepanden. Het college voorzag een overgangperiode van twee jaar waarbinnen alle panden volledig moesten zijn gerenoveerd en de vereiste geschiktheidverklaring zijn behaald. Panden die na 27 mei 2004 nog niet voldeden aan de voorschriften werden gesloten. Door de renovaties zijn de werkomstandigheden en de veiligheid van de prostituees enorm verbeterd en is bovendien het straatbeeld er eveneens sterk op vooruit gegaan.

Villa Tinto, het recent geopende megabordeel, is op het gebied van werkomstandigheden en veiligheid het gewenste voorbeeld van de stad. Bij een prostituee die hierin voor het eerst een kamer huurt wordt als eerste de identiteitskaart gecontroleerd en neemt men digitale vingerafdrukken af die later nodig zijn om toegang te verkrijgen tot de werkkamer. Om te voorkomen dat geregistreerde dames hun kamer gaan onderverhuren moeten zij deze herkenningprocedure elk uur herhalen. In de kamers bevinden zich drie alarmknoppen waarmee de prostituee in geval van nood de beveiligingsmensen kan alarmeren. In de badkamers zijn geen baden toegepast maar douches, zodat de klant een dame niet kan verdrinken. Verder heeft de politie een aparte kamer in het gebouw, zodat ook de agenten snel kunnen uitrukken als er iets fout gaat.

In Schaarbeek (Brussel) wordt nu gesproken over een gelijkwaardig project als Villa Tinto, echter bevinden deze plannen zich nog in een “embryonale” fase.

Verweving van functies in het raamprostitutiegebied is niet evident volgens de gemeente, maar er is wel een “verweving van publiek” mogelijk. De prostitutiestraten mogen niet afgesloten zijn van de rest van de wijk en het

gevoel van een no-enter-zone krijgen. De sfeer in het raamprostitutiegebied is opvallend anders wanneer andere uitgaansgelegenheden geopend zijn. Het bezoekbaar maken van het gebied en verzorgen van de aansluitpunten op de rest van de wijk zijn belangrijke aandachtspunten met betrekking tot het prostitutiegebied in het stadsontwikkelingsproces.

3.2.2. Beheer van de ruimtelijke kwaliteit

Een cruciaal punt in de heropwaardering van de prostitutiebuurt is het beheer en onderhoud van de zone. De 3 prostitutiestraten krijgen extra aandacht van de reinigingsdiensten en worden verschillende keren per week schoongemaakt. In 2003, vlak na de herinrichting, werden de straten elke dag door de schoonmakers schoongeveegd, echter door een tekort aan personeel en geld is dit teruggelopen naar zo'n twee keer per week.

Voor de onderhoud van de panden in de concentratiezone zijn subsidiemogelijkheden beschikbaar omdat het concentratiegebied in een cultuurhistorisch gebied ligt, echter zijn veel eigenaren hiervan niet op de hoogte (geweest). Voor de panden buiten de concentratiezone heeft de stedelijke woondienst met middelen van het federaal grootstedenbeleid twee nieuwe woonbeleidsinstrumenten ontwikkeld: het renovatiecontract en het begeleidingscontract.

Een renovatiecontract wordt aangegaan tussen eigenaar van pand en de stad Antwerpen. De stad zorgt hierbij voor technische begeleiding door middel van onder andere:

- Een technisch onderzoek van de woning;
- Begeleiding voor het laten opmaken (door een externe architect) van een dossier voor een stedenbouwkundige vergunning;
- Opmaken van een bijzonder bestek;

- Begeleiding bij de uitvoering en eindrapportering van de werken;
- Opmaken van een kostenraming.

De toelage bedraagt 50% van de totale kostprijs (incl. BTW) van de goedgekeurde werken met een maximum van € 8.000,- per gerenoveerde woning (bedrag kan gecumuleerd worden met andere subsidies tot een maximum van 70% van de renovatiekosten). Naast het renovatiecontract heeft de stad Antwerpen een projectteam aangesteld (een architect en een consulente) om eigenaars van panden in het gebied Klapdorp – Oudemansstraat intensief te begeleiden bij het renoveren van hun eigendom (contacten met stadsdiensten, ontwerpschetsen, kostenraming en financieel plan). Wie een renovatiecontract wil aangaan is verplicht eerst een begeleidingscontract af te sluiten.

3.2.3. Overlast

Hieronder volgt een korte opsomming van overlast welke in het Schipperskwartier werd geconstateerd ten tijde dat de raamprostitutie nog verspreid was over 17 straten in de wijk:

Verkeersoverlast:

- Dag en nacht rondrijdende auto's en parkeerproblematiek.

Drugsgelateerde overlast:

- Tippelprostitutie: Door de gehele wijk, en vooral in de diverse prostitutiestraten, werd getippeld. Hierdoor ontstond er een bepaalde spanning tussen de raam- en tippelprostitutie (concurrentie);
- Drugsdealers en -gebruikers: er werd openlijk drugs verhandeld en gebruikt op diverse plaatsen.

Overige overlastgevende criminele activiteiten:

De hieronder genoemde activiteiten zijn mede te wijten geweest aan de aanwezigheid van drugsgebruikers:

- Geweld en vernieling;
- Auto-inbraken en –vernieling;
- Wildplassen;
- Straatvuil.

Met de komst van de concentratiezone werd het grootste deel van bovengenoemde overlastgevende onderwerpen verminderd. Overlast dat in de nieuwe situatie wordt geconstateerd is o.a. samenscholing van voornamelijk allochtone hanggroepjongeren die klanten en prostituees lastig vallen, berovingen en geweld. Deze overlast vindt voornamelijk plaats in de nachtelijke uren.

3.2.4. Ordehandhaving

De Cel Prostitutie van de politie Antwerpen is gespecialiseerd in de prostitutieproblematiek en werd opgericht om het beleidsplan mee te helpen uitvoeren, om de randcriminaliteit te bestrijden en de prostitutiesector beheersbaar en controleerbaar te maken.

Begin 2005 werd in het midden van het concentratiegebied een politiepost opgericht om de zichtbaarheid van de politie te vergroten en om efficiënter te kunnen werken. Het gaat hierbij niet om een permanent bemand politiekantoor, maar om een post die zij kunnen gebruiken indien er een incident heeft plaatsgevonden. Dankzij deze post vermijdt de politie tijdrovende verplaatsingen naar het hoofdbureau en blijft zij steeds zichtbaar aanwezig in de wijk. De wijkagenten houden voor de buurtbewoners ook een spreekuur, zodat de drempel om de agenten aan te spreken wordt verlaagd.

Door kleinschaligheid van het concentratiegebied is het daarbij ook overzichtelijker geworden. Tevens is een compact concentratiegebied relatief gemakkelijk af te sluiten in geval van calamiteiten. De geregistreerde criminaliteit is in de periode tussen 2001 en 2004 met 45% gedaald. De belangrijkste daling is toe te schrijven aan de geregistreerde feiten in relatie tot prostitutie (-83%) zo meldt het rapport "Evaluatie integraal prostitutiebeleid (2004)" van Seinpost Adviesbureau b.v.. Overlast die nu nog voorkomt wordt veelal veroorzaakt door dronken horecaklanten die nog rondhangen in de concentratiezone die geen sluitingstijd kent. Tijdens vakantiedagen is het rustig. Donderdag, vrijdag en zaterdag zijn de drukste dagen. Politie-inzet zou volgens de exploitanten nog verder moeten worden vergroot, echter zou het hier aan financiële middelen ontbreken.

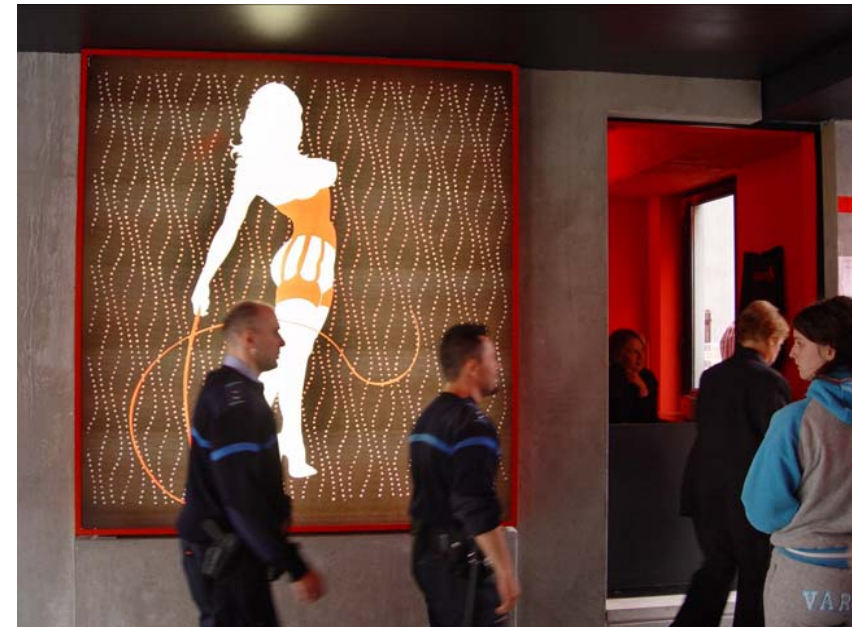


foto: www.de-coninck.be

3.3. Maatschappelijk en politiek draagvlak

3.3.1. Belanghebbende actoren en hun draagvlak

Gemeente

Het stadsbestuur besliste in 1999 om niet enkel de symptomen van prostitutie aan te pakken, maar koos voor een integrale aanpak van de prostitutieproblematiek. Zo stelde de politiek dat de prostitutie niet moest verdwijnen uit Antwerpen, maar dat deze beheersbaar en controleerbaar moest worden. Daarnaast mochten de prostitutieactiviteiten geen overlast meer veroorzaken naar de omliggende wijken, moesten criminele randverschijnselen worden bestreden, de positie van de prostituee moest worden verbeterd en de prostitutiebuurt moest herontwikkeld worden.

Alleen deze integrale aanpak zou in de ogen van de politiek de wijken een andere gedaante kunnen geven en de buurten weer veilig en leefbaar maken.

Bewoners

Zoals genoemd in de inleiding van dit hoofdstuk werd vanuit de wijk eind jaren negentig de maatschappelijke en politieke druk op het stadsbestuur om iets aan de prostitutie te doen steeds groter. De roep om een leefbaardere buurt werd steeds intensiever. Het onveiligheidsgevoel overheerste en het conflict tussen de functies wonen en prostitutie escaleerde. De bewoners meldden dat een normale nachtrust in het Schipperskwartier niet meer mogelijk was. De sfeer in het Schipperskwartier werd alsmaar grimmiger door een toename van kleine en grote criminaliteit. Het bewonersprotest nam toe en de bewoners verenigden zich om hun klachten kracht bij te zetten. Zij waren de overlast beu en overhandigden in 1997 een petitie met duizend handtekeningen aan de toenmalige burgemeester Leona Detiège met een zeer expliciete aanbeveling: "Maak van onze wijk een veilige, aangename woonbuurt. Doe iets aan de

onleefbaarheid van onze buurt!". De ondertekenaars van de petitie eisten onder andere dat er permanente politiebewaking moest komen en de stadsreiniging vaker in hun buurt actief moest zijn om het straatvuil, dat soms wekenlang bleef liggen, op te ruimen. Dit bewonersprotest was de aanzet tot het "Beleidsplan Prostitutie Antwerpen" uit 1999.

Ondertussen is het maatschappelijk draagvlak in het Schipperskwartier flink verbeterd. Naast de uitvoeringswerkzaamheden m.b.t. de ruimtelijke kwaliteit, zoals omschreven in de vorige paragrafen, heeft ook de oprichting van een stedelijk ontmoetingscentrum in 2002 hieraan een belangrijke bijdrage geleverd. Het ontmoetingscentrum zorgt voor versteviging van het sociale weefsel. Door gebrek aan aandacht voor de woonfunctie in het Schipperskwartier was het sociale weefsel erg beschadigd geraakt. Het Stadsmagazijn vormt hierbij een intermediair niveau tussen de bewoners en de stad. Dit nieuwe centrum in het Stadsmagazijn biedt ruimte voor activiteiten aan bewonersgroepen en organisaties. Er zijn (vergader)zalen, een prachtige zolder, een mooie ontvangsthal en een cafetaria. Wie iets organiseert dat het leven in de buurt kan verbeteren, kan hiervan gratis gebruikmaken. Met huidige personeelsbezetting is het Stadsmagazijn maar drie dagen per week open en kan slechts voor de helft beantwoord worden aan vraag. Stijgend aantal inschrijvingen op activiteiten, toenemende vraag naar huur van ruimten en spontane inloop in de onthaalruimte alsmede de nieuwe initiatieven die binnenkomen geven blijk aan de behoefte van het ontmoetingscentrum. Helaas kan door een tekort aan middelen niet elk initiatief worden gefaciliteerd.

Ondernemers

De raamexploitanten die hun panden buiten het concentratiegebied hadden, moesten hun bedrijvigheid staken. Dit resulteerde in een groots protest van hun kant gevolgd door meerdere rechtszaken, waarvan er nog enkele

aanhangig zijn. Als “wisselgeld” had de gemeente diverse braakliggende bouwpercelen binnen de concentratiezone, welke uitgeruild konden worden tegen panden die buiten de concentratiezone gelegen waren en gesloten moesten worden. De raamexploitanten die wel hun panden binnen de concentratiezone hadden moesten deze renoveren om te kunnen voldoen aan de nieuwe regels van de geschiktheidverklaring. Dit stuitte ook op de nodige weerstand.

Het megabordeel “Villa Tinto” is een belangrijke actor geweest bij de centralisering van de raamprostitutie. Middels deze nieuwbouw is er een passage ontstaan tussen de Schippersstraat en de Verversrui. Dit megabordeel omvat 51 ramen/werkplekken. Tevens is in deze nieuwbouw een politiepost opgenomen.

Bezoekers

Het draagvlak van de bezoekers, te denken valt aan toeristen en “wandelaars”, was moeilijk te achterhalen. Door de heer M. Loopmans van de Koninklijke Universiteit Leuven (B) is in 2005 een onderzoek gedaan naar “De herwaardering van een rosse buurt, ervaren door de ‘wandelaar’”. Hierin wordt specifiek ingegaan op de herstructurering van de raamprostitutie in het Schipperskwartier. In dit rapport komt naar voren dat de “wandelaars” zich voor de centralisering van de raamprostitutie behoorlijk onveilig voelden. Bang is men ervoor dat het veiligheidsgevoel wat er nu is snel zal verdwijnen. Citaten die te lezen zijn op “www.hookers.nl” onderschrijven dit:

“Enkele weken geleden ben ik in de late avond ook eens door het SKW van Antwerpen gelopen. Gewoonlijk voelde ik me er veilig, maar de laatste keer op die enkele uurtjes wandelen van alles gezien daar wat niet meer op veilig leek. [...] De sfeer wordt opnieuw wat grimmiger meen ik zo. Ik blijf voortaan wat

liever alleen weg in de late avonden.” [Ralfke, 12 oktober 2004, www.hookers.nl]

“Van die poolers en ruige types heb ik nog niet veel gemerkt. Ik voel me er altijd safe, meer op mijn gemak dan aan het Noordstation in Brussel of in Amsterdam.” [Ronaldo, 3 oktober 2004, www.hookers.nl]

Op dezelfde website is ook te lezen dat er een groei is van toeristen, want de “wandelaar” lijkt zich te gaan hinderen aan de “niet-wandelaars”:

“Ik denk ook dat de vele ‘toeristen’ potentiële wandelaars tegenhouden. Op een zonnige zondagnamiddag zou je wel eens je buurman en –vrouw met hun kids kunnen zien in de buurt, iets wat vroeger ondenkbaar was.” [den duvel, 26 januari 2005, www.hookers.nl]

3.3.2. Mate van interactieve beleidsvorming en -proces

Het Beleidsplan Prostitutie Antwerpen is opgesteld door Seinpost adviesbureau b.v. in nauwe samenwerking met de Beleidsontwikkelingsgroep Prostitutie (BOP), waarin verschillende ambtenaren van de betrokken diensten en vertegenwoordigers van de beleidsverantwoordelijke schepenen zitting hadden. Door het College werd een Beleidsambtenaar Prostitutie aangesteld die de spil was tussen de ambtenarij en het onderzoeksbureau.

Op 8 oktober 1998 heeft een eerste presentatie van de opgestelde beleidsvisie aan het College van Burgemeester en Schepenen plaatsgevonden, 12 oktober vond er een speciale themacommissie plaats en 14 oktober 1998 was er een avond georganiseerd voor de districtsraden van Antwerpen. Met de opgestelde visie wezen alle neuzen van de verschillende diensten van de stad in dezelfde richting.

Behalve het bestuur verzorgde de Beleidsambtenaar Prostitutie ook de communicatie met de buurt en de beroepsgroep. Op 28 oktober 1998 werd er een informatieavond georganiseerd voor de prostituees en op 29 oktober 1998 werd in het Zeemanshuis een druk bezochte avond gehouden voor de bewoners van het Schipperskwartier. Bij deze voornoemde bijeenkomsten werd de opgestelde beleidsvisie gepresenteerd, waarbij bleek dat de visie een goed uitgangspunt was voor de verdere uitwerking naar het beleidsplan.

Voorafgaand aan de sluitingsactie van de bordelen werden door alle stadsdiensten (belasting, politie, bouw- en woningtoezicht etc.) gezamenlijk naar mogelijkheden gezocht om de bordelen te kunnen dwingen te verhuizen cq. te sluiten. Het ging hierbij dan om een zoektocht naar misstanden op het gebied van onder andere criminaliteit en vergunningen. De sluiting van de prostitutiepanden vond plaats in vier fases, geografisch van buiten naar binnen toe. Verplaatsing van de bordelen vond veelal gedwongen plaats door samenwerking van alle stadsdiensten.

Na de uitvoering van het prostitutiebeleid en de strenge aanpak van de namaakhandel werd het stil in de wijk, misschien wel een beetje te stil. Het wegwerken van de malafide handelaars en het inperken van de raamprostitutie gaf de wijk het uitzicht van een spookstad. Grote delen van de wijk stonden leeg. De Oudemansstraat, het Falconplein, het Klapdorp en de Sint-Paulusplaats waren stille en levenloze straten geworden. Het beleid van de stad en de uitvoering hiervan hadden de rotte appels weggesneden uit de wijk, maar er was niets voor in de plaats teruggekomen. Eind 2001 miste de wijk een duidelijke rode draad.

Begin 2002 werd daarom gestart met de opzet van een toekomstvisie voor het Schipperskwartier. Het College ging niet over één nacht ijs en vroeg

nadrukkelijk naar de mening van de buurtbewoners. Zo was er op 16 oktober 2002 een informatie- en inspraakvergadering in het Zeemanshuis. Verder konden de buurtbewoners een tentoonstelling over het plan bezoeken en daar hun meningen en voorkeuren over geven. Op basis van deze reacties wist de stad wat de buurt belangrijk vond. De volgende zaken werden onder andere door de bewoners als belangrijk aangemerkt volgens de "Opmerkingen- en prioriteitennota, Bewoners Schipperskwartier" van oktober 2002:

- Herstructurering van Falconplein/Zeemanshuis;
- De heraanleg van straten en pleinen;
- De ondersteuning van de middenstand;
- Cultuur in de buurt;
- De aanpak van overlast (geluidsoverlast, illegale vuilstort, wildplassen etc.);
- Parkeerproblematiek;
- Aanbrengen van buurtgerichte groene ruimte (mede om jonge gezinnen aan te trekken);

Op 27 november 2002 keurde het college de toekomstvisie "Het Schipperskwartier, een verleidelijk stukje Antwerpen" goed, samen met de opmerkingen en prioriteiten van de bewonersnota.

Uit voornoemd overleg kwam de focus op de fysieke aspecten van de herontwikkeling naar voren. Het zou wenselijk zijn als er meer werd gedaan aan wervende, enthousiastmerende communicatie, waarbij de positieve resultaten zichtbaar worden gemaakt. Dit zou tevens een goede stimulans kunnen zijn voor private investeringen in de wijk. Middels informatiebulletins, die vanaf juni 2004 verspreid worden, worden de bewoners op de hoogte gehouden over de stand van zaken m.b.t. de herstructurering van de wijk en worden hierin activiteiten en bijeenkomsten aangekondigd die te maken hebben met de wijk.

Met betrekking tot de toekomstvisie “Het Schipperskwartier, een verleidelijk stukje Antwerpen” kan worden gesteld dat:

- deze middels een grote mate van “interactie” tussen met name de stad en de bewoners heeft plaatsgevonden. De exploitanten, prostituees en overige actoren zijn niet of nauwelijks geraadpleegd. Pas in 2003 vond een eerste gesprek plaats met de exploitanten.
- De “afstemming”, het “inleven” en “betrekken” van de bewoners heeft plaatsgevonden tijdens de informatie- en consultatiebijeenkomst in het Zeemanshuis en tijdens de interactieve tentoonstelling in het Stadsmagazijn.
- “Communicatie” heeft plaatsgevonden middels informatieavonden en informatiebulletins. In 2002 is er een communicatiedeskundige toegevoegd aan het team dat zich bezighoudt met de herstructurering van de buurt.

Burgemeester en schepenen hebben zich gezamenlijk zeer sterk ingezet voor een integrale aanpak. Hier ligt ook een bedreiging. Op basis van de reeds behaalde successen zou de toewijding van het College van Burgemeesters en schepenen kunnen afnemen, waarmee de benodigde continuïteit binnen de uitvoering onder druk zou kunnen komen te staan.

Als kritische algemene opmerking komt in het rapport “Evaluatie integraal prostitutiebeleid (2004)” naar voren dat de stad Antwerpen geen aandacht heeft gehad voor een strategische communicatie, zowel intern als extern, gericht op de inhoud en resultaten van het gevoerde integrale beleid. Dit is echter na het verschijnen van het rapport sterk verbeterd.

3.4. Investerings door publieke en private partijen

3.4.1. *Investerings door publieke partijen*

In het Beleidsplan Prostitutie wordt gepleit voor de oprichting van een Vastgoedontwikkelingsmaatschappij ten behoeve van de concrete herontwikkeling van de wijk, zowel fysiek als functioneel. De betrokkenheid van private partners is daarbij een wezenlijk kenmerk van een dergelijke organisatie. Tijdens het uitvoeringsproces heeft geen uitwerking van dit uitvoeringsinstrument plaatsgevonden, maar is hoofdzakelijk ingezet op planvorming rondom de sleutelprojecten. De aankoop en fysieke herontwikkeling van strategisch vastgoed vindt plaats door het autonome gemeentebedrijf AG Vespa, dat in maart 2003 opgericht is. Dit verloopt via het Grond- en pandenbeleid van de stad en wordt gefinancierd door publieke middelen van het Grootstedenbeleid. Vespa verzorgt:

- De concretisering en realisatie van de ruimtelijk-fysieke plannen van de stad.
- Programmering en begeleiding van stadsprojecten die steunen op een publiek-private samenwerking
- Invulling geven aan de noodzakelijke en gewenste publiek-private samenwerking vanwege de omvang van de benodigde middelen.

Voor de financiering van de realisatie van de sleutelprojecten maakt de stad gebruik van middelen van het Grootstedenbeleid van de federale overheid. Het was de bedoeling dat deze financiering in de toekomst uit de eigen kas van Antwerpen zou komen, echter is dat niet gebeurd. Tot 2002 was er binnen het Federaal Grootstedenbeleid jaarlijks een budget van circa één miljoen euro beschikbaar voor het gehele Schipperskwartier.

Strategische investeringen waren en zijn nog steeds noodzakelijk om op korte termijn de weg voor de georganiseerde misdaad af te sluiten en een nieuwe dynamiek in de buurt op gang te brengen.

In dit hoofdstuk zijn een aantal projecten genoemd waarin door de publieke partijen is geïnvesteerd. Dit zijn onder andere:

- De heraanleg van het openbaar gebied;
- Woonbeleidsinstrumenten (renovatiecontract en begeleidingscontract);
- Herstructurering van het aangrenzende Falconplein/Zeemanshuis.

Heraanleg openbaar gebied

In 2002 werd een bedrag van € 439.394,- (excl. de € 12.500,- communicatiekosten) geïnvesteerd in de heraanleg van het openbare gebied van de drie raamprostitutiestraten en in 2003 nog eens € 720.000,- voor de heraanleg en inrichting van de straten en pleinen aantakkend aan het raamprostitutiegebied.

Voor de verbindingsas tussen het centrum en het Schipperskwartier is in 2004 nog eens bijna 2 miljoen euro geïnvesteerd in het openbaar gebied.

Woonbeleidsinstrumenten

Jaarlijks is er door de stad Antwerpen zo'n € 250.000,- geïnvesteerd in woonbeleidsinstrumenten. De bedoeling van de woonbeleidsinstrumenten "renovatiecontract" en "begeleidingscontract" is, zoals eerder omschreven, enerzijds het aantal kwalitatief waardevolle woningen in de buurt te verhogen. Anderzijds wil de stad Antwerpen hiermee ook het straatbeeld verbeteren en zo de buurt opwaarderen.

Herstructurering van het Falconplein/Zeemanshuis

Op de informatiebijeenkomst die met betrekking tot de totstandkoming van de toekomstvisie "Het Schipperskwartier, een verleidelijk stukje Antwerpen" werd gehouden was de grootste wens van de meeste bewoners dat het Falconplein en omgeving zou worden aangepakt. In dit projectgebied bezit de stad 40% van de eigendommen, waaronder het Internationaal Zeemanshuis. SD Worx bezit eveneens 40% van de eigendommen. Die eigendomsverhouding liet toe om een degelijke publiek-private samenwerking te ontwikkelen. In dit plan konden een aantal wensen van de bewoners worden meegenomen, zoals o.a. een (openbare) parkeergarage, afgeschermd openbare groene hoven en een sociaal culturele invulling. Het totaal gezamenlijk geïnvesteerde bedrag van de PPS bedraagt ca. 74,6 miljoen en 2,2 miljoen aan subsidies.

Naast het investeren in stenen, investeert de stad ook in mensen en activiteiten. Door middel van het combineren van ontwikkelingsprojecten met een wervend programma worden de mensen op een positieve manier betrokken bij de veranderingen in hun leefomgeving.

3.4.2. Investerings door de private partijen

Gedwongen door de inzet van het instrument "reglement geschiktheidverklaring", zoals omschreven in paragraaf 3.2.1., moesten de raamexploitanten binnen de concentratiezone investeren in het renoveren van hun panden wilden zij open kunnen blijven en hun werkzaamheden blijven voortzetten.

In de eerste periode bleven de private investeringen uit. Dit omdat er eerst werd gewerkt om het concentratiegebied op orde te brengen. Private partijen keken de kat uit de boom. Zij vertrouwden de gemeente niet. Nadat de eerste twee beleidssporen (de concentratie van de raamprostitutie en een goed beheer

van het Schipperskwartier) op de rit stonden kon ook de stad aandacht besteden aan de herontwikkeling van het gebied.

De door de stad gegeven impulsen lijken ondertussen hun vruchten af te werpen. Private investeerders hebben het Schipperskwartier weer ontdekt. Ondernemers, nieuwe investeerders en bewoners betreden op sommige plekken schoorvoetend, op andere overduidelijk, de wijk. Op de St. Paulusplaats is de tendens zeer duidelijk merkbaar: voormalige prostitutiepanden zijn omgevormd tot woningen of bedrijfspanden waar nieuwe ondernemers zoals Bakkerij De Kraai, Brasserie Populaire, restaurant Kombuis en mode/designcentrum in het straatbeeld verschijnen. Het kleinschalig stedelijk weefsel, het beperkt aantal grote braakliggende terreinen en het specifieke karakter van de wijk lijkt een bepaald soort private investeerders aan te trekken. Niet de grote projectontwikkelaars en horecaketens, maar meer de individuele investeerder, de beginnende ondernemers en de jonge mensen die op zoek zijn naar een woning in de stad.

Door publiek-private samenwerkingen zal tevens in private middelen worden voorzien, maar deze vindt nu, behalve de herstructurering van het Falconplein/Zeemanshuis, nog op kleine schaal plaats. Betrokkenen benadrukken niet alleen het belang van extra investeringen, maar wijzen ook op de capaciteit vanuit de stad die nog nodig is voor de verdere planvorming en uitvoering.

Een goede stimulans om private investeerders voor de wijk aan te trekken is om meer wervende en enthousiasmerende communicatie te voeren. Dit heeft in de eerste periode van de aanpak ontbroken. Aanbevolen wordt om positieve resultaten zichtbaar te maken en mijlpalen te (feest)vieren.

Door de herstructurering van het Schipperskwartier breidt het centrum zich uit naar het noorden. Door de aanpak van het gebied (de verpaupering tegengaan, vernieuwing / opwaardering van het openbaar gebied) zal de vastgoedwaarde van de huizen stijgen.



foto: www.de-coninck.be

3.5. Synergie

Door het centraliseren van de raamprostitutie is er een beheersbare wijk ontstaan en is de leefbaarheid verbeterd. Na de eerste ingrepen in het kader van de sluiting van de prostitutiepannen buiten de concentratiezone ontstonden er delen in de wijk die leeg en kaal waren; stille en levenloze straten. De wijk miste een rode draad, doordat de diverse processen niet op elkaar aansloten. Na deze constatering werd in 2002 het probleem adequaat opgepakt middels de opzet van de toekomstvisie "Het Schipperskwartier, een verleidelijk stukje Antwerpen".

De herstructurering van het Schipperskwartier kreeg in 2005 niet geheel onverwachts van de Vlaamse overheid de "Thuis in de Stad-prijs" uitgereikt. De jury oordeelde in haar rapport dat de wijk werd bekroond voor "*de kwaliteitsvolle heropbouw van een gore buurt met respect voor de eigenheid van de buurt*" [s.a., 2005].

De stad Antwerpen benadrukt dat het bij de herstructurering van het Schipperskwartier ging om een integrale aanpak, waarbij het niet alleen ging om de overlast van de prostitutie tegen te gaan en de herontwikkeling van het Schipperskwartier, maar ook in het bijzonder om de werkomstandigheden van de prostitutie.

Of het plan naast de wijk(woonfunctie) ook positief is geweest voor de raamprostitutie (prostitutiefunctie) valt nog te bezien. Raamexploitanten klagen over terugloop van klandizie omdat de straten autovrij zijn geworden. Daarnaast spreekt de "wandelaar" zich uit over het verdwijnen van discretie door de groei van toerisme in de concentratiezone.

3.6. Samenvatting

In tabelvorm ziet de samenvatting van deze verkennende casestudie er als volgt uit:

SCHIPPERSKWARTIER (oude situatie –buiten concentratiezone):

Situatie

- Geschiedenis: Van oudsher bevindt de prostitutie zich in het Schipperskwartier. In 1999 werd het Beleidsplan Prostitutie Antwerpen goedgekeurd, waarna de raamprostitutie werd gecentraliseerd van 17 naar 3 straten.
- Ligging: Net buiten het centrum (nabij een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving: Circa 283 ramen verspreid over 17 straten door de hele (woon)wijk.
- Openingstijden: 24 uur per dag.

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit: Verloedering van de buurt, slecht onderhouden panden, matig openbaar gebied, onveiligheidsgevoel, carrousel rijdende auto's.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit: Gemeente Antwerpen. Eigenaren van panden worden gestimuleerd middels subsidies om verpauperende panden te renoveren.
- Overlast: Verkeersoverlast, parkeerproblemen, drugsgelateerde overlast, geweld, nachtlawaai, vernielingen, wildplassen en straatvuil
- Ordehandhaving: Door de politie. De politie leek de greep op het gebied kwijt te zijn.

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Antwerpen, bewoners, raamexploitanten, prostituees, overige ondernemers, "wandelaars", toeristen.
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Middels inspraakbijeenkomsten werd de mening gevraagd van de bewoners. Exploitanten, prostituees en overige actoren (waaronder de bezoekers) zijn niet of nauwelijks geraadpleegd.

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Federaal GrootStedenBeleid, Gemeente Antwerpen. Subsidies voor renovatie van oude prostitutiepanden tot woonhuizen/ateliers.
- Investerings door private partijen: Eigen bijdrage van bewoners, PPS tussen SD Worx en gemeente m.b.t. Falconplein/Zeemanshuis.

SCHIPPERSKWARTIER (nieuwe situatie – binnen concentratiezone):

Situatie

- Ligging: Net buiten het centrum (nabij een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving: Circa 240 ramen in concentratiezone over 3 straten (in A-vorm) met goede scheiding tussen prostitutie- en woonfunctie.
- Openingstijden: 24 uur per dag.

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit: Helder prostitutiegebied, voldoende onderhouden panden en openbaar gebied, diverse toegangsmogelijkheden tot het gebied. Door gemeente. Voldoende niveau.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit: Samenschooling van voornamelijk allochtone jongeren, geweld, berovingen.
- Overlast: Door politie. Politiepost in hart van de concentratiezone, beheersbaar gebied, gemakkelijk afsluitbaar.
- Ordehandhaving:

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Antwerpen, bewoners, raamexploitanten, prostituees, overige ondernemers, "wandelaars", toeristen.
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Middels inspraakbijeenkomsten werd de mening gevraagd van de bewoners. Exploitanten, prostituees en overige actoren (waaronder de bezoekers) worden niet of nauwelijks geraadpleegd.

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Federaal GrootStedenBeleid, Gemeente Antwerpen. Met name de herinrichting van het openbaar gebied.
- Investerings door private partijen: Renovatie van prostitutiepanden. Nieuwbouw van "Villa Tinto" inclusief toevoeging van passage.

SYNERGIE:

- Is er synergie ontstaan? Ja. Door het centraliseren van de raamprostitutie is een beheersbare wijk ontstaan. Leefbaarheid in de wijk is sterk verbeterd. In het begin geen goede aansluiting van opvolgende processen. Uitvoering van beleid begint nu, na circa 8 jaar, zijn vruchten af te werpen. Raamexploitanten zien echter wel enigszins teruggang in klandizie.



foto: Tom Roelofs

4. Casestudie Arnhem

4.1. Inleiding

Het Spijkerkwartier, een woonwijk in Arnhem, vernoemd naar de twee spijkers (voorraadschuren, later versterkte huizen) die in dit gebied gelegen waren, werd in 1853 door stadsarchitect H.J. Heuvelink Jr. ontworpen en is van oorsprong een wijk met veel allure. Een groot deel van de bebouwing bestaat dan ook uit monumentale herenhuizen, die vaak (inclusief souterrain) uit 4 woonlagen bestaan, voor welgestelde mensen, die niet in, maar wel dichtbij het centrum wilden wonen. De wijk grenst direct aan het Arnhemse centrum, en ligt aan de noordoost kant daarvan. Het Spijkerkwartier bestaat als officiële wijk uit 3 buurten: Spoorhoek (officieel Hommelstraat e.o.), Spijkerbuurt en Boulevardwijk.

Halverwege de jaren 60 raakte de wijk in verval. In de Eerste Spijkerdwarsstraat begonnen moeders en dochters, als gevolg van de economische malaise, zichzelf te verkopen om het hoofd financieel boven water te houden. Fabrieken in de stad en omgeving trokken de eerste gastarbeiders aan uit Zuid Europa. De herenhuizen in de wijk waren over het algemeen te duur voor individuele bewoning. De meeste woningen werden daarom in etages verdeeld en verhuurd, of geschikt gemaakt voor kamerbewoning. Volgens de bewoners van weleer was dit de aanleiding voor het ontstaan van de rosse buurt van Arnhem. Een groot deel van de wijk verloederde langzaam maar zeker.

In 1969 werd door het Sociografisch Bureau Agglomeratie Arnhem en de Stichting Maatschappelijk Welzijn Arnhem in een vertrouwelijk rapport de sterke

toename van het aantal prostituees en de voortgaande verspreiding over de wijk geconstateerd. Het rapport uit 1969 was de grondslag voor het advies van de Kerncommissie Spijkerkwartier van 1970 om met het voorstel een concentratie van raamprostitutie in het noordoostelijk deel van het Spijkerkwartier te bewerkstelligen. In 1974 schrijft de hoofdcommissaris van politie aan het College: *"In Arnhem wordt sinds ongeveer 7 jaar in steeds grotere omvang de openbare prostitutie uitgeoefend in het zogenaamde "Spijkerkwartier" met name in de Spijkerstraat met zijstraten ... en in het achterste deel van het "Spijkerkwartier" ..."*. Echter pas eind 1979 werd de concentratie van de raamprostitutie in het oostelijke deel van het Spijkerkwartier daadwerkelijk bewerkstelligd.

In 1990 werd er een onderzoek gestart naar de mogelijkheden om de raamprostitutie naar een ander deel van Arnhem te verhuizen. Aanleiding hiervoor was de groei van het aantal ramen, overlast en de bestuurlijke toezeggingen dat de concentratie in het oostelijke deel van het Spijkerkwartier een interim-situatie zou zijn.

Ondanks de positieve uitkomsten van het onderzoek m.b.t. de verplaatsing van de raamprostitutie naar een ander deel van Arnhem besluit het College op 25 februari 1992 om de raamprostitutie te handhaven op de huidige locatie. Echter de raadsleden oordelen daar op 12 november 1992 in een gezamenlijke vergadering anders over. Zij waren in meerderheid van mening dat op de lange termijn met een maximale inspanning getracht moest worden om de verplaatsing te bewerkstelligen. Belangrijke aanleiding tot dit standpunt was de algemene constatering dat prostitutie niet thuishoort in een woonwijk. Tot het moment van verplaatsing zouden er maatregelen moeten worden getroffen om de huidige overlast in het gebied te verminderen.

In 1994 komt het industriegebied aan de Pleijweg-Westervoortsedijk in het vizier, waar een geheel nieuw prostitutiegebied ontwikkeld zou kunnen worden.

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Een ontwikkeling van een totaal concept met alle voorzieningen, zoals o.a. horeca, winkels, sauna, sportschool, medische controlepost en voldoende parkeermogelijkheden. Bedrijven in de buurt van het aangewezen gebied en het OKA (Ondernemers Kontakt Arnhem) reageren negatief op de plannen.

Op 3 april 1995 besluit de Raad o.a.:

1. Om een traject in te gaan dat uitmondt in beëindiging van de raamprostitutie in het Spijkerviertel;
2. Dat het terrein aan de Pleijweg-Westervoortsedijk geschikt is voor ontwikkeling als het concentratiegebied van raamprostitutie.

Beëindiging van raamprostitutie in het Spijkerviertel

In december 1997 heeft de toenmalige gemeenteraad ingestemd met het voorstel van het college de raamprostitutie per 1 december 2002 te beëindigen in het Spijkerviertel. Met dit voorstel konden alle problemen in de wijk (overlast door drugsverslaafden, tippelen, verkeer, horeca en raamprostitutie) integraal worden aangepakt. Doelstelling was om een goed woon- en leefklimaat in de wijk te herstellen.

Een instrument om de raamprostitutie te beëindigen was het niet meer verstrekken van exploitatievergunningen na 1 december 2002; deze waren na de afschaffing van het bordeelverbod per 1 oktober 2000 verplicht voor exploitanten van seksbedrijven. Exploitatievergunningen kunnen worden geweigerd als er sprake is van aantasting van het woon- en leefklimaat en als er overlast wordt ondervonden.

Na jarenlang juridisch getouwtrek tussen gemeente en de BES (Belangenvereniging Exploitanten Spijkerviertel) heeft de Raad van State op 23 november 2005 in de laatste zaak geoordeeld dat de gemeente af mag dwingen dat de exploitanten de raamprostitutie beëindigen. De gemeente heeft

vervolgens de exploitanten tot 4 januari 2006 de tijd gegeven de seksinrichtingen te sluiten. Hiertegen door de exploitanten aangespannen voorlopige voorzieningen zijn door de voorzieningenrechter Arnhem op 19 december 2005 afgewezen. Op 4 januari 2006 is de raamprostitutie daadwerkelijk geëindigd.



— = raamprostitutie

afbeelding: plattgrond oude situatie Spijkerviertel te Arnhem

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Alternatief locatie Bedrijventerrein Westervoortsedijk (Billiton-terrein)

Op 14 november 2002 wordt het bestemmingsplan “Bedrijventerrein Westervoortsedijk” door de gemeenteraad vastgesteld, waarna Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland op 24 juni 2003 het plan goedkeurt. In dit bestemmingsplan is voor een deel van het plangebied in de voorschriften en op de plankaart de bestemming “prostitutiedoeleinden” opgenomen.

De BES en het OKA hebben hier toen beroep tegen aangetekend bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (AbRvS). De AbRvS oordeelde, op 4 juli 2004, naar aanleiding van één van de bezwaren van de BES dat de bestemming “prostitutiedoeleinden/bedrijfsdoeleinden IV/verkeersdoeleinden-railverkeer” voor wat betreft de prostitutiedoeleinden en bedrijfsdoeleinden IV niet samen konden in het kader van hinder en veiligheid.

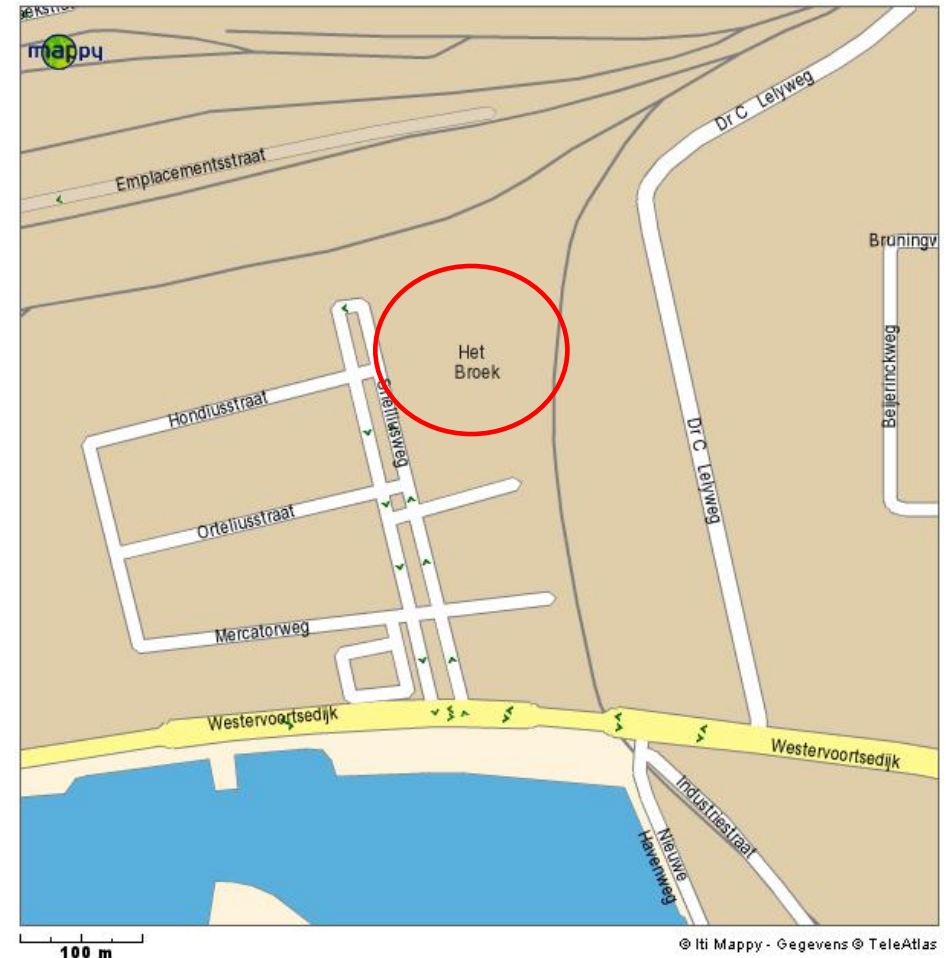
Hierop besloot de gemeente een partiële herziening op te stellen waarbij:

1. de bedrijfsbestemming IV (zware industrie) ter plaatse van de prostitutielocatie wordt teruggebracht naar II (lichte industrie);
2. binnen een cirkel van 50 meter rondom de grenzen van de prostitutielocatie de gronden met de bestemming bedrijfsdoeleinden IV worden teruggebracht naar bedrijfsgebied III (middel zware industrie);
3. de definitie horeca wordt aangepast, waarbij overnachtingsmogelijkheden expliciet worden uitgesloten.

De voornoemde partiële herziening is op 13 februari 2006 door de gemeenteraad vastgesteld en is ter goedkeuring aan Gedeputeerde Staten toegezonden.

De prostitutie is per januari 2006 verdwenen uit het Spijkerkwartier en veel van de monumentale woningen zijn of worden gerenoveerd. De wijk valt in het stimuleringsgebied van de gemeente, wat inhoudt dat subsidies worden verstrekt m.b.t. het opknappen van de woningen. Echter is er geen sprake

geweest van verhuizing van de prostitutie, maar van (tijdelijke) sluiting hiervan, omdat de procedure voor de alternatieve locatie nog niet is afgerond.



— = alternatieve locatie raamprostitutie Billiton-terrein

afbeelding: plattegrond alternatieve locatie Billiton-terrein te Arnhem

4.2. (Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving

4.2.1. Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit

Voor de sluiting van het Spijkerviertel was de raamprostitutie geconcentreerd in het gebied dat ligt aan het einde van de Spijkerstraat in een driehoekje tegen de spoordijk. Op het hoogtepunt waren er zo'n 240 ramen, verdeeld over zo'n 22 geregistreerde huisbazen; twee van hen, Rudy Kousbroek en Tonnes van Oyen, hadden bijna 50% van de ramen in hun bezit. De panden waren voornamelijk gevestigd in de Spijkerstraat, de Karel van Gelderstraat en de Drie Koningendwarsstraat. Het Spijkerviertel werd ook wel de "Gelderse Wallen" genoemd en was, na de Amsterdamse Wallen, de tweede grootste locatie van raamprostitutie van Nederland. De raamprostitutiestraten lagen wat weggestopt in een uithoek van de wijk en waren voor het autoverkeer slecht ontsloten. Dag en nacht reden de auto af en aan door de straten van het Spijkerviertel. Dit zorgde tevens voor parkeerproblemen in de wijk. Niet voor niets werden in 1996 (besluit van 16 juli 1996) verkeersmaatregelen genomen en de prostitutiestraten autovrij gemaakt om zo onder andere het carrouselrijden tegen te gaan.

De kwaliteit van de panden binnen de concentratiezone was zeer wisselend. De ene exploitant heeft flink geïnvesteerd in een pand hetgeen resulteerde in een uitstekende staat van onderhoud, de andere besteedde daar minder geld en aandacht aan, wat geleid heeft tot stukken met een verwaarloosd uiterlijk. Over het algemeen waren de casco's in redelijke staat. Dit was zo tot het moment dat de gemeente definitief besloot om de raamprostitutie te verplaatsen naar het Billiton-terrein. Voor de exploitanten ontstond er toen een onduidelijke situatie, veroorzaakt door de vele rechtszaken die tegen de verplaatsing werden aangespannen. Exploitanten investeerden geen geld meer in de panden, waardoor het slechte onderhoud zorgde voor een verloederd uiterlijk. De

gemeente heeft voor een deel van de prostitutiepanden in het Spijkerviertel de Wet Voorkeursrecht Gemeenten (WVG) gevestigd, waarmee de verkoop van de panden was geblokkeerd. Daardoor was de eigenaar verplicht de panden eerst aan de gemeente te koop aan te bieden, mits die bereid was er dezelfde prijs voor te betalen. Sommige panden zijn toen door de gemeente opgekocht en stonden voor langere tijd leeg en zijn/waarden dichtgetimmerd. Dit is/was ook niet bevorderlijk voor de uitstraling van de wijk.



foto: www.netwerk.tv

De overlast in het Spijkerviertel is sinds de sluiting van de ramen alleen maar toegenomen de afgelopen tijd. Uit gesprekken met bewoners uit de wijk komt naar voren dat men zich nu veel onveiligert voelt op straat dan toen de rosse buurt nog open was. Pooliers zorgde ervoor dat de buurt minder gespuis aantrok. Hun toezicht is samen met de prostitutie verdwenen. De oorzaak is veelal te vinden in de groepen verslaafden

en andere overlastgevendert die zich in en door de wijk begeven. Een kamerbewoonster uit de Emmastraat meldt: "Ik durf 's avonds niet meer over straat". Zij is al een aantal keren lastiggevallert. Vroeger reed de politie regelmatig door de straten van het Spijkerviertel, maar sinds de sluiting van de ramen is dat drastisch teruggelopen en werden voorheen de groepert mensen ook aangesproken als er werd samengeschoold in de wijk. De sociale controle van de raamprostitutie is verdwenen en de panden zijn nog steeds voor een deel dichtgetimmerd. Door de gemeente is pas in het begin van 2006 een

ambtenaar aangesteld die zich gaat bezighouden met de herstructurering van het Spijkerkwartier/Spoorhoek.

In juli 2006 hoopt de gemeente de in 1996 genomen verkeersmaatregelen op te kunnen heffen, omdat de raamprostitutie zich nu niet meer in het Spijkerkwartier bevindt.

Werkgroep Spijkerkwartier meldt: *“Nu de raamprostitutie verdwijnt, moet de gemeente niet toegeven aan de verleiding om alles nu vol te gaan bouwen, maar het juist daarvoor te behoeden. Het gebied krijgt eindelijk een veilig imago. Ouders zullen zich niet meer door rondlopende bordeelbezoekers gehinderd voelen om hun kinderen op Thialf en omgeving te laten spelen.”*

Voor de mogelijke nieuwe locatie voor de raamprostitutie aan de Westervoortsedijk ligt nu, zoals eerder aangegeven, een partiële herziening ter goedkeuring bij Gedeputeerde Staten (GS). Er is bij GS één reactie (zienswijze) binnengekomen op de herziening. Deze is afkomstig van de BES en heeft niet zozeer inhoudelijk te maken met de raamprostitutie, maar met het feit dat er mogelijk ook tippelprostitutie zal kunnen worden gedoogd. GS heeft aangegeven een hoorzitting te organiseren. De gemeente staat positief tegenover de opmerking van de BES.

De gemeente heeft m.b.t. de locatie een afgebakend en afgeschermd terrein voor ogen dat voornamelijk naar binnen gericht dient te zijn, zonder reclame-uitingen en dergelijke. Het gaat hierbij om een stuk terrein van ca. 17000m², waar maximaal 120 ramen mogen komen. Deze 120 ramen worden verdeeld onder 8 Arnhemse exploitanten, waarvan er 7 zijn aangesloten bij de BES. De andere exploitant, Rudy Kousbroek, wilde zelf in een eerder stadium het gehele terrein kopen, echter ging de gemeente daar niet mee akkoord. Het terrein zal als één geheel worden uitgegeven (verkoop van grond in erfpacht) aan één BV

waar alle exploitanten in participeren. Op het terrein dienen de exploitanten verder alles zelf te organiseren. De gemeente zal alleen de ontsluitingsweg aanleggen vanaf de Dr. C. Lelyweg.

De gemeente heeft aangegeven striktheid te willen m.b.t. het exploiteren van het terrein: geen menging van functies, minder flexibiliteit en exploitanten moeten een exploitatie-, bouw- en gebruiksvergunning aanvragen, waarbij wordt gekeken naar criminele verleden, goede administratie en inrichting van de ruimten.

Door de gemeente is een (nog niet openbaar) concept randvoorwaardenlijst opgesteld, waarin duidelijk staat aangegeven waaraan het terrein in de toekomst moet voldoen qua uiterlijk en indeling. Wonen en dus overnachten is op grond van het bestemmingsplan niet toegestaan. Overige functies zijn alleen toegestaan wanneer het bestemmingsplan dit toelaat. Kortom: alleen de wandelaar, die weet dat zich daar een raamprostitutiegebied bevindt, zal de locatie gaan bezoeken.

Het toekomstige raamprostitutiegebied zal geopend zijn van 9.00 uur 's ochtends tot 5.00 uur 's nachts (in het Spijkerkwartier was dit van 9.00 – 3.00 uur).

4.2.2. Beheer van de ruimtelijke kwaliteit

Binnen de gemeente Arnhem is wijkbeheer ingesteld. Het wijkplatform Spijkerkwartier Spoorhoek is een open samenwerkingsverband waarbinnen door bewoners en andere belangengroepen overlegd wordt over financiële hulpverlening en over maatregelen die ten gunste komen van de wijk. Dit coördinatie- en afstemmingsforum beziet de ontwikkelingen en behoeften van de wijk en komt jaarlijks met een gezamenlijk wijkbeheersplan en heeft een klein budget ter beschikking. Het wijkbeheer kan worden onderscheiden in regulier beheer en projectondersteuning. Het regulier beheer kan worden

samengevat als het houden van overzicht van alle activiteiten en ontwikkelingen binnen de wijk en het onderhouden van het netwerk tussen de diverse belangengroepen.

Zoals in de vorige paragraaf werd genoemd was het beheer van de ruimtelijke kwaliteit m.b.t. het raamprostitutiegebied, door een langspannend proces van onwetendheid met betrekking tot de toekomst van de raamprostitutie, nauwelijks georganiseerd. De exploitanten wilden niet meer investeren in hun panden en de gemeente kocht panden op door gebruik te maken van de Wet Voorkeursrecht Gemeenten, timmerden deze dicht of verkocht/verhuurde ze door. Door de vele dichtgetimmerde panden van ondermeer de gemeente verloederde de buurt alleen nog maar meer en ontstond er een steeds groter wordend onveilig gevoel bij de bewoners.

Het enige wat de gemeente in de concentratiezone als beheertaak, naast ordehandhaving, uitvoert is de reguliere schoonmaak van het openbaar gebied; de exploitanten deden niets.

Nu de prostitutie is verdwenen uit de wijk worden er vanuit de gemeente subsidies verstrekt om de bewoners te stimuleren m.b.t. het opknappen van hun woningen. De woningen die de gemeente had aangekocht zijn of worden doorverkocht. De politie waarschuwt de eigenaren van de leegstaande panden voor krakers. Als een pand meer dan een jaar leegstaat, kan dit pand, juridisch gezien, gemakkelijk worden gekraakt.

Het wijkplatform richt zich nu o.a. op de herstructurering van het voormalige raamprostitutiegebied en omgeving. Aandachtspunten zijn de verkeerscirculatie in het gebied, uitwerking van speelplekken en inrichting van verticaal groen.

Voor de nieuwe locatie op het Billiton-terrein is de gemeente in principe van oordeel dat het beheer van de ruimtelijke kwaliteit op het terrein geheel door de exploitanten zelf dient te worden georganiseerd. Het is per slot van rekening hun eigen (privé)terrein. Een goed ingericht en onderhouden terrein is ook aantrekkelijker voor de klanten en geeft een veiliger gevoel. Het zou kunnen zijn dat een deel van het terrein als gemeenschappelijk gebied wordt uitgegeven. In dat geval zal de gemeente mogelijk gezamenlijk met de exploitanten in een nader overeen te komen beheersvorm kunnen participeren.

4.2.3. Overlast

Hieronder volgt een korte opsomming van overlast welke in het Spijkerkwartier werd geconstateerd toen de raamprostitutie daar nog aanwezig was:

Verkeersoverlast:

- Dag en nacht rondrijdende auto's: Dit probleem werd in 1996 deels opgelost door de raamprostitutiestraten autovrij te maken;
- Parkeerproblematiek: De parkeerproblematiek is tot aan de opheffing van het prostitutiegebied aanwezig geweest.

Drugsgelateerde overlast:

- Tippelprostitutie: Voor de opening van de tippelzone werd er door veelal drugsgebruikende prostituees op straat getippeld. Na de opening van de zone wordt er door de politie hierop scherp gecontroleerd;
- Drugsdealers: Naar schatting van de politie (in 1996) opereerde de meeste van de 240 drugsdealers in Arnhem vanuit het Spijkerkwartier. Het waren voornamelijk Koerdische turken die de touwtjes in handen hadden;

- Drugsgebruikers: In de portieken en op straat werd gespoten en geplast. Met geschreeuw en fysiek geweld vielen zij o.a. bewoners, wandelaars en prostituees lastig.

Overige overlastgevende criminele activiteiten:

De hieronder genoemde activiteiten zijn mede te wijten geweest aan de aanwezigheid van drugsgebruikers:

- Geweld;
- Auto-inbraken en –vernieling;
- Heling;
- Vernieling;
- Wildplassen.

Zoals in de vorige paragrafen genoemd is de overlast na de sluiting van de prostitutiepanden niet geheel verdwenen. De sociale controle in de wijk is samen met de raamprostitutie voor een deel verdwenen.

De uitvoering van het Billiton-terrein als prostitutiegebied moet nog aanvangen. Aandacht dient zeker geschonken te worden aan de samenhang tussen het Billiton-terrein, de drugsboot en de tippelzone. Deze gebieden zouden elkaar negatief kunnen versterken door de korte loopafstanden onderling.

4.2.4. Ordehandhaving

De politie hield in het Spijkerkwartier nauwlettend in de gaten wie achter de ramen zaten. Van elk nieuwe prostituee werden de gegevens geregistreerd d.m.v. een kopie van het paspoort, vingerafdrukken en een registratieformulier. Hiermee werd getracht zoveel mogelijk de illegale vrouwenhandel te voorkomen.

Na de ingebruikname van de zorgzone voor tippelaarsters en de komst van de soos voor drugsverslaafden in 1996, waren de problemen, voortkomend uit het verspreidingsbeleid (drugs en tippelprostitutie) in het Spijkerkwartier door de politie van begin jaren negentig, voor een groot deel opgelost. De politie trad op tegen vrouwen die in het Spijkerkwartier klanten wilden oppikken en drugsverslaafden werden aangepakt en doorgestuurd naar de dag- en nachtopvang annex gebruikersruimte aan de Westervoortsedijk. Later verhuisden ze naar de Eusebiusbuitensingel. Dit alles verlost de bewoners van het Spijkerkwartier voor een groot deel van de gebruikende junken in de tuinen en portieken. Ook werd er in 1996 een politiepost opgezet, in het voormalige spoorwegstation Velderpoort, in de nabijheid van de prostitutiezone en voerde de politie sindsdien een “zero tolerance”-beleid, waardoor overlastveroorzakers direct werden opgepakt.

De ordehandhaving in de toekomstige nieuwe situatie op het Billiton-terrein dient voor het grootste deel door eigen gediplomeerde beveiligingsmensen van de exploitanten te worden uitgevoerd. De bedrijfsbestemming zoals omschreven in het bestemmingsplan geeft de politie de mogelijkheid om zonder problemen het terrein te betreden.

4.3. Maatschappelijke en politiek draagvlak

4.3.1. Belanghebbende actoren en hun draagvlak

Gemeente

Vanaf het moment dat de politiek had besloten dat de raamprostitutie verplaatst moest worden heeft zij de rug recht gehouden. Ondanks alle tegenslagen, zoals rechtszaken en procedures, heeft men vastgehouden aan de plannen zoals die in het begin waren ingezet. Wel heeft de politiek een aantal merkwaardige beslissingen genomen m.b.t. de samenhang met twee andere omstreden voorzieningen, t.w. de drugsboot en de tippelzone. Met het Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA) is de afspraak gemaakt dat rond de Westervoortsedijk slechts twee omstreden voorzieningen aanwezig mogen zijn. Wanneer het voormalige Billiton-terrein gebruikt gaat worden als raamprostitutiegebied, zijn er drie i.p.v. twee omstreden voorzieningen. Over deze problematiek heeft de politiek nog geen uitspraak gedaan, wat betekent dat er nog altijd een “bommetje” onder het nieuwe raamprostitutiegebied ligt.

Bewoners

De Werkgroep Spijkerkwartier, van oudsher de bewonersorganisatie van het Spijkerkwartier, werd opgericht op 14 maart 1975 op het moment dat de wijk door verloedering in een negatieve spiraal zat. Zo'n tien buurtbewoners besloten gezamenlijk dat er iets structureels moest gebeuren om de leefbaarheid in de wijk terug te laten keren. Zij wisten vanaf het begin af aan een grote betrokkenheid in de wijk te organiseren. Die betrokkenheid was hard nodig, want er was in die tijd geen bestemmingsplan, geen goed functionerend buurthuis, geen professionele ondersteuning en er was geen medium om de wijk te informeren. Zo waren er veel te veel dubieuze horecabedrijven, raamprostitutie had zich her en der in de wijk gevestigd, waardoor een

geweldige verkeersoverlast ontstond die dag en nacht voortduurde. Gevestigde wijkbewoners verlieten de wijk massaal, monumentale panden stonden te verkrotten en drugs- en tippelprostitutieoverlast namen hand over hand toe. Dan waren er ook nog de vele kamerverhuurbedrijven, het gebrek aan speelgelegenheden voor kinderen en veel te weinig groen in de wijk.



Het vele geweld, de drugshandel, het zichtbare drugsgebruik, het rondhangen van junks en zwervers, de vele auto-inbraken, heling en andere criminele praktijken, en de eveneens in het Spijkerkwartier aanwezige tippelprostitutie, inclusief het afwerken, leidden uiteindelijk ertoe dat de buurt in 1996 in opstand kwam [Seinpost Adviesbureau b.v. Arnhem, “Van rood naar groen”, juli 2000]. Hiermee werd de druk op de politiek opgevoerd om het voorgenomen besluit tot verplaatsing van prostitutiegebied per ommekeer uit te voeren. Na de vele protesten zijn vele zaken door de gemeente opgepakt en verbeterd. Zo is er een zorgzone voor de tippelaarsters ingesteld, een soos voor drugsverslaafden en werd in de directe nabijheid een politiepost geopend.

Op 6 november 2001 werd er door het Actiecomité Spijkerkwartier een overlastwandeling georganiseerd waar vele bewoners aan meededen.

Naar aanleiding van de protesten van de bewoners in 1996 nam, zoals gezegd, de politiek het besluit om de raamprostitutie te verplaatsen uit het Spijkerkwartier.

Het maatschappelijk draagvlak voor het nieuwe raamprostitutiegebied is niet bekend. Het lijkt of het de bewoners van Arnhem niet zeer interesseert. Het gebied ligt afgelegen, waar geen bewoner er last van heeft. Het draagvlak voor de herstructurering van de wijk is nog erg onduidelijk. Overleggen die de gemeente in de afgelopen jaren heeft gevoerd met de bewoners lijken niet door het merendeel van de bewoners te worden gedragen. Derhalve heeft de gemeente besloten om alleen met een gemandateerde afvaardiging van de bewoners te willen spreken. Deze gemandateerde groep bewoners is onlangs opgezet.

Ondernemers

In de Belangenvereniging Exploitanten Spijkerkwartier (BES) zijn de meeste voormalige raamexploitanten uit het Spijkerkwartier verenigd. Een andere raamexploitant (niet aangesloten bij de BES), Rudy Kousbroek, mede voormalig raadslid van de Stadspartij, bezat circa een derde van het aantal prostitutieramen in Arnhem. Gezamenlijk streden de BES en Rudy Kousbroek lange tijd tegen de sluiting van de raamprostitutie in het Schipperskwartier. Rudy Kousbroek kwam in 1999 al met ideeën voor een eroscentrum op het Billitonterrein aan de Westervoortsedijk. In april 2003 publiceerde hij zijn ideeën in het Arnhem Business Magazine. Maquette en tekeningen kregen een enthousiast onthaal op het gemeentehuis, maar vervolgens bloedde de zaak dood.

De prostituees die als veelal zelfstandigen werkzaam zijn bij de raamexploitanten willen, net als de raamexploitanten, voornamelijk veel klanten en een goede aangename werkplek en –omgeving, zonder concurrentie van de tippelprostitutie.

De ondernemers in het nabijgelegen industriegebied “Het Broek” hebben hun commentaar door de OKA laten verwoorden. Zij zijn bang voor de komst van meer criminaliteit. De betreffende ondernemers betalen momenteel tussen de € 1200,- en € 3600,- per jaar voor een particulier beveiligingsbedrijf. Men vraagt zich af of zij wederom moeten opdraaien voor een nog intensievere beveiliging. Daarnaast heeft zij, zoals omschreven, de gemeente attent gemaakt op een afspraak die tussen de OKA en de gemeente is gemaakt m.b.t. de locaties van “omstreden voorzieningen”. Zij houdt vast aan deze gemaakte afspraken, wat het ontwikkelingsproces op de nieuwe locatie kan vertragen.

Bezoekers

Het draagvlak van de “wandelaar”, de belangrijkste bezoeker van een prostitutiegebied, was moeilijk te bepalen. Op “www.hookers.nl” is o.a. te lezen:

“Kijk, als ze verhuizen gaan ze naar een toch wat afgelegen terrein buiten het centrum. Als ze dan de prijzen teveel laten stijgen, wordt het nog slechter. Kijk naar Doetinchem, een prachtgebouw, overdekt, maar buiten het centrum. Valt bijna niets te verdienen voor de dames, ook omdat de keus zo beperkt is en de prijzen te hoog. Datzelfde gaat ook in Arnhem gebeuren. Verhuur ook nog eens aan een paar slechte dutse meiden en de reputatie van “de Arnhemse ramen” is gemaakt!” [Genieter, 06-01-2005]

“Een stuk Arnhems historie is bijna afgelopen, maar niet enkel Arnhems...het Spijkerkwartier is een begrip. Toch prachtig een hoerenbuurt in het centrum...zo hoort het. Het oudste beroep ter wereld op de oudste plek van de stad. Het hoort niet op een koud en kil industrieterrein maar achter ramen met gordijnen in “voormalige” woonhuizen.” [ritchie_aprille, 04-05-2005]

4.3.2. Mate van interactieve beleidsvorming en -proces

Het Wijkplatform Spijkerkwartier/Spoorhoek was en is nog steeds het overlegorgaan tussen de belanghebbende actoren in de wijk. In dit samenwerkingsverband zitten vertegenwoordigers van o.a. Werkgroep Spijkerkwartier (voornamelijk bewoners), ondernemersverenigingen, verschillende diensten van de stad, woningbouwvereniging, wijkwethouder, wijkbeheerder en opbouwwerkers. Het Wijkplatform komt zo'n één keer per drie maanden bij elkaar. De verslagen van de besprekingen zijn te vinden op het internet (www.spijkerkwartier.net).

Medio 2002 zijn in Arnhem de wijkwethouders geïntroduceerd. Uit de evaluatie van 2003 blijkt dat wijkwethouderschap een goed instrument is dat zowel in het stadhuis als in de wijken zijn waarde heeft bewezen. Uit de politieke barometer van 2005 blijkt dat 20% van de ondervraagde Arnhemmers bekend is met het fenomeen wijkwethouder. Bovendien leren terugkerende signalen uit de diverse wijkplatforms- en verenigingen dat actieve bewoners de wijkwethouder zeer waarderen en veel belang hechten aan de contacten.

Een wijkwethouder weet wat er in een wijk leeft; is het eerste bestuurlijke aanspreekpunt voor een wijk; heeft overleg over de realisatie van wijkvisies en wijkprogramma's. De wijkwethouder heeft kortom een coördinerende, signalerende en aansturende functie. Daarbij zet de wijkwethouder zich in om verstopte kanalen tussen de wijk en de gemeente open te breken en stroef lopende processen vlot te trekken.

In februari 2006 is binnen de gemeente de opzet opgestart van de projectgroep m.b.t. de nieuwe locatie van de raamprostitutie. In de projectgroep zullen o.a. de afdelingen stedenbouw, ruimtelijke ordening, vastgoed (gronduitgifte), ruimtelijke investeringen, GGD, politie, brandweer en de veiligheidsfunctionaris van het kabinet van de burgemeester zitting hebben. Ook externe partijen als Stichting De Rode Draad (belangenvereniging voor prostituees), het bedrijfsleven en andere belanghebbenden zullen worden benaderd.

De Werkgroep Spijkerkwartier, de bewonersvereniging, vergadert zo'n twee keer in de maand. De vergaderingen zijn openbaar en de vergaderdata worden in de wijkkrant gepubliceerd. De vergaderingen worden van oudsher in het buurtcentrum de Lommerd gehouden. Een afvaardiging van de werkgroep heeft zitting in het Wijkplatform.

In de Belangenvereniging Exploitanten Spijkerkwartier (BES) zijn de meeste voormalige raamexploitanten uit het Spijkerkwartier verenigd. Zij communiceren de laatste jaren voornamelijk middels rechtszaken met de gemeente. De prostituees worden niet betrokken in interactieve overleggen.

Ondernemersverenigingen uit het Spijkerkwartier hebben zitting in het Wijkplatform Spijkerkwartier/Spoorhoek.

De veelal grote ondernemers in zowel het Spijkerkwartier als rond de nieuwe locatie van de raamprostitutie zijn verenigd in de OKA. De OKA heeft een eigen goede overlegstructuur met de gemeente Arnhem.

De bezoekers worden niet betrokken in interactieve overleggen.

4.4. Investerings door publieke en private partijen

4.4.1. Investerings door publieke partijen

Verschillende wethouders op rij hebben de raad beloofd dat de beëindiging van de raamprostitutie budgettair neutraal zou gebeuren. Om dat doel te verwezenlijken heeft de gemeente een visie ontwikkeld. De visie bestaat grofweg uit twee delen: het opknappen van panden in het prostitutiegebied en nieuwbouwplannen in het Spijkerbroek. De kosten van het opknappen van het prostitutiegebied moeten gefinancierd worden met geld uit de totale nieuwbouwontwikkeling (zo'n 4 miljoen euro) in de wijk. Dit was tenminste het uitgangspunt van wethouder De Ronde voor de gemeenteraadverkiezingen van 2006. Volgens de gemeentelijke visie zouden tien woongebouwen van 4 tot 5 verdiepingen in het gebied moeten herrijzen.

Een aantal leden van de Werkgroep Spijkerkwartier heeft geprobeerd om middels een IPSV subsidieaanvraag (IPSV: Innovatieve Planvorming Stedelijke Vernieuwing) voor de middellange termijn subsidies te verwerven bij de overheid om plannen inzake de verbetering van het leefmilieu in het Spijkerkwartier te realiseren. De plannen waren om de wijk met groenschermen en ander verticaal groen te verfraaien, de kerk te verlichten en het hekwerk voor de kerk te restaureren. Ook andere onderwerpen zoals herbestrating van de wijk, ander straatmeubilair zouden in de plannen worden meegenomen. De subsidie is nooit verstrekt.

Het Billiton-terrein is verworven door de gemeente. Middels deze investering heeft de gemeente meer controle en zeggenschap in het ontwikkelingsproces van de nieuwe raamprostitutielocatie. Zij zal de grond onder erfpacht als één geheel verkopen aan een rechtspersoon waarin alle exploitanten zitting hebben. De locatie behoeft door de gemeente alleen nog voorzien te worden van een

ontsluitingsweg vanaf de Dr. C. Lelyweg. Overige investeringen zijn hier voor rekening van de exploitanten.

4.4.2. Investerings door private partijen

Sommige exploitanten hebben door de jaren heen behoorlijk in de raamprostitutiegebieden geïnvesteerd en verbouwd om aan alle vergunningseisen te kunnen voldoen en om de panden een goede uitstraling te geven. Deze exploitanten zijn dan ook zeker van mening dat de overheid verplicht is om binnen een zo kort mogelijke termijn de alternatieve locatie voor de raamprostitutie (Billiton-terrein) op orde te hebben.

Projectontwikkelaars en beleggers zijn na het verdwijnen van de prostitutie uit het Spijkerkwartier bereid om te investeren in de wijk. Zij verwachten dat de leefbaarheid de komende jaren flink zal verbeteren en de woningmarkt in dit deel van de stad zal aantrekken. Van de achterblijvende bewoners in het Spijkerkwartier wordt verlangd dat zij hun panden goed onderhouden, hun huisvuil opruimen (wordt nu vooral door studenten gewoon op straat gegooid), hun stoep vegen, een beetje extra aandacht besteden aan het verfraaien van de wijk of zich beschikbaar stellen voor vrijwilligerswerk in de wijk.

Zoals genoemd dienen de exploitanten de gehele nieuwe raamprostitutielocatie te ontwikkelen. Alle investeringen voor de inrichting en aankleding, alsmede de omheining, afscherming en beveiliging dienen door hen te worden ingebracht.

4.5. Synergie

Van synergie is bij de verplaatsing van het raamprostitutiegebied in Arnhem geen sprake. Bij de sluiting van de raamprostitutie in het Spijkerkwartier was de alternatieve locatie aan de Westervoortsedijk (Billiton-terrein) niet gereed. Op z'n vroegst kan in de tweede helft van 2006 worden aangevangen met het ontwikkelingsproces van de locatie. Ook de projectgroep binnen de gemeente inzake de herstructurering van het Spijkerkwartier alsmede de projectgroep voor de alternatieve locatie zijn pas in mei 2006 opgericht.

De processen sluiten niet op elkaar aan. Oorzaak hiervan ligt volgens de gemeente voor een groot deel aan het feit dat er lange tijd onduidelijkheid is geweest m.b.t. het moment van sluiting van de prostitutiepanden. Aan de andere kant stellen de raamexploitanten dat wanneer er op tijd een goede nieuwe alternatieve locatie was geweest de bedrijvigheden daar direct hadden kunnen aanvangen. De raamexploitanten vergeten hierbij dat zij middels rechtszaken de ontwikkeling van de alternatieve locatie mede hebben bijgedragen aan de vertragingen binnen het proces.

De herstructurering van het Spijkerkwartier (woonfunctie) is nog niet op gang gekomen. Vele panden staan nog leeg en hebben een verloederd uiterlijk. De gemeente heeft het voornemen om voor eind 2007 alle woningen, die zij in het bezit heeft, door te verkopen, waarna deze door de toekomstige bewoners zullen worden opgeknapt. Subsidies worden op dit moment niet meer verstrekt; alle woningen die op de monumentenlijst stonden zijn reeds opgeknapt.

M.b.t. het draagvlak, beheer van kwaliteit en ordehandhaving alsmede de mate van investeringen door zowel publieke als private partijen scoort Arnhem negatief, waardoor er geen sprake is van enige synergie.

4.6. Samenvatting

In tabelvorm ziet de samenvatting van deze verkennende casestudie er als volgt uit:

SPIJKERKWARTIER (oude situatie)

Situatie

- Geschiedenis: Vanaf de jaren '60 is de raamprostitutie in het Spijkerkwartier aanwezig geweest. Op 4 januari 2006 sloot de rosse buurt haar deuren op last van de burgemeester.
- Ligging: Net buiten het centrum (los van een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving: Circa 240 ramen verspreid over zo'n 3 straten (driehoek) tegen een spoordijk aan.
- Openingstijden: 9.00 – 3.00 uur.

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit: Verloedering van de buurt, slecht onderhouden panden, matig openbaar gebied, onveiligheidsgevoel, geen goede verkeersontsluiting.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit: Wijkbeheer. Wijkplatform Spijkerkwartier/Spoorhoek.
- Overlast: Verkeersoverlast, parkeerproblemen, drugsgerelateerde overlast, geweld, auto-inbraken en –vernietiging, heling, vernielingen en wildplassen.
- Ordehandhaving: Door politie (wijk-/gebiedsagenten). Scherp toezicht op vrouwenhandel en tippelen buiten tippelzone.

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Arnhem, Werkgroep Spijkerkwartier (bewoners), BES, overige raamexploitanten, prostituees, OKA, overige belanghebbende ondernemers, woningbouwverenigingen, bezoekers ("wandelaars").
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Werkgroep Spijkerkwartier (bewoners) en belanghebbende ondernemers middels Wijkplatform Spijkerkwartier/Spoorhoek. Ondernemers aangesloten bij de OKA via OKA bij gemeente. Exploitanten voornamelijk via rechtszaken.

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Herstructurering van Spijkerkwartier voor grootste deel bekostigen uit nieuwbouwwontwikkelingen. Subsidies voor renoveren monumentale panden.
- Investerings door private partijen: Opknappen van de eigen woning/bedrijfspan. Schoonhouden van de straten. Hulp bij verfraaien van de wijk. Vrijwilligerswerk.

BILLITON-TERREIN (nieuwe situatie)

Situatie

- Ligging: Afgelegen industriegebied (los van een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving: De alternatieve locatie is nog niet beschikbaar. Maximaal 120 ramen op een terrein van ca. 17000m².
- Openingstijden: 9.00 – 5.00 uur.

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit: Afgelegen, afgebakend en afgeschermd terrein, naar binnen gericht, goede verkeersontsluiting.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit: Door exploitanten zelf te organiseren op privé-terrein.
- Overlast: Aandacht voor nabijheid van drugsboot en tippelzone!
- Ordehandhaving: Voornamelijk door particulier beveiligingsbedrijf op privé-terrein.

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Arnhem, BES, Rudy Kousbroek, prostituees, OKA, overige belanghebbende ondernemers, bezoekers ("wandelaars").
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Ondernemers aangesloten bij de OKA via OKA bij gemeente. Exploitanten voornamelijk via rechtszaken. Vanuit de gemeentelijke projectgroep zullen de belanghebbende partijen worden benaderd.

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Grondverwerving van Billiton-terrein, aanleg ontsluitingsweg.
- Investerings door private partijen: Gehele verdere ontwikkeling van alternatieve locatie raamprostitutie.

Synergie

- Is er synergie ontstaan? Nee! Geen afstemming van verschillende processen.



5. Casestudie Eindhoven

5.1. Inleiding

Het Eindhovense Woensel-West is met z'n 1800 woningen een relatief kleine wijk, maar wel één van de aandachtswijken van Eindhoven. Sinds de crisisjaren '30 is het dé wijk waar, verspreid over meerdere straten, raamprostitutie werd bedreven. De ramen bevonden zich in gewone woonstraten tussen de rijtjeshuizen en zijn een onderdeel gebleven van de wijk. Het ging hierbij om de volgende straten: Edisonstraat, Galvanistraat, Wenckenbachstraat en Voltastraat.

De meeste overlast die de omwonenden hadden was voornamelijk het vele autoverkeer dat zich elke avond door de te nauwe straatjes manoeuvreerde, maar vormde toen nog geen echt probleem.

In de jaren zeventig kwamen de allochtone gastarbeiders in de buurt. Zij werkten veelal in de nabij gelegen fabrieken van Philips. Culturen botsten met elkaar en het waren voornamelijk de allochtonen die klaagden over de aanwezigheid van prostitutie.

In de loop van de jaren negentig ontstond naast de raamprostitutie ook de tippelprostitutie in Woensel-West. Dit verslechterde de buurt en ook de kijk op het gedoogbeleid van de gemeente m.b.t. de raamprostitutie. Verslaafde vrouwen zwierven over straat, boden zichzelf aan en werkten hun klanten af in de voortuinen van de wijkbewoners. De drugsoverlast groeide en de drugshandel leverde een beeld op van verloedering van de wijk. Bovendien was de werkeloosheid in Woensel-West hoog. De leefbaarheid van de wijk raakte steeds verder in het geding als er niets zou gebeuren.

In juni 1997 kwam projectontwikkelaar Commercial Realty Associates (CRA)/Tiemstra Beheer met een plan om aan de rand van Woensel-West, grenzend aan het Marconiplein, een kantoorgebouw te bouwen. Dit was de aanleiding voor zowel woningcorporatie Trudo, eigenaar van de ca. 900 huurwoningen in de wijk, en de gemeente om samen met deze projectontwikkelaar de koppen bij elkaar te steken. De ontwikkeling van dit deel van het Marconiplein zou tevens een belangrijke bijdrage leveren aan de stedenbouwkundige kwaliteit van het Marconiplein. Om beide problemen op te lossen, zodat enerzijds de leefbaarheid van Woensel-West wordt verbeterd en mogelijkheden worden gecreëerd om werkgelegenheidsbevorderende activiteiten toe te voegen en anderzijds de gewenste ruimtelijke kwaliteit aan het Marconiplein te bewerkstelligen, zijn beide gebieden zowel inhoudelijk als financieel aan elkaar gekoppeld. Deze integrale aanpak maakte het mogelijk om het project aan te melden bij het rijk voor subsidie als lokale uitwerking van het Grote Stedenbeleid. Op 26 mei 1998 is de Raad van de gemeente Eindhoven akkoord gegaan met het programma voor het plan Marconilaan-Baekelandplein en de financiële vertaling daarvan.

Tippelzone

In 2003 was de maat vol voor wat betreft het tippelen in de wijk en werd er op 1 november 2003 een tippelzone geopend aan de Achtseweg-Zuid, nabij station Beukenlaan. Openingstijden van deze zone zijn van 20.00 tot 02.00 uur. Dat het tippelen uit de wijk verdween vonden de bewoners niet erg, echter hadden zij gezien dat dit naar een ander deel van Eindhoven werd verplaatst. Nu had de wijk nog steeds overlast van het rondrijden van auto's over de Groenewoudseweg, die via een klein stukje Marconilaan en Beukenlaan weer op de Achtseweg-Zuid konden komen. Tevens proberen nu nog steeds straatprostituees hun klanten op de Groenewoudseweg op te pikken om zo hun collega's voor te zijn.

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

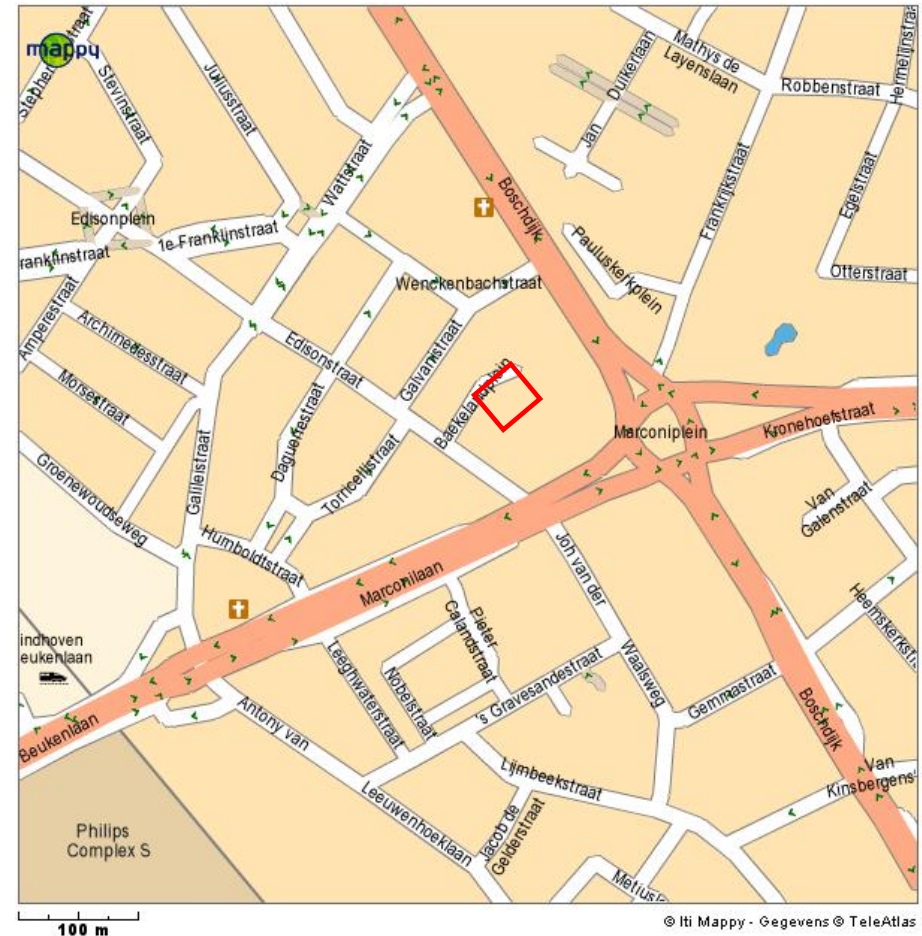
SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Ontwikkelingen omgeving Baekelandplein

Op de hoek van de Marconilaan en de Boschdijk is nu een complex van 48 appartementen, 6 maisonnettes en een bedrijfsverzamelgebouw ontwikkeld. Op het nabijgelegen Baekelandplein is, nadat de bestaande woningen waren samengevoegd, de raamprostitutie geconcentreerd. Het plein werd op 4 februari 2005 in gebruik genomen. Het Baekelandplein is daarmee het enige gebied in Eindhoven waar raamprostitutie is toegestaan. De 24 ramen die eerder verspreid waren over Woensel-West, zijn nu dus samengebracht op één plein met een ontsluiting naar de Edisonweg. In totaal zijn er op het Baekelandplein 24 ramen met 48 kamers, dat zijn 24 werkplekken meer dan in de oude situatie.

Wijkvernieuwing

Samen met de bewoners moest een plan worden opgezet om de wijk aan te pakken. Wijkvernieuwing wordt over het algemeen grootschalig aangepakt; grote delen van de wijk worden in één keer aangepakt. Dat is voor Woensel-West niet gewenst. De kans is dan te groot dat de sociale structuur in de wijk volledig wordt verstoord. Beter is het om de kansen en kwaliteiten die de wijk zelf biedt te gebruiken als uitgangspunt. Door in het vernieuwingsproces korte lussen in te bouwen kan voortdurend worden ingespeeld op actuele kansen en bedreigingen die zich in de wijk aandienen. Door de korte lussen wordt men gedwongen om acupunctuurgewijs te werken aan kleinschaligere projecten. Zo kunnen de wensen van de bewoners gemakkelijker in de projecten worden ingebracht en geeft deze manier van sturing een positieve bijdrage aan het creëren van draagvlak. Deze insteek is nu verwoord in het Werkplan 2006-2008 "Omdat Smaken Verschillen – integrale Wijkvernieuwing Woensel-West".



— = raamprostitutie

afbeelding: plattegrond nieuwe situatie Baekelandplein te Eindhoven

5.2. (Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving

5.2.1. Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit

Voor de centralisatie van de prostitutie in de wijk Woensel-West in Eindhoven was de raamprostitutie verspreid over de woonwijk. Het ging hierbij om een 24-tal ramen verdeeld over de Galvanistraat, Voltastraat en Edisonstraat. De prostitutiepanden bevonden zich temidden van gewone ééngezinshuizen in een rijtjesblok. De volksbuurt accepteerde de bedrijvigheid als een vast gegeven van de buurt, echter door de steeds groter wordende overlast van rondrijdend verkeer, drugsgelateerde overlast, lawaai en groeiende straatprostitutie verloederde de buurt zienderogen.

Nadat de stadsvernieuwingsgolf van de jaren '70 en '80 was uitgewoed, met te kleine budgetten en veel aandacht voor een hechtere samenleving, werd duidelijk dat een andere aanpak nodig was om deze vooroorlogse arbeidersbuurt een duurzame toekomst te geven. In eerste instantie werd gedacht aan grootschalige sloop en vernieuwbouw, echter langzaam maar zeker werd door de gemeente onderkend dat dit een te grote fysieke ingreep was waarbij de sociale structuur te veel zou worden aangetast. Men koos uiteindelijk voor een meer acupunctuurgewijze aanpak. Selectief uitgekozen plekken worden/werden naar de behoefte van de bewoners aangepakt.

De eerste stap van de herstructurering van de gehele wijk was de verplaatsing van de bestaande prostitutie naar een nieuw gerealiseerd autovrij Baekelandplein. Hier werden door woningcorporatie Trudo 24 bestaande rijtjeswoningen omgebouwd tot 14 "bedrijfsruimten" voor raamprostitutie met in totaal 24 ramen en 48 werkplekken, 24 werkplekken meer dan in de oude situatie. Deze extra werkplekken kwamen niet zo zeer voort uit de marktvrage, maar simpelweg uit het feit dat het plein nu eenmaal zo groot was.

Het Baekelandplein is middels een enkele doorgang naast de markthal verbonden met de Edisonstraat. In het begin was het plein kaal en kil, maar op aandringen van de exploitanten is het plein aangekleed met groenvoorzieningen in de vorm van bloembakken en leilinden, zijn er t.p.v. de ramen markiezen geplaatst en heeft de verlichting een positieve kleurverandering ondergaan; van kil fel wit naar zacht rood. Ondanks deze aanpassingen heeft de "wandelaar" nog steeds bij het betreden van het plein het gevoel dat hij door alle dames wordt bekeken. Het gevoel van anonimiteit is er niet en dit wordt versterkt door de enkele in- en uitgang. Het ontbreekt het plein aan een zogenaamde "excuus-Truus", een andere reden om het prostitutieplein te bezoeken.

Exploitanten pleiten al lange tijd voor een aantal verbeteringen m.b.t. het plein. Het gaat hierbij om de volgende zaken:

- terugbrengen van het carrouselrijden van auto's, wat volgens hen voor veel meer kijkers en meer klandizie zorgde in de oude situatie;
- tweede ontsluiting van het plein, zodat het plein als een doorlooproutte kan worden beschouwd;
- het verlengen van de openingstijden. Nu moeten de prostitutiepanden om 2.00 uur 's nachts sluiten; gelijk aan de sluitingstijd van de cafés. De exploitanten stellen dat juist in de periode na 2.00 de vraag naar de dames het grootst is en zien het liefst dat de prostitutiepanden op het plein 24 uur per dag geopend mogen zijn. De gemeente reageert negatief t.o.v. het verlengen van de openingstijden, omdat dit meer overlast zou aantrekken in de nachtelijke uren.

Het verloop van de dames is groot op het plein. Dit komt voor een groot deel door het feit dat het plein gewoonweg weinig bezoekers krijgt. Alleen de "wandelaar" en een enkele nieuwsgierige waagt zich op het plein.

In 2004 hebben exploitanten van de prostitutiepanden aan het Baekelandplein gevraagd om ontheffing van het bewoningsverbod. Burgemeester en wethouders hebben toen besloten die ontheffing niet te verlenen. Dit betekent dat prostituees niet in de panden mogen overnachten. Het overnachten van prostituees is strijdig met het op het Baekelandplein geldende bestemmingsplan Prostitutedoeleinden. Door een ontheffing, waar exploitanten om vroegen, zou het bestuurlijk toezicht op de seksinrichtingen worden belemmerd. Mede door het voornoemde bestemmingsplan is het ook niet mogelijk om een andere bedrijfsfunctie op het plein te vestigen dan prostitutie. De eerder genoemde “excuus-Truus” is nu nog niet mogelijk. Op dit moment loopt de procedure om ook andere bedrijfsfuncties toe te laten, zoals bijvoorbeeld een tabakswinkel of sekshop.

In de ontwikkelingsfase van het raamprostitutieplein zou nooit onderzoek zijn gedaan of deze opzet markttechnisch goed te exploiteren zou zijn.

5.2.2. Beheer van de ruimtelijke kwaliteit

In Woensel-West is een zogenaamde wijkbeheerteam actief. Binnen dit team werken stadsdeelkantoor, Loket W, politie, corporaties en bewoners samen aan het verbeteren van de woon- en leefomgeving. Dit wijkbeheerteam is in het kader van wijkbeheer voor de gemeente een belangrijke partner. Bij de verbetering van de leefbaarheid van de wijk zal de ene keer het wijkbeheerteam gevraagd worden om haar zienswijze en/of wensen, een andere keer zal het wijkbeheerteam zelf haar wensen e.d. kenbaar maken. De aanpak van het Wijkbeheerteam Woensel-West is onlangs in 2005 gewijzigd. Zo is er een coördinatieteam opgezet dat zich niet uitsluitend bezig houdt met fysieke ingrepen, maar ook oog heeft voor andere initiatieven.

In het wijkvernieuwingsgebied Woensel-West wordt één of tweemaal per jaar een wijkshow georganiseerd met bewoners en professionele partners. Aan de

orde komen o.a. de verbeteringen van de openbare ruimte en speelvoorzieningen.

Het Baekelandplein is minimalistisch opgezet, waardoor het gemakkelijk is te onderhouden. De gemeente doet het normale onderhoud, zoals ze ook elders in de stad doet. De exploitanten houden daarnaast zelf voor een groot deel het plein schoon.

Volgens Raadsbijlage nr. 104, de dato 26 mei 1998, zou het van belang zijn dat er met betrekking tot de nieuw te creëren situatie op het Baekelandplein een beheersconstructie in het leven geroepen zou worden. Deze beoogde beheersconstructie zou de vorm van rechtspersoon dienen te krijgen, waarin zowel de gemeente als woningcorporatie Trudo zitting hadden. Als de ontwikkeling zou zijn afgerond en een stabiele situatie was ontstaan zou de gemeente uit de rechtspersoon kunnen stappen. Een belangrijke reden voor het in het leven roepen van een beheersconstructie was het creëren van maatschappelijk draagvlak. Daarnaast heeft de gemeente de verantwoordelijkheid om in de nieuwe situatie rond het Baekelandplein een maximale inspanning te leveren om de openbare orde en de leefbaarheid daar in de direct omgeving te bewaken. Dit zou beter mogelijk zijn wanneer de gemeente partner is in een beheerconstructie. Om die reden was uitdrukkelijk niet gekozen voor de verkoop van de panden aan het Baekelandplein aan de exploitanten van de raamprostitutie. Voor zover nu te achterhalen is, is er in de uitvoeringsfase nooit een beheersconstructie opgezet. Het onderhoud van het openbaar gebied wordt door de gemeente uitgevoerd. De exploitanten huren de panden nu voor een looptijd van vijf jaar via de woningcorporatie Trudo.

5.2.3. Overlast

Hieronder staan de verschillende soorten overlast, die in de wijk Woensel-West zijn waargenomen voor de verplaatsing van de raamprostitutie:

Verkeersoverlast:

- Dag en nacht rondrijdende auto's: carrouselrijden van auto's voor de raamprostitutie (en tippelprostitutie voor de opening van de tippelzone aan de Achtseweg-Zuid);
- Parkeerproblematiek: Woensel-West, een vooroorlogse wijk, had al een hoge parkeerdruk. Met de aanwezigheid van de tippel- en raamprostitutie werd de behoefte aan parkeerplaatsen alleen maar groter.

Drugsgelateerde overlast:

- Tippelprostitutie: Voor de opening van de tippelzone aan de Achtseweg-Zuid werd er door veelal drugsgebruikende prostituees op straat getippeld. Middels acht bewakingscamera's en extra politie-inzet werd na de opening van de tippelzone strikt toezicht gehouden opdat er geen tippelprostitutie meer in de wijk plaatsvond. Aan de Groenewoudseweg worden nog vaak tippelprostituees aangehouden en bekeurd voor wildtippelen;
- Drugsdealers: Na de plaatsing van de camerabewaking zijn de drugsdealers verkast naar het NS-station Eindhoven.
- Drugsgebruikers: Ook de drugsgebruikers zijn naar het NS-station Eindhoven verplaatst. Wel zijn ze nu nog te vinden in de plantsoenen, waar ze o.a. gebruikte spuiten etc. achterlaten.

Overige overlastgevendende criminele activiteiten:

De hieronder genoemde activiteiten zijn mede te wijten geweest aan de aanwezigheid van zwervers en drugsgebruikers:

- Overlast door drank;
- Geweld;
- Huisinbraken;
- Auto-inbraken en –vernietiging;
- Vernietiging;
- Wildplassen.

De verplaatsing van de tippelprostitutie en raamprostitutie, de plaatsing van cameratoezicht en een mobiele opvang voor verslaafde prostituees heeft volgens meerdere bronnen de leefkwaliteit in de buurt sterk verbeterd.

Het Baekelandplein ondervindt nagenoeg geen overlast. Volgens de exploitanten zijn het voornamelijk de allochtone jongeren die soms de "wandelaars" lastigvallen. Verder is het rustig op het plein.

5.2.4. Ordehandhaving

De ordehandhaving in Woensel-West, alsmede op en rond het Baekelandplein, vindt plaats door de politie. Zij heeft haar oude post aan de Edisonstraat 80 verruild voor één van de nieuwe appartementen in de Edisonstraat 161. De politiepost wordt gedeeld met het "stedelijke bemoeizorgteam" en wordt gebruikt als een uitvalsbasis. Het "bemoeizorgteam" biedt Eindhovense bewoners hulp als er sprake is van overlast; het gaat hierbij dan bijvoorbeeld om geluidsoverlast door psychische problemen, verwaarlozing of vervuiling door drugs- of alcoholmisbruik. Met deze nieuwe uitvalsbasis wordt een verbetering nagestreefd in de contacten tussen de partijen (GGD, GGZ Eindhoven, Loket W, Novadic-Kentron en politie) die deelnemen aan het "bemoeizorgteam".

Elke avond en nacht surveilleert een speciaal team, het POV-team (Project Overlast Verslaafden) rond het Baekelandplein. De politie controleert de exploitanten strikt op de aanwezigheid van illegale prostituees. Exploitanten gaan nu met de nieuwe dames zelf naar de politiepost, waar gecontroleerd wordt of de dame een ziektekostenverzekering, een verblijfsadres en een werkvergunning heeft en of het paspoort in orde is.

De raamprostitutiepanden zijn middels het bestemmingsplan betiteld als bedrijfspanden. Hierdoor kan de politie zonder problemen de panden binnen om de orde te handhaven. De exploitanten willen daarentegen dat er overnacht kan worden in de panden. Dit zou betekenen dat de panden een woon- of hotelbestemming zouden moeten krijgen. In dat geval zou de politie volgens de wet de panden niet zomaar meer kunnen betreden. De exploitanten zouden wel een verklaring willen ondertekenen waarbij dit voor de politie wel mogelijk zou blijven. De overnachtingfunctie wil men graag voor de dames, omdat zij op het late uur over straat moeten en vaak lastig gevallen worden. De gemeente en politie willen dit niet omdat op deze manier moeilijk is te controleren of de bedrijvigheid na de officiële sluitingstijd (02.00 uur) doorgaat.

Volgens de exploitatievergunning moet voor elke vergunninghouder een beheerder bij het pand aanwezig zijn van 9.00 's ochtends tot 2.00 uur 's nachts. Dit zou betekenen dat er elke dag 12 beheerders op het plein aanwezig zouden moeten zijn! In overleg met de gemeente is afgesproken dat er gedurende de bedrijvigheid altijd minstens twee exploitanten/beheerders aanwezig zijn. Deze zogenoemde "pleincoördinatoren" maken hun aanwezigheid duidelijk door middel van bordjes aan de gevel. Bij calamiteiten of overlast, zoals bijvoorbeeld door hanggroepjongeren, die veelal de dames en klanten lastigvallen, wordt dit door de pleincoördinatoren zelf opgelost of wordt door hen de politie gebeld.

5.3. Maatschappelijke en politiek draagvlak

5.3.1. Belanghebbende actoren en hun draagvlak

Gemeente

Doelstelling van de gemeente Eindhoven is om de leefbaarheid en veiligheid bij de herstructurering van Woensel-West te verbeteren. Daarnaast wil zij ook de sociale structuur in de wijk handhaven cq. verbeteren. Sociale betrokkenheid in Eindhoven was en is nog steeds groot. In een open overlegstructuur faciliteert de gemeente de bewoners en ondernemers. Zo kunnen de actieve projectgroepen en andere organisaties bijv. de burgemeester binnen een week spreken en is er ook een wijkambtenaar die de wegen snel kan vinden binnen de gemeente. De gemeente laat, al voel je bij sommige bestuurders een angst naar voren komen, een groot deel van de zeggenschap over de straat aan de bewoners. Op deze manier wordt geprobeerd een grotere betrokkenheid te creëren bij o.a. de bewoners om zo het draagvlak voor de herstructureringsprojecten te vergroten. Bewoners zitten niet op macht te wachten maar willen meer het gevoel hebben dat ze over hun eigen wijk kunnen praten, meedenken en meebeslissen.

Participatie van zowel de bewoners als de ondernemers is voor de gemeente een speerpunt voor 2006. Op verschillende wijze wordt hieraan vorm gegeven in de projecten: 'Straten Verschillen', Buurtbedrijvigheid, Informatie Advies en Activiteitenpunt 'De Klaver' en het op te zetten SPIL-centrum (Spelen Integreeren en Leren).

Bewoners

De leefbaarheid van de wijk liep, vóór de concentratie van de prostitutie op het Baekelandplein, sterk terug door onder andere verkeers-, parkeer- en

drugsgelateerde overlast. Niet zozeer de raamprostitutie zelf, maar de overlast die dit aantrok zorgde ervoor dat het klimaat in de woonwijk in de loop van de jaren '90 verhardde. Voor zo'n 45% van de bewoners in de wijk was dit toen reden genoeg om aan te geven dat ze graag wilden verhuizen [Stichting Woensel-West en gemeente Eindhoven, "Wijkplan Lekker Wonen in Woensel-West", 2001].

In 2004 is duidelijk een ommekeer bewerkstelligd door het creëren van een tippelzone voor straatprostituees; camerabewaking, preventieve acties en het sluiten van vier overlastgevendende cafés hebben de overlast in Woensel-West aanzienlijk verminderd. In 2005 werd aansluitend de raamprostitutie gecentraliseerd op het autovrije Baekelandplein. Hiermee werd in één keer de verkeersoverlast door rondrijdende auto's opgelost. De voornoemde ingrepen waren de start van de wijkvernieuwing van de gehele wijk Woensel-West. Door de aanpak van de wijkvernieuwing acupunctuurgewijs uit te voeren, zoals omschreven in het Werkplan "Omdat Smaken Verschillen" (januari 2006), werd/wordt het draagvlak bij de bewoners vergroot. In nauw overleg met de gemeente (B&W en gemeenteraad) alsmede de woningcorporatie Trudo denken de bewoners(verenigingen) mee over de toekomst van de wijk. De korte cyclussen zorgen ervoor dat circa elke twee jaar de plannen kunnen worden bijgesteld, waardoor ingespeeld kan worden op de kansen en kwaliteiten op dat moment. Begin 2006 is het Werkplan wijkvernieuwing Woensel-West – "Omdat Smaken Verschillen" naar het college gestuurd. Het plan bestaat uit projecten variërend van 'kwartiermaken' door de GGzE tot de stedenbouwkundige ontwikkeling van deelgebieden in de wijk. In cycli van 2 jaar worden projecten uitgevoerd. Met het communicatiebureau Van Nimwegen wordt een strategie uitgezet, die aansluit op de projecten uit het werkplan en past bij het imago van Woensel-West.

Ondernemers

Woningcorporatie Trudo is eigenaar van ca. 1800 woningen in Woensel-West. Tevens zijn ze eigenaar van de raamprostitutiepanden aan het Baekelandplein en verhuren deze aan de exploitanten. Bij de herstructurering van het plein werden 24 woningen van Trudo omgebouwd tot 12 werkruimtes voor raamprostitutie. Om de 24 rijtjeshuizen aan het Baekelandplein geschikt te maken voor hun nieuwe bedrijfsbestemming zijn ze door Trudo voorzien van grote etalageramen en een aangepaste indeling. Hierbij zijn 20 van de 24 woninkjes van elk 70 m2 om exploitatietechnische redenen twee-aan-twee samengetrokken tot tien grotere eenheden.

Bij de exploitanten is er vanaf het begin af aan weinig tot geen draagvlak geweest voor de verhuizing van hun werkzaamheden naar het Baekelandplein. Wilden zij hun bedrijf voortzetten dan waren zij verplicht om een pand op het raamprostitutieplein te huren van woningcorporatie Trudo. Voor de exploitanten waren de rondrijdende auto's juist een bron van inkomsten; door te verhuizen naar het auto- en, naar hun gevoel, ongestuurde Baekelandplein werd het anoniem "bekijken en kiezen" van de dames vanuit de auto niet meer mogelijk.

De tekst die op de website staat van woningcorporatie Trudo: *"De exploitanten van de prostitutiepanden zien in concentratie aan het Baekelandplein aantrekkelijke kansen"*, onderschrijven de exploitanten niet.

Bezoekers

Het draagvlak bij de bezoekers van de prostituees is wisselend. Over het algemeen kom je op de website "www hookers.nl" niet echt lovende verhalen tegen over de verplaatsing van de raamprostitutie:

“De nieuwe situatie is en wordt niet anders.

Er blijven personen hopen en roepen dat het nu beter gaat worden.....

Ik hoop dat ze gelijk krijgen maar denk dat ook Woensel-west 'nieuwe stijl' een drama blijft. Als de mensen die hier wat in te brengen hebben hier nou eens goed op het forum lezen dan staat daar toch genoeg stof tot denken: wat willen de mensen, hoe doen ze het ergens anders, wat moeten we doen en wat niet etc etc. Ik vindt het jammer, want Eindhoven is voor mij The Place To Be maar zie niets anders als een plek om hard voorbij te rennen en ergens anders te gaan wandelen....” [x-dream, www.hookers.nl, 18 februari 2005]

5.3.2. Mate van interactieve beleidsvorming en –proces

De gemeente is over het algemeen de initiator van de verschillende projectgroepen die worden opgericht m.b.t. de wijkbeteringsprojecten. Zij geeft ook sturing aan en heeft zitting in het wijkbeheerteam. In het najaar van 2005 is bijvoorbeeld het project ‘Straten Verschillen’ gestart met medewerking van de woningbouwcorporaties (als doorstart van het project Straat-aan-Zet). In de Edisonstraat zijn Trudo, Loket W, politie, en de gemeente van start gegaan met de ontwikkeling van toekomstplannen voor de wijkvernieuwing. Daarvoor wordt de methode gebruikt van Wederkerige Adequate Benadering (WAB) om de bewonersparticipatie te bevorderen.

Met betrekking tot de planontwikkelingen aan de Marconilaan-Baekelandplein, waarvan het raamprostitutieplein onderdeel is, is de commissie voor ruimtelijke ordening en stedelijk beheer op 4 december 1997 geïnformeerd over de laatste stand van zaken. De meerderheid was toen positief over de nog niet verder uitgewerkte plannen. Verder heeft de gemeente (verschillende afdelingen) en semi-overheid middels o.a. de projectleider wijkvernieuwing Woensel-West, Loket W, politie, een kwartiermaker van GGzE (Geestelijke Gezondheidszorg Eindhoven) deelgenomen aan het interactieve beleidsproces van de wijk.

De wijk Woensel-West kent verschillende actieve buurtorganisaties, welke verenigd waren in de overkoepelende Stichting Woensel-West. Vanuit het Grotestedenbeleid krijgt de wijk de kans om in samenwerking tussen gemeente en bewoners vanuit het landelijke project “Onze buurt aan zet” een eerste stap te zetten m.b.t. de verbetering van de leefomgeving. Gebruik wordt gemaakt van de ABCD-methode, waarbij wordt gewerkt vanuit de aanwezige positieve kwaliteiten van de bewoners. Er werd een plan geformuleerd waarbij “Lekker Wonen in Woensel-West” het uitgangspunt is [Stichting Woensel-West & gemeente Eindhoven, Wijkplan “Lekker Wonen in Woensel-West”, oktober 2001].

In dit plan dat door de actieve bewoners is opgezet werden de volgende drie deelprojecten geformuleerd:

1. “Een wijk om trots op te zijn” – moet de wijk schoon en mooi maken en het imago van de wijk verbeteren;
2. “Geef de straat terug aan de bewoners” – dat zich richt op de veiligheid en samenhang in de buurt;
3. “Je moet wat kunnen doen in Woensel-West” – heeft betrekking op activiteiten voor jong en oud, wijkeconomische aspecten en ICT.

De bewoners is gevraagd om ideeën aan te dragen m.b.t. voornoemde deelprojecten die het wonen in Woensel-West moeten veraangename. Er kwamen in totaal 215 ideeën binnen. Aan ideeën geen gebrek, maar wel aan vrijwilligers die nodig zijn om de ideeën tot uitvoering te brengen. Per project zouden voor de begeleiding minimaal drie bewoners nodig zijn en die zijn moeilijk te vinden.

Bij de bewoners, die jaarlijks werden overspoeld met nieuwe projecten en ingrepen in de wijk, heerste een behoorlijke weerstand tegen professionele

hulpverlening [Johan Bodd et al., "De kracht van het persoonlijk contact", juni 2005, Fontys]. De bewoners hebben duidelijk een adviserende rol ingenomen in de projecten die werden aangedragen. De uitvoering diende in hun ogen veelal te worden uitgevoerd door professionele partijen. Omdat de buurt zelf niet meer in staat was om haar mogelijkheden te benutten, werd ingezet op kleinere projecten op straatniveau. Deze "straatprojecten" staan dicht bij de bewoners en hun deelname leidde tot voor hen zichtbare resultaten. Middels het project "Straat aan Zet", één van de projecten van het plan "Lekker Wonen in Woensel-West", werd per straat een cheque van € 450,- beschikbaar gesteld om gezamenlijke activiteit te organiseren waaraan minimaal de helft van de bewoners deelnam en een bijdrage leverde om fijner in de eigen straat te kunnen wonen. Het ging hierbij dan om activiteiten zoals samen de straat schoonmaken, een straatsportdag organiseren of het opknappen van een verwaarloosde speeltuin.

Het contact tussen de Stichting Woensel-West en de gemeente verliep in eerste instantie prima, echter in april 2004 trad het bestuur van de stichting af nadat de gemeente had besloten de tijdelijke tippelzone aan de Achtseweg-Zuid als definitieve plek voor de tippelzone aan te wijzen. De stichting meende dit besluit niet aan de achterban te kunnen verdedigen, omdat men voorzag dat de wijk last bleef houden van de verslaafden, drugshandelaars en tippelhoertjes. De bewonersparticipatie is (na het opstappen van het bestuur van de Stichting Woensel-West) met nieuwe vrijwilligers anders ingericht. Er is een werkgroepenstructuur ontstaan waarbij de trekkers van de werkgroepen, als "Kernteam", eens per maand de activiteiten op elkaar afstemmen.

Met betrekking tot de planontwikkelingen van het Baekelandplein is er, voordat het plan Marconilaan-Baekelandplein (kantoor/woningen/prostitutieplein) voor subsidie bij Binnenlandse Zaken werd aangemeld, in juni '97 door het College

overleg gevoerd met de bewoners van het Baekelandplein en met het buurtoverleg Woensel-West. Het buurtoverleg Woensel-West heeft verder ook meegeholpen bij het invulling geven bij de planvorming en het opstellen van het programma.

Bij het opstellen van het beleid m.b.t. de centralisering van de prostitutie is er maar nauwelijks constructief overleg gevoerd met de raamexploitanten. In de tijdperiode rond de daadwerkelijke verplaatsing werden er meerdere keren overleg gevoerd, soms zelfs één keer per veertien dagen, echter veelal in een gespannen setting. Nadat in mei 2005 de verstandhouding tussen de gemeente en exploitanten op exploderen stond, is er vanuit de gemeente een externe mediator aangesteld, de heer Jan Visser (voormalig directeur van de Rode Draad). Dit heeft o.a. ertoe geleid dat er budget is vrijgemaakt voor planten, bomen, een hekwerk bij ingang van het Baekelandplein en de aanpassing van de verlichting op het plein. Echter de scepsis vanuit de exploitanten is tot op de dag van vandaag nog steeds aanwezig.

Woningcorporatie Trudo heeft zitting in meerdere overlegstructuren met de gemeente, bewoners en andere organisaties. Als eigenaar van bijna de helft van de woningen in de wijk heeft zij een grote stem in de integrale herstructurering van de Woensel-West.

De "wandelaars" is, voor zover te achterhalen, niet om de mening gevraagd m.b.t. de verplaatsing van de raamprostitutie.

5.4. Investerings door publieke en private partijen

5.4.1. Investerings door publieke partijen

Uit de voorgaande paragrafen kan men opmaken dat er vanuit de gemeente vele activiteiten worden ondernomen om middels ideeën en menskracht te investeren in de wijk. Het lijkt erop alsof er te veel ideeën en projecten op de wijk worden afgeschoten, waarbij de bewoners “vernieuwingsmoe” worden en zelf geen tijd en energie er meer in willen stoppen.

Naast de inzet van personeel en ideeën brengt de overheid ook behoorlijk wat geld naar de wijk, zoals o.a.:

- Rijksbijdrage (subsidie) voor het project Marconilaan-Baekelandplein is 3,49 miljoen euro.
- Een voorwaarde voor het verkrijgen van de voornoemde subsidie is dat de gemeente Eindhoven eenzelfde bedrag, een zogenaamde cofinanciering van dus 3,49 miljoen euro, inlegt. Zo'n 1,4 miljoen euro (gedekt uit de exploitatie van de panden), welke door de gemeente wordt ingelegd, zal worden besteed aan de panden aan het Baekelandplein. De private partijen, CRA en Trudo, zullen hier 0,55 miljoen euro inleggen.
- Vanuit het GroteStedenBeleid is in het kader van het landelijk project “Onze Buurt Aan Zet” een subsidie verstrekt van bijna 1,6 miljoen euro aan de gemeente Eindhoven. Woensel-West is één van de impuls wijken.

Bij gemeente noch bij de exploitanten lijkt er bereidheid om economisch te handelen; door de bureaucratie lijken veel initiatieven van de exploitanten door de gemeente te worden tegengehouden of vertraagd. Een voorbeeld hiervan is

de trage besluitvorming m.b.t. de aankleding en afsluiting van het plein en de aanpassing van de verlichtingskleur op het plein.

De bedrijfspanden voor raamprostitutie aan het Baekelandplein zijn totstandgekomen in een samenwerking tussen de gemeente en woningcorporatie Trudo. Hierin heeft de woningcorporatie de panden in erfpacht uitgegeven aan de gemeente om vervolgens in opdracht van de gemeente deze panden te verbouwen, te verhuren en te beheren voor gezamenlijk risico van Trudo en de gemeente.

5.4.2. Investerings door private partijen

Vanuit de gemeente wordt juist de exploitanten verweten weinig ondernemerszin te tonen. Slechts een enkele exploitant wil energie stoppen in de promotie van het plein.

De exploitanten werken niet goed samen, wat voornamelijk komt door de slechte klandizie op het plein. Wanneer de zaken goed zouden gaan, zouden de exploitanten eerder bereid zijn om de handen ineen te slaan dan wanneer het slecht gaat, zo blijkt uit interviews. De concurrentiefactor speelt nu duidelijk mee. Daarnaast blijven de exploitanten sceptisch m.b.t. de duur dat de raamprostitutie gehandhaafd blijft op het plein. De looptijd van de huur van de prostitutie panden is 5 jaar. Investerings doen voor een langere duur is dus riskant.

Initiatieven van de exploitanten worden onderling snel de kop ingedrukt. Er is een aantal serieuze exploitanten, die zich wil inzetten en er is een aantal “schreeuwers”. De exploitanten moeten allen een ondernemerszin ontwikkelen. Eigen stoep aanvegen, adverteren etc. Meer als een bedrijf werken betekent dus de eigen business goed promoten. Het zou enorm helpen als de

exploitanten de armen ineen zouden slaan om gezamenlijk het plein te promoten.

Investerings worden door de exploitanten niet in de panden gedaan, omdat deze niet hun eigendom zijn.

Woningcorporatie Trudo wil een groot deel van het bezit via de zogenaamde Slimmer Kopen-constructie aan de bewoners te koop aanbieden. Hiermee wordt getracht de verhouding “25% eigen woning – 75% huurwoning” om te draaien. Hierbij wil de woningcorporatie de huurwoningen met kortingen tot 50% van de marktwaarde verkopen aan de bewoners, maar behoudt Trudo het recht van eerste terugkoop. De waardestijging of –daling tussen het moment van verkoop en terugkoop wordt dan gedeeld tussen de koper en de woningcorporatie. Hiermee worden de bewoners gestimuleerd te investeren in het onderhoud van de woning.



foto: Thomas Schlijper

5.5. Synergie

In Woensel-West is een duidelijke positieve spiraal waarneembaar na de ingrepen die zijn gedaan in de wijk. De verkeersoverlast is drastisch afgenomen. Door de verplaatsing van de raam- en tippelprostitutie en de plaatsing van de camerabewaking is ervoor gezorgd dat de meeste drugsdealers en -verslaafden zijn verplaatst naar een ander deel van de stad; voor de wijk is dit positief, maar voor de stad wordt alleen het probleem verschoven. Hiermee zijn de twee grootste overlastgevendende onderwerpen die de leefbaarheid bepaalden in de wijk verleden tijd. Door diverse projecten wordt nu in samenwerking met de bewoners gewerkt aan o.a. de versterking van de sociale structuur in de wijk en de verfraaiing van de straten, speelplekken en plantsoenen. Voor wat betreft de raamprostitutie op het Baekelandplein heeft de verplaatsing een minder positief resultaat. De exploitanten hebben duidelijk te kampen met een terugloop van klandizie, die voornamelijk te wijten is aan de ontsluiting en het autovrij zijn van het plein. Zij moesten wijken voor de belangen en leefbaarheid van de wijk.

5.6. Samenvatting

In tabelvorm ziet de samenvatting van deze verkennende casestudie er als volgt uit:

WOENSEL-WEST (oude situatie)

Situatie

- Geschiedenis: Vanaf de crisisjaren '30 was de raamprostitutie in Woensel-West aanwezig. Begin 2005 verhuisde de raamprostitutie naar het Baekelandplein.
- Ligging: Buiten het centrum (los van een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving: Raamprostitutie in woonwijk tussen rijtjeshuizen. Verspreid over voornamelijk 4 straten (vierkant). In totaal waren er 24 ramen, 24 werkplekken.
- Openingstijden: 9.00 – 2.00 uur.

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit: Verloedering van de buurt, verloederend openbaar gebied, achterstallig onderhoud, onveiligheidsgevoel, veel rondrijdend verkeer, vooroorlogse buurt met verweven sociale structuur.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit: Wijkbeheerteam.
- Overlast: Door cultuurverschil klaagden in het begin vooral allochtonen over de aanwezigheid van prostitutie. Verkeersoverlast, hoge parkeerdruk, drugsgelateerde overlast, overlast door drank, geweld, auto-inbraken en –vernieling, vernielingen en wildplassen.
- Ordehandhaving: Cameratoezicht. Scherp toezicht op vrouwenhandel en tippelen buiten tippelzone. Preventieve fouilleeracties.

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Eindhoven, Stichting Woensel-West (bewoners), raamexploitanten, prostituees, overige belanghebbende ondernemers, woningbouwverenigingen, bezoekers (“wandelaars”).
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Stichting Woensel-West (bewoners) en belanghebbende ondernemers middels Wijkbeheerteam Woensel-West. Woningcorporatie direct met de gemeente en middels het wijkbeheerteam. Exploitanten werden apart benaderd.

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Investerings m.b.t. de wijkvernieuwing komen voor het grootste deel voort uit de gemeentekas en subsidies van de GSB.
- Investerings door private partijen: Woningcorporaties gaan nu over tot renovatie of sloop/nieuwbouw voor een deel van de woningen in de wijk (acupunctuurgewijs). Bewoners zetten zich in voor de wijk.

BAEKELANDPLEIN (nieuwe situatie)

Situatie

- Ligging: Buiten het centrum (los van een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving: Raamprostitutieplein met enkele ontsluiting. In totaal zijn er op het plein 24 ramen met 48 werkplekken.
- Openingstijden: 9.00 – 2.00 uur.

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit: Afgebakend, kaal, kil, autovrij plein. Eén ontsluiting.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit: Gemakkelijk te onderhouden plein. Regulier onderhoud door de gemeente. Exploitanten houden ook zelf het plein schoon.
- Overlast: Allochtone hanggroepjongeren.
- Ordehandhaving: Door politie, bemoeizorgteam, POV-team en exploitanten zelf.

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Eindhoven, Woningcorporatie Trudo, omwonenden, ontwikkelaar CRA/Tiemstra Beheer, exploitanten, prostituees, bezoekers ("wandelaars").
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Ontwikkeling van Marconilaan-Baekelandplein was momentum voor de wijkvernieuwing van Woensel-West. Samenwerking tussen gemeente, Woningcorporatie Trudo en CRA/Tiemstra Beheer. Exploitanten zijn betrokken bij de planvorming, echter werden zij gedwongen zich te verplaatsen.

Investeringen door publieke en private partijen

- Investeringen door publieke partijen: Gemeente participeert risicodragend in de ontwikkeling en het beheer van de raamprostitutiepanelen in het plan aan de Marconilaan-Baekelandplein.
- Investeringen door private partijen: Woningcorporatie Trudo participeert risicodragend in de ontwikkeling en het beheer van de raamprostitutiepanelen in het plan aan de Marconilaan-Baekelandplein. De exploitanten huren hun bedrijfsruimten via woningcorporatie Trudo en investeren verder niet of nauwelijks in bijvoorbeeld de promotie van het plein.

Synergie

- Is er synergie ontstaan? Door de aanpak van de diverse overlastgevendende zaken is de leefomgeving in Woensel-West sterk verbeterd. De raamprostitutie is echter niet attractief (niet uitnodigend), slecht gesitueerd en moeilijk exploitabel door te weinig aan- en doorloop van klanten.



6. De steden op een rij

6.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de drie casestudies met elkaar vergeleken en geconfronteerd met de opmerkingen vanuit de gehouden enquête en interviews. Deze confrontaties worden tevens teruggekoppeld met de theorie. Vervolgens worden de resultaten uit dit hoofdstuk gebruikt om de centrale vraag middels de deelvragen in het volgende hoofdstuk, "Conclusies en aanbevelingen", te kunnen beantwoorden.

6.2. Situatie

Antwerpen

Van oudsher bevindt de prostitutie zich in het Schipperskwartier.

In 1999 werd het Beleidsplan Prostitutie Antwerpen goedgekeurd, waarna de raamprostitutie werd gecentraliseerd van 17 naar 3 straten.

Oude situatie - Schipperskwartier

Situatie	
- Ligging:	Net buiten het centrum (nabij een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving:	Circa 283 ramen verspreid over 17 straten door de hele (woon)wijk.
- Openingstijden:	24 uur per dag.

Nieuwe situatie – Schipperkwartier

Situatie	
- Ligging:	Net buiten het centrum (nabij een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving:	Circa 240 ramen in concentratiezone over 3 straten (in A-vorm) met goede scheiding tussen prostitutie- en woonfunctie.
- Openingstijden:	24 uur per dag.

Arnhem

Vanaf de jaren '60 is de raamprostitutie in het Spijkerkwartier aanwezig geweest. Op 4 januari 2006 sloot de rosse buurt haar deuren op last van de burgemeester.

Oude situatie - Spijkerkwartier

Situatie	
- Ligging:	Net buiten het centrum (los van een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving:	Circa 240 ramen verspreid over zo'n 3 straten (driehoek) tegen een spoordijk aan.
- Openingstijden:	9.00 – 3.00 uur.

Toekomstige nieuwe situatie – Billiton-terrein

Situatie	
- Ligging:	Afgelegen industriegebied (los van een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving:	De alternatieve locatie is nog niet beschikbaar. Maximaal 120 ramen op een nieuw in te richten terrein van ca. 17000m ² .
- Openingstijden:	Naar verwachting 9.00 – 5.00 uur.

Eindhoven

Vanaf de crisisjaren '30 is de raamprostitutie in Woensel-West aanwezig. Begin 2005 verhuisde de raamprostitutie naar het Baekelandplein.

Oude situatie – Woensel-West

Situatie

- Ligging: Buiten het centrum (los van een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving: Raamprostitutie in woonwijk tussen rijtjeshuizen. Verspreid over voornamelijk 4 straten (vierkant). In totaal waren er 24 ramen, 24 werkplekken.
- Openingstijden: 9.00 – 2.00 uur.

Nieuwe situatie - Baekelandplein

Situatie

- Ligging: Buiten het centrum (los van een uitgaansgebied).
- Korte omschrijving: Raamprostitutieplein met enkele ontsluiting. In totaal zijn er op het plein 24 ramen met 48 werkplekken.
- Openingstijden: 9.00 – 2.00 uur.

Geschiedenis:

De prostitutie is voor alle steden al minimaal 40 jaar in het gebied aanwezig. De herstructureringen van de betreffende wijken zijn gestart in de afgelopen 8 jaar en zijn allen nog niet geheel afgerond.

Ligging:

Het raamprostitutiegebied van Antwerpen was/is in zowel de oude als de nieuwe situatie gelegen net buiten het centrum nabij het uitgaansgebied. De raamprostitutie in Arnhem en Eindhoven daarentegen bevindt zich zowel in de oude als in de nieuwe situatie buiten het centrum en los van een uitgaansgebied. In de toekomstige nieuwe situatie is de raamprostitutie voor

Arnhem bedacht op een industrieterrein ver van de bewoonde wereld en uitgaansgelegenheden. De menging van functies is bij geen van de steden toegepast. Getracht is om de prostitutiefunctie in de nieuwe situaties duidelijk af te scheiden van overige functies (in het bijzonder de woonfunctie). Uit de enquête en interviews komt naar voren dat het merendeel van de ondervraagden juist meent dat vermenging van functies binnen een prostitutiegebied een must is [vraag 39 – bijlage C]:

- *“een beetje als de wallen, een gebied waar je ook een avondje uit kan.”*
- *“diversiteit in horeca, entertainment en straatvermaak.”*
- *“Schoon en gezellig, met een echt stedelijke mix van functies.”*
- *“Een breed aanbod van diensten in de uitgaansfeer waarmee het prostitutiegedeelte toegankelijker wordt.”*
- *“Gezellig, afwisselende entertainment.”*
- *“Diversiteit in functies voor een divers publiek, zodat de gehele dag het gebied aantrekkelijk blijft en druk bezocht wordt.” [vraag 18 – bijlage C].*

Zo'n 62% van de ondervraagden geeft aan dat de prostitutiefunctie gekoppeld moet zijn met een uitgaansgebied [vraag 37 – Bijlage C].

Met het feit dat de steden er alle voor hebben gekozen om de prostitutiefunctie te scheiden van de woonfunctie vindt 65% van de geënquêteerden een goede zaak [vraag 24 – Bijlage C].

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Korte omschrijving:

Duidelijk is dat het aantal ramen/werkplekken in Antwerpen, in zowel de oude als nieuwe situatie, het grootst is en Eindhoven het minst aantal ramen heeft. De raamprostitutie in het Schipperskwartier (Antwerpen) in de oude en geconcentreerde nieuwe situatie was/is verspreid over een bepaald aantal straten, evenals de oude situatie in het Spijkerkwartier (Arnhem) en de wijk Woensel-West (Eindhoven). In Eindhoven is in de geconcentreerde nieuwe situatie gekozen voor een prostitutieplein. Hoe de nieuwe locatie in Arnhem zal worden ingedeeld is nog niet bekend.

Openingstijden:

In Antwerpen is de raamprostitutie 24 uur per dag actief. De kamers in Villa Tinto worden per halve dag verhuurd aan de prostituees. Voor de raamprostitutiegebieden in Arnhem en Eindhoven zijn openingstijden vastgesteld. De exploitanten in deze beide steden zouden graag ook 24 uur per dag open zijn. In Eindhoven is het zelfs zo dat de sluitingstijden van de bordelen samenvallen met de sluitingstijden van de cafés. Juist in de periode na de cafésluitingen zou er voor de prostituees het meest werk te verwachten zijn. In vraag 12 van de enquête [Bijlage C] is de ondervraagden verzocht aan te geven op welk tijdstip zij de prostitutiegebieden hebben bezocht. Opvallend is dat het percentage van gezamenlijk 's morgens/'s middags gelijk is aan 's avonds/'s nachts. Waarschijnlijk komt dit mede omdat een groot deel van de ondervraagden in of nabij het gebied werkt of woont [vraag 11 – Bijlage C].



foto: www.newsphoto.nl

6.3. (Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving

Antwerpen

Oude situatie - Schipperskwartier

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit	
- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit:	Verloedering van de buurt, slecht onderhouden panden, matig openbaar gebied, onveiligheidsgevoel, carrouselrijdende auto's.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit:	Gemeente Antwerpen. Eigenaren van panden worden gestimuleerd middels subsidies om verpauperende panden te renoveren.
- Overlast:	Verkeersoverlast, parkeerproblemen, drugsgelateerde overlast, geweld, nachtlawaai, vernielingen, wildplassen en straatvuil
- Ordehandhaving:	Door de politie. De politie leek de greep op het gebied kwijt te zijn.

Nieuwe situatie – Schipperkwartier

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit	
- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit:	Helder prostitutiegebied, voldoende onderhouden panden en openbaar gebied, diverse toegangsmogelijkheden tot het gebied.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit:	Door gemeente. Voldoende niveau.
- Overlast:	Samenscholing van voornamelijk allochtone jongeren, geweld, berovingen.
- Ordehandhaving:	Door politie. Politiepost in hart van de concentratiezone, beheersbaar gebied, gemakkelijk afsluitbaar.

Arnhem

Oude situatie - Spijkerkwartier

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit	
- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit:	Verloedering van de buurt, slecht onderhouden panden, matig openbaar gebied, onveiligheidsgevoel, geen goede verkeersontsluiting.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit:	Wijkbeheer. Wijkplatform Spijkerkwartier/Spoorhoek.
- Overlast:	Verkeersoverlast, parkeerproblemen, drugsgelateerde overlast, geweld, auto-inbraken en –vernieling, heling, vernielingen en wildplassen.
- Ordehandhaving:	Door politie (wijk-/gebiedsagenten). Scherp toezicht op vrouwenhandel en tippelen buiten tippelzone.

Toekomstige nieuwe situatie – Billiton-terrein

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit	
- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit:	Afgelegen, afgebakend en afgeschermd terrein, naar binnen gericht, goede verkeersontsluiting.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit:	Door exploitanten zelf te organiseren op privé-terrein.
- Overlast:	Aandacht voor nabijheid van drugsboot en tippelzone!
- Ordehandhaving:	Voornamelijk door particulier beveiligingsbedrijf op privé-terrein.

Eindhoven

Oude situatie – Woensel-West

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit: Verloedering van de buurt, verloederend openbaar gebied, achterstallig onderhoud, onveiligheidsgevoel, veel rondrijdend verkeer, vooroorlogse buurt voor met name sociale lage klasse.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit: Wijkbeheerteam.
- Overlast: Door het cultuurverschil klaagden in het begin vooral allochtonen over de aanwezigheid van prostitutie. Verkeersoverlast, hoge parkeerdruk, drugsgelateerde overlast, overlast door drank, geweld, auto-inbraken en –vernieling, vernielingen en wildplassen.
- Ordehandhaving: Cameratoezicht. Scherp toezicht op vrouwenhandel en tippelen buiten tippelzone. Preventieve fouilleeracties.

Nieuwe situatie – Baekelandplein (Woensel-West)

(Beheer van) de ruimtelijke kwaliteit

- Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit: Afgebakend, kaal, kil, autovrij plein. Eén ontsluiting.
- Beheer van de ruimtelijke kwaliteit: Gemakkelijk te onderhouden plein. Regulier onderhoud door de gemeente. Exploitanten houden ook zelf het plein schoon.
- Overlast: Allochtone hanggroepjongeren.
- Ordehandhaving: Door politie, bemoeizorgteam, POV-team en exploitanten zelf.

Omschrijving van de ruimtelijke kwaliteit:

In het theoriehoofdstuk wordt middels de “broken-windows”-theorie [Wilson et al., 1982] gesteld dat wanneer er geen onderhoud wordt gepleegd de situatie uitnodigt tot verder verval. Wanneer bijvoorbeeld een gemeente geen onderhoud pleegt aan het openbaar gebied, geeft dit de huiseigenaren een reden om ook geen onderhoud aan hun panden te plegen. De gebrekkige kwaliteit heeft dan weer zijn weerslag op het onveiligheidsgevoel van de mensen en de aantrekkelijkheid van het gebied. Hiermee is het gebied dan in een negatieve spiraal terecht gekomen.

Deze theorie is zeer van toepassing geweest op de oude situatie van de prostitutiegebieden in Antwerpen, Arnhem en Eindhoven. Voor alle drie de casestudies geldt dat er verloedering in de wijk heeft plaatsgevonden voordat er daadwerkelijk actie werd ondernomen. Er is te lang gewacht om het vele achterstallig onderhoud aan de panden en openbare ruimte aan te pakken. De verloedering van de wijken trok daarmee ook criminele activiteiten aan zoals o.a. drugsgelateerde criminaliteit. Het onveiligheidsgevoel bij de mensen was groot.

Naast de verloedering was ook de hoeveelheid verkeer door de vaak te smalle straten bij alle drie de raamprostitutiegebieden een groot probleem. De verkeersontsluitingen en straten waren niet berekend op de hoeveelheid auto's die in de wijk de “carrousel d'amour” reden. Om die reden zijn in het Schipperskwartier (Antwerpen) en het Spijkerkwartier (Arnhem) (een deel van) de straten autovrij gemaakt. Deze afsluiting had echter wel tot gevolg dat de sociale controle in de straten verminderde wat meer criminaliteit aantrekt.

Na de herstructurering is er in Antwerpen en Eindhoven een duidelijk, helder en overzichtelijk prostitutiegebied ontstaan. In beide gevallen is het openbaar gebied compleet vernieuwd en zijn de aangrenzende panden gerenoveerd of

nieuw gebouwd. In Antwerpen zijn de straten voorzien van urinoirs, prullenbakken en groen. Dit alles heeft de aantrekkelijkheid van het gebied vergroot. In Eindhoven is hetzelfde uitgevoerd op het Baekelandplein, echter komt het nieuwe grote plein nog steeds behoorlijk kil en kaal over. De extra toevoeging van een paar plantenbakken, zonneschermen en de kleuraanpassing van de verlichting heeft maar deels effect gehad. Dat alle ramen van de bordelen op het plein uitkijken bevordert niet het gevoel van intimiteit en anonimiteit.

Het autovrije prostitutiegebied in Antwerpen is via meerdere ontsluitingen bereikbaar; het Baekelandplein is daarentegen slecht via een enkel straatje voor voetgangers toegankelijk. Ook hier speelt anonimiteit een rol. De looproute langs de ramen kan geen toevallige route zijn, waardoor men geen excuus heeft om het straatje in te lopen, anders dan dat men voor de prostitutie komt. Het ontbreekt op het plein dan ook aan een zogenaamde "excuus-Truus" in de vorm van bijvoorbeeld een videotheek, een kiosk of een snackbar.

Het veiligheidsgevoel is in Antwerpen en Eindhoven sterk verbeterd. Het Spijkerkwartier in Arnhem bevindt zich nu in een overgangsfase waarbij de raamprostitutie is verdwenen en de wederopbouw moet gaan aanvangen. Het vacuüm dat is ontstaan komt doordat de verschillende processen niet op elkaar aansluiten cq. niet zijn voorbereid. Mogelijk komt dit, omdat er zeer lange tijd onduidelijkheid is geweest over de sluitingsdatum van de bordelen. Ook in Antwerpen heeft zich eenzelfde probleem voorgedaan. Middels een toekomstvisie is toen de "rode draad" weer opgepakt met een uiteindelijk goed resultaat.

In zowel Antwerpen als Eindhoven klagen de exploitanten over de terugloop van klandizie. Door de concentratie van de prostitutie en het ontbreken van andere

functies kunnen zij de toevallige voorbijganger niet meer "bereiken". Zoals reeds in de vorige paragraaf genoemd lijkt er ook vanuit de maatschappij een duidelijke wens naar vermenging van voornamelijk entertainmentfuncties.

De ontwikkeling van de nieuwe situatie in Arnhem op het Billiton-terrein moet nog aanvangen. De gemeente stelt middels randvoorwaarden eisen aan de ruimtelijke kwaliteit van het terrein. Aandacht dient te worden besteed aan de uitstraling van het terrein, daar deze geen afbreuk mag doen aan het imago van de omliggende bebouwingen.

De enquête leverde verder nog o.a. de volgende opmerkingen op m.b.t. de wensen van de ondervraagden t.a.v. de ruimtelijke kwaliteit
[vraag 39 – bijlage C]:

- *"Een straat die open lijkt, met een goed verlichte omgeving, zonder donkere hoeken. voldoende ruimte voor parkeren, veilige en goede huisvesting voor de werkenden."*
- *"Schoon, modern, verlicht, feestelijk, aantrekkelijk, toegankelijk."*
- *"De omgeving en het prostitutiegebied in een gezamenlijke harmonie zonder overlast en criminaliteit waar ook mensen komen voor de gezelligheid."*
- *"Moderne versie van de wallen.. het oubollige eraf.. alles in een nieuw jasje... nieuwe gebouwen... grote ramen... modern interieur... diverse stijlen... beetje futuristisch.. vooruitlopend..."*
- *"Het moet verleidelijk zijn."*

Bovengenoemde opmerkingen komen overeen met de in de theorie genoemde zaken m.b.t. de eisen die de belanghebbende actoren in een gebied hebben. De aantrekkelijkheid van de stad, zo wordt gesteld in hoofdstuk 2 (Beknopte

theoretische verkenning), wordt onder andere mede bepaald door de mate waarin een stad aandacht schenkt aan de ruimtelijke kwaliteit. De aantrekkelijkheid van een gebied hangt dus af van de eisen en wensen die de gebruikers m.b.t. het gebied hebben.

Kortweg: Iedere gebruiker wenst een veilig, schoon, onderhouden en goed te bereiken gebied, moet het voor de bezoeker aantrekkelijk en verleidelijk zijn, voor de bewoners geen overlast geven en voor de prostituees en exploitanten voldoende klandizie trekken.

Beheer van de ruimtelijke kwaliteit:

In Arnhem en Eindhoven is er in de wijken een Wijkbeheerteam opgezet, waarin het merendeel van de belanghebbende actoren zitting heeft. In Antwerpen heeft men in het Zeemanshuis een contactpunt voor de bewoners opgericht, waarmee zij voornamelijk individueel een korte lijn hebben met de overheid en andersom. Middels deze beide overlegstructuren worden de wensen en eisen van de verschillende actoren kenbaar gemaakt en uitgevoerd.

De gemeente zorgt in alle gevallen voor het beheer van de openbare ruimte. Zij stimuleert tevens in Antwerpen en Arnhem de vastgoedeigenaren m.b.t. het onderhoud van hun panden middels subsidies. In Antwerpen heeft de gemeente middels de inzet van het instrument "reglement geschiktheidverklaring" de pandeigenaren in de concentratiezone verplicht hun panden te renoveren. Alleen op het Billiton-terrein in Arnhem zullen de exploitanten zelf voor het beheer van de ruimtelijke kwaliteit zorg moeten dragen, omdat het hier geen openbaar terrein betreft, maar uitgegeven grond in erfpacht.

Op de vraag: "Waardoor zou volgens u de staat van onderhoud in het prostitutiegebied kunnen worden verbeterd?" [vraag 21 – bijlage C], werd door de ondervraagden met betrekking tot het beheersaspect o.a. gewezen op het verantwoordelijk stellen van de exploitanten zelf, mogelijk met steun van een

gemeentelijke bijdrage en wordt geopperd een professionele beheerder in te schakelen. Ook de menging van functies zou mede kunnen zorgdragen voor een gezamenlijk belang bij de eigenaren voor een goed onderhouden en aantrekkelijk raamprostitutiegebied.

Met de stelling: "In een schoon en onderhouden prostitutiegebied voel ik me veiliger" [vraag 28 – bijlage C], was maar liefst 96% van de ondervraagden het eens.

Wanneer er goed onderhoud wordt gepleegd m.b.t. de ruimtelijke kwaliteit, heeft dit een positieve uitwerking op het gebruik van het gebied. Zoals in de vorige paragraaf wordt gesteld is een schoon en onderhouden gebied een wens van iedere gebruiker en vormt daarmee een soort van fundering voor de aantrekkelijkheid van het gebied.

Overlast:

In alle steden heeft men te maken gehad met ongeveer dezelfde soorten overlast:

- Verkeersoverlast;
- Parkeerproblematiek;
- Drugsgerelateerde overlast;
- Geweld, nachtlawaai en vernielingen;
- Auto-inbraak;
- Wildplassen.

Na de herstructurering heeft het Spijkerkwartier, door het ontstane vacuüm, nog veel last van geweld, nachtlawaai en vernielingen door verslaafden en andere overlastgevendenden. Het gevoel van onveiligheid lijkt te zijn gestegen door het ontbreken van sociale controle, verminderde politiecontrole en de invloed

van de pooiers in de wijk. Het Schipperskwartier en het Baekelandplein hebben nog maar sporadisch te maken met deze overlast; een sterke verbetering van het veiligheidsgevoel.

Opvallend is de uitslag van de enquête m.b.t. de stelling: "Prostitutiegebieden geven altijd overlast": Slechts 38% is het met de stelling eens. Waarschijnlijk komt dit door het feit dat de meeste ondervraagden niet in (de buurt van) een prostitutiegebied wonen.

Ordehandhaving:

Ordehandhaving is en blijft een primair de taak van de politie. Bij elke casestudie is geconstateerd dat m.b.t. de uitvoering van de ordehandhaving een politiepост in (de buurt van) het raamprostitutiegebied is opgezet. Middels het centraliseren van de raamprostitutie binnen een kleiner concentratiegebied is het gebied meer beheersbaar geworden. Bij calamiteiten kan binnen korte termijn het openbaar gebied worden afgesloten. Iets wat in de alle oude situaties niet of minder goed mogelijk was.

Eindhoven heeft als enige stad gebruik gemaakt van camerabewaking, wat een positieve uitwerking heeft gehad op voornamelijk de drugsgerelateerde overlast.

Door de prostitutiepanden een bedrijfsfunctie te geven heeft de politie volgens de wet altijd vrij toegang tot de panden.

De "zero tolerance"-theorie [F. Dewinter, 2003] wordt niet in alle steden even consequent uitgevoerd, voornamelijk door een tekort aan geld en personeel. Een oplossing voor dit probleem zou, volgens een geënquêteerde, de inzet van zogenaamde "stewards" kunnen zijn: *"inzet van stewards, zoals in een*

voetbalstadion" en "... ordehandhavers die speciaal in dit gebied rond lopen" [vraag 19 – bijlage C].

De ondervraagden van de enquête hadden naast de eerder gemaakte opmerkingen m.b.t. veiligheidsgevoelens en ruimtelijke kwaliteit o.a. nog de volgende opmerkingen naar aanleiding van de vraag hoe de veiligheid in een prostitutiegebied zou kunnen worden verbeterd [vraag 19 – bijlage C]: meer politieursveillances, transparanter toezicht en camerabewaking. Daarnaast wordt wederom verwezen naar de menging van functies dat de sociale controle in het gebied ten goede komt.

Op deze sociale controle wordt ook duidelijk gewezen door de uitkomst van de geënquêteerde stelling *"Raamprostitutiegebieden hebben een betere "sociale controle" dan andere prostitutiegebieden"* [vraag 29 – bijlage C]. Zo'n 85% van de ondervraagden was het met deze stelling eens.



foto: Politie-zone GAOZ

6.4. Maatschappelijk en politiek draagvlak

Antwerpen

Oude situatie - Schipperskwartier

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Antwerpen, bewoners, raamexploitanten, prostituees, overige ondernemers, "wandelaars", toeristen.
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Middels inspraakbijeenkomsten werd de mening gevraagd van de bewoners. Exploitanten, prostituees en overige actoren (waaronder de bezoekers) zijn niet of nauwelijks geraadpleegd.

Nieuwe situatie – Schipperkwartier

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Antwerpen, bewoners, raamexploitanten, prostituees, overige ondernemers, "wandelaars", toeristen.
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Middels inspraakbijeenkomsten werd de mening gevraagd van de bewoners. Exploitanten, prostituees en overige actoren (waaronder de bezoekers) worden niet of nauwelijks geraadpleegd.

Arnhem

Oude situatie - Spijkerkwartier

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Arnhem, Werkgroep Spijkerkwartier (bewoners), BES, overige raamexploitanten, prostituees, OKA, overige belanghebbende ondernemers, woningbouwverenigingen, bezoekers ("wandelaars").
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Werkgroep Spijkerkwartier (bewoners) en belanghebbende ondernemers middels Wijkplatform Spijkerkwartier/Spoorhoek. Ondernemers aangesloten bij de OKA via OKA bij gemeente. Exploitanten voornamelijk via rechtszaken.

Toekomstige nieuwe situatie – Billiton-terrein

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Arnhem, BES, Rudy Kousbroek, prostituees, OKA, overige belanghebbende ondernemers, bezoekers ("wandelaars").
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Ondernemers aangesloten bij de OKA via OKA bij gemeente. Exploitanten voornamelijk via rechtszaken. Vanuit de gemeentelijke projectgroep zullen de belanghebbende partijen worden benaderd.

Eindhoven

Oude situatie – Woensel-West

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Eindhoven, Stichting Woensel-West (bewoners), raamexploitanten, prostituees, overige belanghebbende ondernemers, woningbouwverenigingen, bezoekers (“wandelaars”).
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Stichting Woensel-West (bewoners) en belanghebbende ondernemers middels Wijkbeheerteam Woensel-West. Woningcorporatie direct met de gemeente en middels het wijkbeheerteam. Exploitanten werden apart benaderd.

Nieuwe situatie - Baekelandplein

Maatschappelijk en politiek draagvlak

- Belanghebbende actoren: Gemeente Eindhoven, Woningcorporatie Trudo, omwonenden, ontwikkelaar CRA/Tiemstra Beheer, exploitanten, prostituees, bezoekers (“wandelaars”).
- Mate van interactieve beleidsvorming en – proces: Ontwikkeling van Marconilaan-Baekelandplein was momentum voor de wijkvernieuwing van Woensel-West. Samenwerking tussen gemeente, Woningcorporatie Trudo en CRA/Tiemstra Beheer. Exploitanten zijn betrokken bij de planvorming, echter werden zij gedwongen zich te verplaatsen.

Belanghebbende actoren:

Met betrekking tot de belanghebbende actoren is in dit onderzoek gekeken naar vier verschillende partijen, t.w.: de gemeente, bewoners, ondernemers en bezoekers. Belang van de gemeente was om de aantrekkelijkheid van het gebied te verbeteren. Antwerpen stelde daarnaast ook dat de positie en werkomstandigheden van de prostituee moesten worden verbeterd.

Binnen de gemeente werd er in alle gevallen projectgroepen opgericht waarin alle betrokken publieke partijen zitting hadden. Middels de aanstelling van een projectleider werd/wordt met de andere actoren gecommuniceerd.

Bewoners zijn in Arnhem en Eindhoven vertegenwoordigd door een bewonersvereniging. In Antwerpen is dit minder georganiseerd; hier wordt meer de individuele mening van een bewoner gevraagd. Voor de bewoners was het belangrijkste dat de overlast uit het gebied verdween, waardoor de leefbaarheid in het gebied zou verbeteren.

De raamexploitanten hebben zich alleen in Arnhem verenigd. De Belangenvereniging Exploitanten Spijkerviertel (BES) heeft middels jarenlang procederen geprobeerd om de verplaatsing van de raamprostitutie tegen te houden. Ook in Antwerpen ging de centralisering van de raamprostitutie niet zonder juridische slag of stoot. Voor de exploitanten en prostituees is de hoeveelheid klandizie belangrijk.

De overige ondernemers zijn veelal verenigd in kleine buurtgerichte ondernemersverenigingen. In Arnhem was/is het de plaatselijke Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA) die namens de ondernemers deelneemt aan overleggen m.b.t. de verplaatsing van de raamprostitutie. Daarnaast hebben in Arnhem en Eindhoven de (buurt)ondernemers zitting in het Wijkplatform.

Opvallend is dat de bezoekers van een prostitutiegebied niet betrokken worden in de beleidsvorming en –proces van de herstructurering van een prostitutiegebied. Zij zijn toch een zeer belangrijke doelgroep. Wat zijn de eisen die de bezoekers stellen aan de aantrekkelijkheid van het gebied? Deze doelgroep hoort niet vergeten te worden wanneer men tot herstructurering van een prostitutiegebied overgaat.

Mate van interactieve beleidsvorming en –proces:

Bij alle casestudies is een meer of mindere mate van interactieve beleidsvorming en –proces geconstateerd tussen gemeente en bewoners. In Arnhem en Eindhoven is deze interactie vanaf het begin van het proces aanwezig geweest d.m.v. Wijkplatform, waarin zowel de gemeente als de bewoners, woningbouwverenigingen, ondernemers en overige belanghebbenden zitting hebben. In Antwerpen is voornamelijk in een later stadium, ten tijde van de vorming van de toekomstvisie in 2002, om de mening van de individuele bewoner en ondernemer gevraagd.

De theorie meldt dat voor draagvlak primair een reactie / interactie noodzakelijk is. Pas dan weet men of de andere partij de plannen ook daadwerkelijk draagt. Het lijkt alsof de gemeente de interactie met de bewoners het belangrijkste vindt. In alle casestudies blijkt dat naar de mening van de raamexploitanten niet of nauwelijks is geluisterd. Dit wordt mede bevestigd door de hoeveel rechtszaken die zijn gevoerd. De gemeenten hebben in alle gevallen het belang van de woonfunctie boven die van de prostitutiefunctie gesteld. Mogelijk zou er een betere oplossing zijn gevonden wanneer de gemeente een intensievere interactie zou hebben georganiseerd in samenwerking met de exploitanten, bewoners, overige ondernemers en bezoekers. Hiermee zouden alle partijen beter inzicht krijgen in elkaars knelpunten, waardoor onderling een groter draagvlak kan worden gecreëerd.

Een goede communicatie, afgestemd op de specifieke doelgroep, draagt bij aan de draagvlakvergroting voor de herstructurering van het prostitutiegebied. Antwerpen heeft van de drie steden het meeste gedaan aan communicatie. Dit gebeurde echter pas drie jaar nadat het Beleidsplan Prostitutie Antwerpen in 1999 was vastgesteld en de meeste bordelen al waren gesloten. Een medewerker communicatie werd aangesteld op het moment dat de gemeente de toekomstvisie "Het Schipperskwartier, een verleidelijk stukje Antwerpen" had opgesteld.

De communicatie is in alle gevallen voornamelijk gericht op de bewoners en overige ondernemers en niet op de raamexploitanten of "wandelaars". In Antwerpen richt de communicatie zich ook op de toeristen en worden enkele wandelroutes gepromoot.

De geënquêteerde stelling: *"Maatschappelijk en politiek draagvlak is een vereiste voor een duurzaam prostitutiegebied"* [vraag 23 – bijlage C], werd door 92% van de ondervraagden met "juist" beantwoord.

Over het algemeen kan worden gesteld dat het draagvlak door de verbetering van de leefbaarheid in de wijken is toegenomen bij de bewoners, ondernemers en gemeenten. De interactie tussen de betreffende partijen heeft daar zeker een rol in gespeeld. Bij de exploitanten is het draagvlak voornamelijk afgenomen door veelal een gedwongen verhuizing en terugloop aan klandizie.

99% van de geënquêteerden is dan ook van mening dat prostitutiegebieden niet moeten verdwijnen [vraag 35 – bijlage C] en eenzelfde percentage vindt dat prostitutie altijd zal blijven bestaan [vraag 36 – bijlage C].

6.5. Investerings door publieke en private partijen

Antwerpen

Oude situatie - Schipperskwartier

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Federaal GrootStedenBeleid, Gemeente Antwerpen.
- Investerings door private partijen: Subsidies voor renovatie van oude prostitutiepanden tot woonhuizen/ateliers. Eigen bijdrage van bewoners, PPS tussen SD Worx en gemeente m.b.t. Falconplein/Zemanshuis.

Nieuwe situatie – Schipperkwartier

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Federaal GrootStedenBeleid, Gemeente Antwerpen.
- Investerings door private partijen: Met name de herinrichting van het openbaar gebied. Renovatie van prostitutiepanden. Nieuwbouw van "Villa Tinto" inclusief toevoeging van passage.

Arnhem

Oude situatie - Spijkerkwartier

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Herstructurering van Spijkerkwartier voor grootste deel bekostigen uit nieuwbouwontwikkelingen. Subsidies voor renoveren monumentale panden.
- Investerings door private partijen: Opknappen van de eigen woning/bedrijfspan. Schoonhouden van de straten. Hulp bij verfraaien van de wijk. Vrijwilligerswerk.

Toekomstige nieuwe situatie – Billiton-terrein

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Grondverwerving van Billiton-terrein, aanleg ontsluitingsweg.
- Investerings door private partijen: Gehele verdere ontwikkeling van alternatieve locatie raamprostitutie.

Eindhoven

Oude situatie – Woensel-West

Investerings door publieke en private partijen

- Investerings door publieke partijen: Investerings m.b.t. de wijkvernieuwing komen voor het grootste deel voort uit de gemeentekas en subsidies van de GSB.
- Investerings door private partijen: Woningcorporaties gaan nu over tot renovatie of sloop/nieuwbouw voor een deel van de woningen in de wijk (acupunctuurgewijs). Bewoners zetten zich in voor de wijk.

Nieuwe situatie - Baekelandplein

**Investerings door
publieke en private
partijen**

- Investerings door publieke partijen: Gemeente participeert samen met Trudo risicodragend in de ontwikkeling en het beheer van de raamprostitutiepanden in het plan aan de Marconilaan-Baekelandplein.
- Investerings door private partijen: Woningcorporatie Trudo participeert samen met de gemeente risicodragend in de ontwikkeling en beheer van de raamprostitutiepanden in het plan aan de Marconilaan-Baekelandplein. De exploitanten huren hun bedrijfsruimten via woningcorporatie Trudo en investeren verder niet of nauwelijks in bijvoorbeeld de promotie van het plein.

Investerings door publieke partijen:

Bij alle casestudies wordt er vanuit de overheid middels het GroteStedenBeleid (GSB) geïnvesteerd in de herstructurering van de prostitutiegebieden. Daarnaast is er door de gemeenten Antwerpen en Eindhoven geïnvesteerd in o.a. de vernieuwing van het openbaar gebied. Antwerpen en Arnhem subsidiëren tevens de renovatie van de verpauperde (monumentale) panden in de wijken.

De herstructurering van het Spijkerkwartier dient grotendeels te worden bekostigd door de nieuwbouwplannen die plaats gaan vinden in Spijkerkwartier/Spoorhoek.

In Eindhoven participeert de gemeente risicodragend in de ontwikkeling en het beheer van de raamprostitutiepanden in het plan aan de Marconilaan-Baekelandplein.

Uit de interviews kwam naar voren dat de exploitanten vinden dat de gemeenten meer moeten investeren in de prostitutiegebieden, de gemeenten

vonden juist dat het bij de raamexploitanten ontbreekt aan ondernemerszin om de gebieden te promoten.

Uit de enquête [vraag 33 en 34 – bijlage C] komt naar voren dat de ondervraagden vinden dat de overheid (70%) meer moet investeren dat het bedrijfsleven (62%).

Op welke manier de overheid meer zou moeten investeren werden er door de ondervraagden o.a. de volgende suggesties gedaan [vraag 38 – bijlage C]:

- *“Door het commercieel te exploiteren, dwz het behalen van een rendement wat ten goede komt van de maatschappij”;*
- *“Door te trachten de taboesfeer van prostitutie weg te nemen en door te investeren in een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte”;*
- *“Positief benaderen staat voorop. Zichtbaar en aantrekkelijk voor alle burgers. Vestigingsklimaat scheppen voor meer dan alleen de straatprostitutie. Denk dus ook aan seksshops, hotels, clubs, e.d.”;*
- *“Voorkomen van overlast, vooral in de vorm van het gevoel van onveiligheid en het ontstaan van aanverwante criminaliteit”;*
- *“Door te zorgen voor veiligheid (voor bewoners, prostituanten en prostituees), door mensenhandel en randcriminaliteit tegen te gaan en streng te controleren en goede comfortabele werkomstandigheden voor prostituees te garanderen, maar tegelijk aandacht te hebben voor de vraagzijde: het moet discreet blijven, en ook een beetje avontuurlijk en onvoorspelbaar, het moet een bruisende en prikkelende wijk blijven, niet te clean”.*

Investerings door private partijen:

Zoals in de vorige paragraaf is aangegeven wordt in Arnhem gebruik gemaakt van private investeringen in nieuwbouwprojecten om de herstructurering van het Spijkerkwartier te kunnen bekostigen.

Door een ontwikkelingsplan van CRA/Tienstra Beheer voor het Marconilaan/Baekelandplein in Eindhoven ontstond er een momentum waarmee een groot deel van de overlast in de wijk Woensel-West kon worden aangepakt. Gezamenlijk investeerde voornoemde partij met de gemeente en woningcorporatie Trudo in het plan dat naast een kantoorgebouw en appartementen ook bedrijfspanden met een prostitutiefunctie bevatte.

In Antwerpen waren de private partijen in het begin nogal terughoudend. Nu wordt er door een grote private partij, SD Worx, flink geïnvesteerd in het project "Falconplein/Zeemanshuis".

De raamexploitanten van de panden in de concentratiezone hebben in Antwerpen ook flink moeten investeren in hun panden om te kunnen voldoen aan de richtlijnen die door het "reglement geschiktheidverklaring" werden voorgeschreven.

In Arnhem moeten de exploitanten voor de nieuwe situatie zelf voor alle kosten zorgdragen; de gemeente legt hier alleen de ontsluitingsweg aan.

De panden aan het Baekelandplein worden door de raamexploitanten gehuurd van woningcorporatie Trudo. Omdat de panden niet van de exploitanten zelf zijn, investeren zij niets, zelfs niet in de promotie van het plein.

De ondervraagden van de enquête hadden de volgende opmerkingen met betrekking tot investeringen die het bedrijfsleven zou moeten doen m.b.t. prostitutiegebieden [vraag 38 – bijlage C]:

- *"Het bedrijfsleven zou het initiatief moeten nemen en een gedegen plan moeten voorleggen aan de gemeente. De overheid zal, gezien het maatschappelijk belang, een goed plan moeten faciliteren o.a. door het benodigde bouwoppervlak tegen een gunstige prijs beschikbaar te stellen en garant te staan voor de veiligheid binnen dit gebied";*
- *"Door meer middenstand in een prostitutiegebied is er meer sociale controle, waardoor criminaliteit verdwijnt en mensen zich veiliger voelen";*
- *"Het onderhouden, leefbaar houden van omgeving. Zorgen voor voldoende huisvesting voor de dames/heren werkzaam in de industrie. Transparant maken van de "achterkamer"-activiteiten. Het promoten van horeca activiteiten in de buurt, om zo een gemêleerd publiek aan te trekken, dat op "doortocht" is.*

6.6. Synergie

Antwerpen

Synergie

- | | |
|----------------------------|---|
| - Is er synergie ontstaan? | Ja. Door het centraliseren van de raamprostitutie is een beheersbare wijk ontstaan. De leefbaarheid in de wijk is sterk verbeterd. In het begin geen goede aansluiting van opvolgende processen. Uitvoering van beleid begint nu, na circa 8 jaar, zijn vruchten af te werpen. Raamexploitanten zien echter wel enigszins teruggang in klandizie. |
|----------------------------|---|

Arnhem

Synergie

- | | |
|----------------------------|---|
| - Is er synergie ontstaan? | Nee! Geen afstemming van verschillende processen. |
|----------------------------|---|

Eindhoven

Synergie

- | | |
|----------------------------|---|
| - Is er synergie ontstaan? | Door de aanpak van de diverse overlastgevende zaken is de leefomgeving in Woensel-West sterk verbeterd. De raamprostitutie is echter niet attractief (niet uitnodigend), slecht gesitueerd, moeilijk exploitabel door te weinig aan- en doorloop van klanten. |
|----------------------------|---|

Is er synergie ontstaan?

Vanuit de theorie wordt er m.b.t. de synergie gesteld dat een optimale ontwikkeling van economie (investeringen door publieke en private partijen), het beheer van de ruimtelijke kwaliteit/ordehandhaving en het politiek/maatschappelijk draagvlak van het gebied per saldo zouden moeten kunnen leiden tot een meerwaarde m.b.t. een “duurzaam attractief erotisch fungebied”.

In Arnhem is er op dit moment nog geen sprake van synergie. Arnhem beëindigde de raamprostitutie in het Spijkerviertel begin 2006 en hield onvoldoende rekening met de situatie die direct na de sluitsdatum in de wijk zou ontstaan. De prostitutie- alsmede de woonfunctie in het Spijkerviertel bevinden zich nu in een soort vacuüm. Veel panden in de wijk staan leeg en er heerst een groot onveiligheidsgevoel. De procedures m.b.t. de nieuwe locatie voor de raamprostitutie zijn nog niet geheel afgerond en de projectgroepen binnen de gemeente zijn pas na de sluiting van de raamprostitutie in het Spijkerviertel begin 2006 opgestart.

Eenzelfde vacuüm overkwam ook het Schipperskwartier in Antwerpen, waar tussen 1999 en 2002 een spookwijk ontstond. Dit kwam doordat een groot deel van de panden lange tijd leegstond naar aanleiding van het duidelijke en doorgedreven repressief beleid van de stad, waarbij de excessen in de wijk werden weggesneden. Nadat in 2002 de toekomstvisie “Schipperskwartier, een verleidelijk stukje Antwerpen” was opgesteld, was de weg vrij voor de herontwikkeling van de wijk.

In Antwerpen is er nu een synergie ontstaan voor wat betreft de leefbaarheid in het Schipperskwartier. Dit zelfde geldt voor de wijk Woensel-West in Eindhoven.

Door de verkeers- en drugsgerelateerde overlast in de wijk aan te pakken en het openbare gebied op te knappen, werd de leefbaarheid in de buurt verbeterd en het onveiligheidsgevoel voor een deel weggenomen. Als gevolg van deze aanpak werd het draagvlak bij de bewoners vergroot. Beide gemeenten organiseerden bijeenkomsten om de bewoners te betrekken bij de (her)ontwikkelingen in de buurt.

In Eindhoven werden bijvoorbeeld gezamenlijke, kleinschalige projecten (bewoners en gemeente) opgestart om de straten op te knappen. De gemeente investeerde hierin een kleine financiële bijdrage en de bewoners werkten dit per straat gezamenlijk uit. Deze samenwerking stimuleerde de versterking van de sociale structuur binnen de wijk. Door de verbetering van de uitstraling van de wijk, die de projecten tot gevolg hadden, werden de bewoners gestimuleerd om hetgeen zij zelf gezamenlijk hadden uitgevoerd ook goed te onderhouden.

In Antwerpen werden de bewoners meer individueel betrokken bij de herontwikkeling. De gemeente stimuleert en subsidieert renovatie van panden buiten de concentratiezone. De versterking van de sociale structuur in de wijk wordt hier gestimuleerd door het faciliteren van het Zeemanshuis waar buurtgerichte activiteiten kunnen worden georganiseerd.

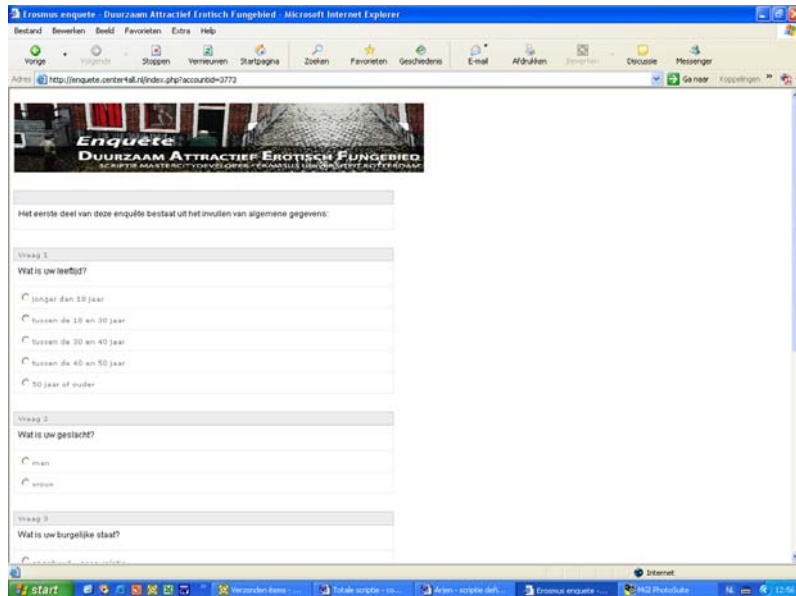
Kortweg is er voor Antwerpen en Eindhoven sprake van een synergie m.b.t. voornamelijk de **woonfunctie** in de wijk. Op de vraag of er een synergie is ontstaan m.b.t. de **prostitutiefunctie** is het antwoord: Nee!

De uitstraling van de raamprostitutiegebieden is vergroot en het veiligheidsgevoel van omwonenden en bezoekers is verbeterd. De werksituatie van de prostituees, in vooral Antwerpen, is grondig aangepakt. Echter is de klandizie in de raamprostitutiegebieden sterk teruggelopen. Volgens de exploitanten komt dit voornamelijk door:

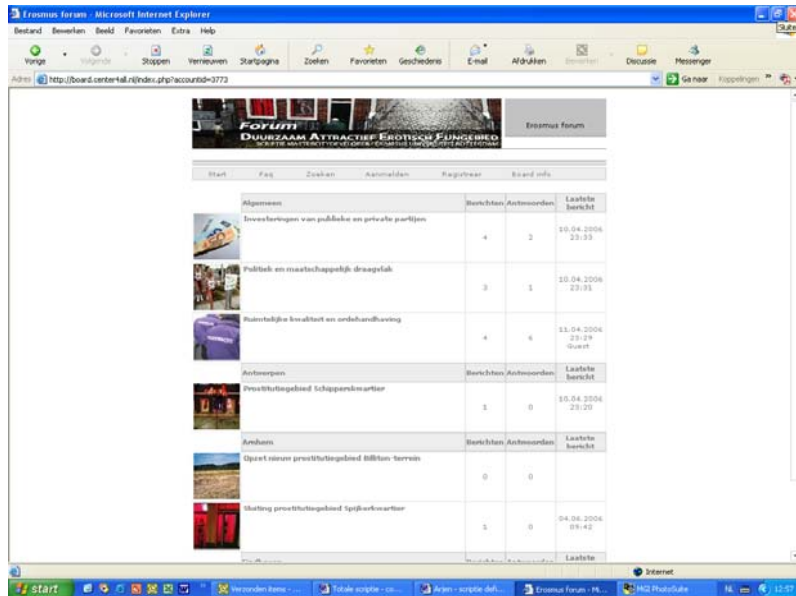
- het autovrij zijn van de straten en het plein;
- de centralisering van de ramen, waardoor er een menging met uitgaans-/entertainmentfuncties ontbreekt (zie ook opmerkingen vanuit de enquête over menging van functies);
- het niet of nauwelijks luisteren van de gemeente naar de mening van de exploitant;
- het ontbreken van de "toevallig" passerend volk.

Het draagvlak bij de exploitanten is/was, doordat zij gedwongen werden hun bedrijvigheden te verplaatsen of (deels) te sluiten, zeer gering. In de planvormingfase zijn deze exploitanten, alsmede de prostituees en de "wandelaars", niet of nauwelijks betrokken bij de herstructurering van het prostitutiegebied. Zij zijn per slot van rekening de actoren die hier het meeste verstand van hebben.

Eind februari 2006 is de gemeente Arnhem in het gelijk gesteld naar aanleiding van een kort geding die door de exploitanten was aangespannen. De exploitanten eisten dat de gemeente zo spoedig mogelijk met hen in overleg zou treden m.b.t. de inrichting van het Billiton-terrein. Het hof meende echter dat de gemeente niet per direct met de voormalige exploitanten van de sekshuizen uit het Spijkerkwartier aan tafel hoeft. De reactie van de gemeente op de uitspraak was: *"Ons wordt nu tenminste niet het mes op de keel gezet"*, en geeft aan dat de verhoudingen tussen gemeente en exploitanten, na acht jaar procederen, op z'n minst niet optimaal is en geen goede basis vormt voor een nieuwe ontwikkeling van de raamprostitutie op de alternatieve locatie.



afbeelding: www.erosmus.nl - "enquête"



afbeelding: www.erosmus.nl - "forum"



Ons eigen Brugge

Het Amsterdamse stadsdeel Geuzenveld/Slotermeer gaat een deel van de wijk tot openluchtmuseum bestempelen. Het stadsdeel wil zo de architectonische kwaliteit van enkele naoorlogse straten in de Westelijke Tuinsteden behouden voordat ze ten prooi vallen aan sloop of nieuwbouw. Laten wij nou denken dat de baksteenwoestijn in Amsterdam-West het meest gebaat is bij herontwikkeling, dat wil zeggen: sloop en wederopbouw van de grond af. De eentonige straten en kale gevels roepen associaties op met het voormalige Oost-Duitsland, niet met een openluchtmuseum. Dan denken we toch eerder aan Brugge, Edam, Slo-

ten (F.) of het Begijnhof. Het stadsdeel is ontstaan uit een ontwerp (Algemeen Uitbreidingsplan van Amsterdam) van Cornelis van Eesteren (1897-1988), naar wie het nieuwe museum wordt genoemd. Zou hij ooit hebben durven dromen dat Geuzenveld/Slotermeer een openluchtmuseum zou worden? Het museum wordt geen afgesloten gebied en je hoeft er ook niet voor te betalen. Wie weet gaat de woz-waarde van de huizen in de wijk straks van de ene op de andere dag wel omhoog. Als u snel bent kunt u er misschien nog voor die tijd een woning kopen. LL

Blij kerk

Stichting de Levende Steen wil een hypermoderne kerk neerzetten vlakbij het Baljuwplein in Spijkernisse. Door een grote toeloop is de volle-evangeliegemeente uit het oude kerkgebouw aan de Posweg in Hoogvliet gegroeid. Het nieuwe gebouw krijgt 2000 tot 2500 zitplaatsen op een terrein van zo'n 8500 m². Volgens het ontwerp komt het ronde gebouw in het water te staan, en eronder komt een parkeerelder. Architect Han de Kluijver kreeg de opdracht om warmte, blijheid en vrolijkheid in het ontwerp te brengen. 'Onze diensten zijn allesbehalve traditioneel', zegt Cees Vingerling, lid van de Levende Steen en zakelijk adviseur. 'Het gaat er vrolijk van toe. Onze voorganger is een charismatische man en de diensten zitten vol muziek.' LS



Mening over erotische fungebieden

Prostitutiegebieden zijn ook gebieden en lenen zich dus ook voor duurzame gebiedsontwikkeling. Dat is althans de mening van Ivar van der Drift, werkzaam bij Leyten en partners. Hij gaat in het kader van zijn scriptie voor de masteropleiding MasterCityDeveloper aan de Erasmus Universiteit onderzoeken welke factoren bijdragen aan de duurzaamheid en attractiviteit van eroti-

sche fungebieden. Aanleiding voor de scriptie is het sluiten van de Keileweg in Rotterdam en de daaruit voortvloeiende overlast door het wildtippelen. Drie casestudies worden naast elkaar gelegd: het zojuist gherstructureerde Schipperskwartier in Antwerpen, de plannen voor herstructurering van het Bahnhofviertel in Frankfurt en de mogelijke ontwikkeling van een prostitutie-

gebied op industrieterrein Billiton in Arnhem. Van der Drift wil daarbij zoveel mogelijk mensen hun professionele mening laten geven over het onderwerp. Op www.erosmus.nl kan een enquête ingevuld worden en gediscussieerd worden. Bovendien kan men hier ook de vorderingen van het onderzoek en de scriptie volgen. GK



foto: Piet van der Meer

7. Conclusies en aanbevelingen

7.1. Inleiding

Om de doelstelling uit paragraaf 1.2. adequaat te kunnen beantwoorden is er in paragraaf 1.3 een centrale vraagstelling geformuleerd met een aantal deelvragen.

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt:

Wat maakt (en kraakt) een duurzaam attractief raamprostitutiegebied?

Om deze centrale vraag te beantwoorden werden de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Welke actoren zijn bepalend bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden?
2. Welke factoren zijn bepalend bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden?
3. Wat maakt een raamprostitutiegebied attractief?
4. Wat maakt een raamprostitutiegebied duurzaam?

Deze vragen worden in de volgende paragrafen aan de hand van het onderzoek beantwoord.

7.2. Conclusies en aanbevelingen

7.2.1. *Welke actoren zijn bepalend bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden?*

Bewoners/omwonenden:

Bij raamprostitutiegebieden lijken de bewoners/omwonenden de meest bepalende actoren te zijn. Wanneer de leefbaarheid van hun woonfunctie in het geding is en de bewoners/omwonenden het gevoel hebben dat zij de greep op de buurt kwijt zijn, komen zij in opstand. Uiteindelijk zal de politiek dan volgen. De politiek is immers afhankelijk van haar kiezers en zal zich over het algemeen richten op de wensen van de meerderheid. De eisen die de bewoners stellen aan hun leefomgeving hebben voor een groot deel te maken met de overlastbestrijding en veiligheid.

De bewoners/omwonenden zijn vaak georganiseerd in bewoners- of buurtverenigingen.

Door de zittende bewoners vroegtijdig bij de ontwikkelingen cq. herstructurering te betrekken kan men de risico's voor de leefbaarheid inperken.

Raamexploitanten en prostituees:

Uit dit onderzoek blijkt dat de raamexploitanten en prostituees in de drie casestudies geen bepalende actoren zijn gebleken. Dit komt omdat ze door de gemeente niet of nauwelijks in het beleidsvorming en –proces zijn betrokken. Waarom dan toch hier genoemd? Zij zouden juist vanaf het begin af aan bij de gehele ontwikkeling van dit soort gebieden betrokken moeten worden, omdat zij de kennis en ervaring hebben van hoe een raamprostitutiegebied functioneert. Voor raamexploitanten zijn o.a. de veiligheid, bereikbaarheid en voldoende klandizie belangrijke factoren voor het goed functioneren van hun bedrijvigheid.

Bezoekers:

Net als bij de raamexploitanten en prostituees zijn ook deze actoren in de onderzochte casestudies niet bepalend geweest. De bezoekers zijn geheel niet betrokken bij het ontwikkelings- of herstructureringsproces.

Bij de bezoekers kan er een onderscheid worden gemaakt tussen de “toevallige” bezoeker en de “bewuste” bezoeker, de zogenaamde “wandelaar”.

De “wandelaar” is iemand die gebruik maakt van de diensten die door de raamexploitanten en prostituees worden geboden. Zij stellen eisen aan de intimiteit en anonimiteit, naast veiligheid en de kwaliteit van de geboden diensten in het gebied.

De toevallige bezoeker heeft niet als primair doel gebruik te maken van de prostitutiefunctie in het gebied. Dit kan bijvoorbeeld een toerist zijn of iemand die de kortste weg naar zijn werk neemt. Deze bezoekers stellen naast de eisen die de wandelaar stelt ook eisen aan de uitstraling van het gebied en de kwaliteit van de overige diensten. Voor de raamexploitanten en prostituees zijn deze toevallige bezoekers potentiële klanten, die zij middels hun presentatie achter de ramen willen verleiden een bezoek aan hen te brengen.

Om een raamprostitutiegebied goed te kunnen laten functioneren lijkt het toch belangrijk om ook de mening van de bezoekers te kennen?! Hoe ervaren zij het gebied, wat ontbreekt er volgens hen of wat zou er moeten veranderen waardoor zij vaker een bezoek aan het gebied zullen brengen? Deze inbreng zou een positieve bijdrage kunnen leveren aan het gehele functioneren van het gebied.

Overige ondernemers:

Een raamprostitutiegebied hoeft niet alleen een prostitutiefunctie te hebben. Ondernemers die zich richten op andere functies zouden een positieve bijdrage kunnen leveren aan het functioneren van het gebied en de toename van de economische vitaliteit. Een publiektrekkende functie, anders dan de prostitutie,

kan een positieve invloed hebben op de hoeveelheid bezoekers in het gebied.

Een deel van de, hiermee gecreëerde, “toevallige” bezoekers kunnen “bewuste” bezoekers worden.

Voorbeeld: Een man die samen met zijn vrouw naar de boekenmarkt komt in het raamprostitutiegebied en langs een leuke dame achter het raam loopt, zou in de pauze van zijn werk wel eens een bezoekje aan haar kunnen gaan brengen. Een zelfde voorbeeld is natuurlijk ook te geven voor een wandelaar die na afloop van zijn bezoek aan een prostituee nog even langs de videotheek loopt om een DVD te huren of gaat dansen in de discotheek om de hoek.

Gelijk aan de raamexploitanten zijn het ook voor de overige ondernemers o.a. de veiligheid, bereikbaarheid en voldoende klandizie belangrijke vestigingsvoorwaarden.

Gemeente:

De gemeente streeft o.a. naar een stabiele sociale structuur en een vitale economie. Bij de ontwikkeling of herstructurering van raamprostitutiegebieden is de gemeente over het algemeen de procesmanager en de initiatiefnemer. Vanuit de gemeente worden onder andere de (toekomst)visies voor het betreffende gebied gecoördineerd, overlegstructuren bepaald met de verschillende belanghebbende actoren en subsidies vanuit de overheid geregeld. Op zich is het logisch dat de gemeente dit doet; de gemeenteraad is per slot van rekening het orgaan dat democratisch is gekozen door de bewoners van de betreffende gemeente en geeft dan ook in hoofdlijnen sturing aan de planontwikkelingen m.b.t. raamprostitutiegebieden.

Uit de evaluatie van de casestudies komt naar voren dat de gemeente zich bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden voornamelijk richt op de woonfunctie binnen en/of rond dit gebied. Het belang van de bewoners heeft prioriteit; de prostitutiefunctie lijkt een bijkomende last. Wanneer alle

bepalende actoren vanaf het begin af aan bij de beleidsvorming en –proces intensief en interactief betrokken zouden worden kan dit o.a. een positief effect hebben op het draagvlak bij alle partijen en het functioneren van het gebied.

7.2.2. Welke factoren zijn bepalend bij (herstructurering van) raamprostitutiegebieden?

Vanuit de theorie kwam een aantal bepalende factoren naar voren, t.w.: beheer van de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving, maatschappelijk en politiek draagvlak en investeringen door publieke en private partijen. Deze factoren zijn middels de casestudies aan de praktijk getoetst en in hoofdstuk 6 onderling vergeleken. Tevens zijn in voornoemde hoofdstuk de resultaten vergeleken met de opmerkingen vanuit de enquêtes, interviews en forum.

Beheer van de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving:

De niveau van de ruimtelijke kwaliteit en het beheer daarvan heeft invloed op het gedrag van mensen en de aantrekkelijkheid van het gebied. Verloedering van de ruimtelijke kwaliteit, waaronder o.a. het openbaar gebied en de aangrenzende panden, heeft zijn weerslag op het onveiligheidsgevoel. Een goed en beheersbaar kwaliteitsniveau van het raamprostitutiegebied is hierbij dus een vereiste.

Verkeers- en parkeeroverlast kan het best worden aangepakt door de prostitutiegebieden, waarbij er een menging is van de prostitutie- en woonfunctie, autovrij te maken en te voorzien in voldoende parkeergelegenheid. De sociale controle alsmede de vermeende verminderde klandizie voor de raamexploitanten/prostituees, die door wegvallen van het carrouselrijden zal verminderen, zouden kunnen worden opgevangen door de menging van functies in het gebied. Door de menging van prostitutiefunctie met overige (entertainment)functies, zoals bijvoorbeeld een theater, restaurants,

grand cafés, galleries, mode/design winkels etc, wordt er ook ander publiek dan alleen de bezoekers van de prostituees naar het gebied getrokken. Bij een optimale vermenging van functies zouden deze elkaar positief kunnen beïnvloeden m.b.t. de economische vitaliteit en het functioneren van het gebied door o.a. de continue levendigheid en sociale controle. Daarnaast is het van groot belang om minimaal twee goede ontsluitingen van het gebied te hebben, zodat er een goede doorloop kan ontstaan. Mede door deze toevoegingen hebben de “wandelaars” ook een excuus om in het gebied aanwezig te zijn. Uit alle casestudies komt naar voren dat de tolerantie van bewoners voor prostitutiegebieden, ongeacht hoelang deze functie al in de woongebieden aanwezig zijn, door voornamelijk de randverschijnselen zeer minimaal is. Met het oog op de duurzaamheid van het gebied lijkt het daarom beter dat de woonfunctie zou zo veel mogelijk zou moeten worden gehouden van de prostitutiefunctie.

Raamprostitutiegebieden hebben verder nog te maken met de volgende vormen van overlast: drugsgelateerde overlast, geweld, nachtlawaai, vernielingen, auto-inbraak en wildplassen. Deze overlast wordt niet veroorzaakt door de prostituee, de raamexploitant of de werkzaamheden op zich, maar door personen die het prostitutiegebied als vrijhaven beschouwen, waar ze kunnen doen en laten wat ze willen. Hier zou de politie middels een “Zero Tolerance”-beleid tegen moeten worden opgetreden. Concentratie van de raamprostitutie heeft in Antwerpen en Eindhoven geleid tot een beter beheersbaar gebied voor de politie en instrumenten als camerabewaking en een politiepost hebben in dezelfde casestudies bewezen dat dit de veiligheid in het gebied versterkt. Overwogen zou kunnen worden om mogelijk stewards in te zetten voor een nog verdere verbetering van het veiligheidsgevoel.

Het gebied dient veilig, schoon, onderhouden en goed ontsloten zijn. Daarnaast moet het voor de bezoeker aantrekkelijk en verleidelijk zijn, voor de bewoners geen overlast geven en voor de prostituees en exploitanten voldoende klandizie trekken.

Om aan deze voornoemde punten te voldoen volgen hier de aanbevelingen:

- Goed en beheersbaar kwaliteitsniveau van het raamprostitutiegebied;
- Goed en adequaat onderhoud van het gebied;
- Concentratie van prostitutiefunctie;
- Autovrij gebied (bij menging van de prostitutie- en woonfunctie);
- Voldoende parkeergelegenheid;
- Menging van prostitutie- en horeca/entertainmentfuncties;
- Minimaal twee goede ontsluitingen;
- Politiepost in het gebied;
- "Zero tolerance"-beleid door politie (incl. camerabewaking);
- Meer inzet politie en/of stewards;

Dus niet:

- ✗ Mooie, maar onderhoudsintensieve materialen en inrichting toepassen;
- ✗ Bezuinigen op het onderhoudsbudget;
- ✗ Verspreiden van raamprostitutie door de stad;
- ✗ Toestaan van carrouselrijden in een woonwijk t.b.v. de prostitutiefunctie;
- ✗ Denken dat alle bezoekers met het openbaar vervoer komen;
- ✗ Aandacht alleen richten op de prostitutiefunctie;
- ✗ Eén enkele ontsluiting;
- ✗ Op afstand controle uitoefenen;
- ✗ Ordeverstoring door de vingers zien;
- ✗ Bezuinigen op de inzet van politie;

Maatschappelijk en politiek draagvlak:

De mate van interactieve beleidsvorming en –proces alsmede de communicatie zijn de belangrijkste onderdelen m.b.t. het verkrijgen van draagvlak. Vanaf het prille begin van de planvorming dient er een reactie/interactie plaats te vinden tussen alle belanghebbende partijen. Hierdoor krijgen de partijen beter inzicht in elkaanders knelpunten, waardoor er onderling een groter draagvlak kan worden gecreëerd. Een goede communicatie, afgestemd op de specifieke doelgroep, draagt bij aan de draagvlakvergroting.

Aanbevelingen:

- Betrek alle partijen vanaf het begin bij de planontwikkeling;
- Reactie/interactie met alle betrokken partijen;
- Goede communicatie afgestemd op iedere specifieke doelgroep;

Dus niet:

- ✗ Alleen de bewoners betrekken bij het beleidsvorming en –proces;
- ✗ Denken voor een ander;
- ✗ Eén communicatieboodschap voor iedereen;

Investerings door publieke en private partijen:

Middels het GroteStedenBeleid (GSB) investeert de overheid in de herstructurering van de raamprostitutiegebieden. Het gaat het GSB om de verbetering van de leefbaarheid in de wijk en is voornamelijk gericht op de woonfunctie. Door de gemeenten worden/werden er subsidies verstrekt voor het opknappen van verloederde panden. Publieke partijen investeren vaak als eerste in de herstructurering van een raamprostitutiegebied; private partijen kijken eerst de kat uit de boom. Door alle belanghebbende partijen vanaf het begin te betrekken bij de planontwikkeling wordt niet alleen het draagvlak vergroot, maar kunnen de private partijen, zoals raamexploitanten en andere

ondernemers, ook risicodragend bij de plannen betrokken worden. Het bedrijfsleven zou ook het initiatief kunnen nemen en gedegen plannen kunnen voorleggen aan de gemeente. De gemeente zou dan, gezien het maatschappelijk belang van de legale prostitutiefunctie, een goed plan kunnen faciliteren o.a. door bijvoorbeeld het benodigde bouwoppervlak tegen een gunstige prijs beschikbaar te stellen of garant te staan voor de veiligheidsvoorzieningen.

Door bewoners/omwonenden vroegtijdig te betrekken bij de herstructurering van hun wijk en hun een (financiële) helpende hand te bieden voor initiatieven m.b.t. bijvoorbeeld het schoonhouden van de straat, het verfraaien van de wijk en de onderhoud van de panden, worden zij gestimuleerd ook zelf in de eigen panden en wijk te investeren. Deze helpende hand vanuit de gemeente kan bijvoorbeeld een subsidie zijn, projectbegeleiding van een buurt/straatinitiatief of het om niet beschikbaar stellen van een activiteitenruimte. Hierbij geldt dat de publieke partijen vaak het eerste initiatief moeten nemen.

Aanbevelingen:

- Gemeente moet goede initiatieven van de private partijen m.b.t. verbetering van het leefklimaat steunen en (financieel) faciliteren;
- Door alle partijen vroegtijdig bij de plannen te betrekken kunnen de private partijen risicodragend participeren in het proces;

Dus niet:

- ✘ Als gemeente continu de private partijen overspoelen met eigen initiatieven;
- ✘ Als publieke partij alle risico's dragen;

Synergie:

Synergie tussen ¹⁾ het beheer van de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving, ²⁾ maatschappelijk en politiek draagvlak en ³⁾ investeringen door publieke en private partijen kan zeker ontstaan en draagt bij aan de optimalisering van een raamprostitutiegebied en haar omgeving. Uit het onderzoek blijkt dat het samenspel van de drie onderwerpen bij twee van de drie onderzochte casestudies een meerwaarde heeft gehad op de woonfunctie, maar ook mogelijk zou kunnen werken m.b.t. de prostitutiefunctie als alle belanghebbende partijen maar bij de planvorming betrokken zouden worden.

Daarnaast is het belangrijk gebleken dat, los van de samenhang, opvolgende processen binnen de totale herstructurering goed op elkaar dienen aan te sluiten. Door het vroegtijdig en gezamenlijk opstellen van een duidelijke en heldere toekomstvisie voor het gebied, kunnen zogenaamde negatieve “vacuüm”-situaties worden voorkomen. Wanneer de processen elkaar niet opvolgen zal de vacuümsituatie (tijdelijk) de synergie tussen de drie onderzochte onderwerpen negatief beïnvloeden en het gebied hierdoor een negatief imago opbouwen en minder attractief worden.

Aanbevelingen:

- Opvolgende processen binnen de totale herstructurering dienen goed te worden afgestemd met elkaar;

Dus niet:

- ✘ Zogenaamde “vacuüm”-situaties laten ontstaan door een afwachtende houding aan te nemen;

Overige factoren:

Naast de drie voornoemde onderwerpen zijn er nog een aantal factoren in het onderzoek naar voren gekomen welke van belang (kunnen) zijn bij (de herstructurering van) raamprostitutiegebieden:

Situatie

Vaak werd/wordt gezegd: "Prostitutie hoort niet thuis in een woonwijk". In het geval van alle drie casestudies zaten/zitten de dames al zo'n 40 jaar in de wijk achter de ramen, ruim voordat de meeste huidige bewoners hun intrek namen. Zij wisten vooraf van de aanwezigheid van de prostitutie, maar kwamen er wel tegen in opstand. Voor de langere termijn lijkt het daarom beter om ook voor de reden zoveel mogelijk de woon- en prostitutiefunctie te scheiden.

Openingstijden

De raamexploitanten willen graag 24-uur per dag open zijn. Een goede scheiding tussen de woon- en prostitutiefunctie is dan wenselijk zodat er zo min mogelijk overlast kan ontstaan voor omwonenden.

Taboe

Sinds de wetwijziging in 2000 kan worden gesteld dat de exploitatie van prostitutie in Nederland is gelegaliseerd en dat dit een normale, geoorloofde bedrijfstak zou moeten zijn. Hoewel de prostitutie over het algemeen geaccepteerd lijkt, bleek tijdens dit onderzoek dat men toch nog zeer terughoudend reageert op dit onderwerp. Mensen durfden bijvoorbeeld het enquêteformulieren niet op het werk in te vullen en/of door te sturen, bang dat de werkgever opmerkingen hierover zou maken. Informatieaanvragen betreffende dit onderwerp bij gemeenten en overige instanties werden soms niet serieus genomen en verzoeken aan kranten en tijdschriften om aandacht te besteden aan dit onderzoek (om zo meer bezoekers voor de website te

genereren) werden bijna nooit beantwoord. Er lijkt nog altijd een bepaalde sfeer van geheimzinnigheid rond de prostitutie te hangen. Wanneer de prostitutie zich in de directe omgeving manifesteert of wanneer blijkt dat bijvoorbeeld de buurvrouw in de prostitutie zit lijkt de acceptatie maar schijn te zijn. Als gevolg hiervan leiden prostituees nog steeds vaak een dubbelleven. De wetwijziging heeft ten aanzien hiervan niet spoorlags een verandering betekend. Door de prostitutie juridisch te legaliseren wil het nog niet zeggen dat prostitutie maatschappelijk wordt/is aanvaard.

Uit de geschiedenis van de prostitutie, zoals omschreven in hoofdstuk 2, kunnen we concluderen dat wanneer de politiek prostitutie openlijk gedoogde het aanbod (geconcentreerd) werd vergroot. Wanneer er daarentegen een bordeelverbod was ingesteld, belandde de prostitutie op kleinere schaal (versnipperd en ongecontroleerd) in het "duistere" circuit. Prostitutie bleef en zal altijd blijven bestaan, zo vindt ook 99% van de geënquêteerden [zie vraag 36 – bijlage C].

De discussie of de taboe daadwerkelijk doorbroken moet worden en hoe dit gedaan moet worden, wordt in dit onderzoek verder buiten beschouwing gelaten.

Concurrentie

De ontwikkelingen in de ICT, waaronder internet en cybersex, worden als grote concurrenten gezien van de “oude” seksbedrijven zoals raamprostitutiebedrijven. Hierdoor zal in de toekomst mogelijk de markt zich verkleinen. Het beeldscherm van de computer gaat als “raam” functioneren en sekspeeltjes kunnen, via het internet, vanaf afstand worden bediend.



foto: Vivid Entertainment

Als voorbeeld is hierboven een “Cybersex-suit” van Vivid Entertainment voor de man afgebeeld.

7.2.3. Wat maakt een raamprostitutiegebied attractief?

De aantrekkelijkheid van de stad of een gebied, zo wordt gesteld in hoofdstuk 2 (Beknopte theoretische verkenning), wordt onder andere mede bepaald door de eisen die de belanghebbende actoren stellen aan de stad/gebied en de mate waarin een stad aandacht schenkt aan de ruimtelijke kwaliteit.

De eisen die de belanghebbende actoren m.b.t. raamprostitutiegebieden stellen zijn onder andere:

- Bewoners: kwaliteit van het leefklimaat (waaronder geen overlast) en veiligheid;
- Raamexploitanten/overige ondernemers: voldoende klandizie, bereikbaarheid en veiligheid;
- Wandelaars: intimiteit/anonimiteit, veiligheid en de kwaliteit van de geboden diensten (door de raamexploitanten/prostituees);
- Bezoekers: veiligheid, uitstraling van het gebied en de kwaliteit van de geboden voorzieningen;
- Gemeente: stabiele sociale structuur en een vitaal economisch gebied.

In paragraaf 6.1.2. “beheer van de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving” is reeds aangegeven dat iedere gebruiker een veilig, schoon, onderhouden en goed ontsloten gebied wenst. Daarnaast moet het gebied voor de bezoeker ondermeer aantrekkelijk en verleidelijk zijn, voor de bewoners geen overlast geven en voor de prostituees en exploitanten voldoende klandizie trekken. Wanneer het gebied aan deze wensen en eisen voldoet zou het gebied voor een groot deel van de samenleving attractief moeten zijn. Een attractief gebied trekt bezoekers en investeerders.

Moet een raamprostitutiegebied attractief zijn voor de gehele samenleving? Tijdens dit onderzoek is gebleken dat niet iedereen behoefte heeft aan de

aanwezigheid van een (raam)prostitutiegebied. Net als bij elke andere gebiedsontwikkeling zullen er altijd tegenstanders m.b.t. de ontwikkelingen zijn.

Aanbeveling:

- Zoveel mogelijk aan de eisen voldoen die de belanghebbende actoren stellen aan het gebied;

Dus niet:

- ✘ Aandacht alleen richten op de eisen en wensen van enkele belanghebbende actoren;

7.2.4. Wat maakt een raamprostitutiegebied duurzaam?

“Duurzaam(heid)” betekent dat iets bestemd is om lang te bestaan. Daarom moet bij de ontwikkeling van een (raam)gebied zoveel mogelijk in de toekomst worden gekeken om in te kunnen spelen op veranderende wensen en eisen die de belanghebbende actoren aan het gebied stellen. Flexibiliteit is dan ook van groot belang. Bij het wegvallen van de raamprostitutie in het gebied moet het gebied wel blijven functioneren. Dit betekent dat er, zonder al te grote ingrepen, alternatieve functies in de raamprostitutiegebieden moeten kunnen worden gehuisvest. In de casestudies van Antwerpen en Eindhoven kwam naar voren dat er rekening is gehouden met het verdwijnen van de raamprostitutie uit het gebied. In Antwerpen kunnen de peeskamers gemakkelijk worden omgebouwd tot studentenhuysvesting; in Eindhoven kunnen de panden weer als woonhuizen worden verhuurd.

Wanneer een raamprostitutiegebied door een goede interactieve beleidsvorming en –proces tot stand is gekomen, waarbij een zo optimaal mogelijk draagvlak onder alle partijen is gecreëerd, is de kans kleiner dat één van de

belanghebbende actoren in opstand komt tegen het gebied. Dit verzekert echter niet voor 100% de duurzaamheid voor de lange termijn.

De vorige paragrafen hebben reeds aangegeven dat voor een goed functionerend (raamprostitutie)gebied het van belang is dat er ook andere functies aanwezig zijn in het gebied. Daarnaast is het belangrijk voor de raamprostitutie van belang dat er kan worden ingespeeld op de (technologische) ontwikkelingen in de seksindustrie.

De synergie in het gebied tussen het draagvlak, beheer en onderhoud + ordehandhaving alsmede de investeringen is voor de duurzaamheid van het gebied mede van cruciaal belang. Wanneer één van deze “pijlers” wegvalt zal dit een negatief effect hebben op het functioneren van het gebied. Hieronder volgen een tweetal voorbeelden:

- *Het draagvlak bij de bewoners is weg -> bewoners komen in opstand -> imago van het gebied is aangetast -> minder/geen investeerders in het gebied -> verloedering.*
- *Slecht onderhoud van het gebied -> door verminderde uitstraling minder bezoekers -> terugloop klandizie voor raamexploitanten en andere ondernemers -> gebied wordt steeds minder attractief/aantrekkelijk voor iedere belanghebbende actor.*

Gelet op de bevindingen als genoemd in de vorige alinea is het voor de duurzaamheid van een raamprostitutiegebied belangrijk om de prostitutiefunctie zoveel mogelijk te scheiden van de woonfunctie en de overlast tot een minimum te beperken.

Aanbevelingen:

- Zoveel mogelijk de eisen en wensen van de belanghebbende actoren m.b.t. het gebied inschatten voor de toekomst;
- Inspelen op de toekomstige (technologische) ontwikkelingen in de seksindustrie;
- Flexibiliteit inbouwen m.b.t. de functies bij de gebiedsontwikkeling;
- In het ontwerp rekening houden met alternatieve functies -> multifunctioneel;
- Zorgdragen voor constante synergie tussen maatschappelijke en politiek draagvlak, beheer van de ruimtelijke kwaliteit + ordehandhaving en publiek/private investeringen.

Dus niet:

- ✘ De planvorming alleen richten op het heden;
- ✘ Uitgangspunten aanhouden van de hedendaagse seksindustrie;
- ✘ Gebiedsontwikkeling gericht op een specifieke functie;
- ✘ De aandacht alleen op de woonfunctie richten;
- ✘ Eén van de drie belangrijke “pijlers” geen aandacht schenken;

7.2.5. Wat maakt (en kraakt) een duurzaam attractief raamprostitutiegebied?

Gedurende het onderzoek is gebleken dat de prostitutie een omstrede onderwerp is. Er hangt nog steeds een duistere sfeer rond de prostitutie. De prostitutie is dan wel juridisch gelegaliseerd, maar dat wil nog niet zeggen dat prostitutie maatschappelijk wordt/is aanvaard. Dit laatste kan een onvoorspelbare uitwerking hebben op de gedragingen, waaronder de politiek, alsmede de wensen en eisen van alle belanghebbende actoren.

Zo'n 99% van de geënquêteerden van mening is dat prostitutiegebieden niet moeten verdwijnen [*vraag 35 – bijlage C*] en het merendeel van de ondervraagden vindt dat deze prostitutiegebieden gekoppeld zouden moeten zijn aan een uitgaansgebied in een stad [*vraag 37 – bijlage C*]. Dit heeft tot gevolg dat het prostitutiegebied bijna automatisch in de nabijheid is gelegen van de woonfunctie. Deze en meerdere tegenstrijdigheden over dit omstrede onderwerp maakt het “maken” van een duurzaam attractief raamprostitutiegebied er niet gemakkelijker op.

Om antwoord te geven op de hoofdvraag van dit onderzoek, zijn op de volgende pagina de aanbevelingen vanuit de vorige paragrafen samengevat in een “maken en kraken”-overzicht.

Belangrijk is om vooral de aandacht te schenken aan de aanbevelingen, die de herstructurering (of ontwikkeling) van een raamprostitutiegebied “maken” en kennis te nemen van de onderwerpen, die vermeld staan onder “kraken”.

Maakt:

- Goed en beheersbaar kwaliteitsniveau van het raamprostitutiegebied;
- Goed en adequaat onderhoud van het gebied;
- Concentratie van prostitutiefunctie;
- Autovrij gebied (bij menging van de prostitutie- en woonfunctie);
- Voldoende parkeergelegenheid;
- Menging van prostitutie- en horeca/entertainmentfuncties;
- Minimaal twee goede ontsluitingen;
- Politiepost in het gebied;
- "Zero tolerance"-beleid door politie (incl. camerabewaking);
- Meer inzet politie en/of stewards;
- Betrek alle partijen vanaf het begin bij de planontwikkeling;
- Reactie/interactie met alle betrokken partijen;
- Goede communicatie afgestemd op iedere specifieke doelgroep;
- Gemeente moet goede initiatieven van de private partijen m.b.t. verbetering van het leefklimaat steunen en (financieel) faciliteren;
- Door alle partijen vroegtijdig bij de plannen te betrekken kunnen de private partijen risicodragend participeren in het proces;
- Opvolgende processen binnen de totale herstructurering dienen goed te worden afgestemd met elkaar;
- Zoveel mogelijk aan de eisen voldoen die de belanghebbende actoren stellen aan het gebied;
- Zoveel mogelijk de eisen en wensen van de belanghebbende actoren m.b.t. het gebied inschatten voor de toekomst;
- Inspelen op de toekomstige (technologische) ontwikkelingen in de seksindustrie;
- Flexibiliteit inbouwen m.b.t. de functies bij de gebiedsontwikkeling;
- In het ontwerp rekening houden met alternatieve functies -> multifunctioneel;
- Zorgdragen voor constante synergie tussen maatschappelijke en politiek draagvlak, beheer van de ruimtelijke kwaliteit + ordehandhaving en publiek/private investeringen.

Kraakt:

- ✗ Mooie, maar onderhoudsintensieve materialen en inrichting toepassen;
- ✗ Bezuinigen op het onderhoudsbudget;
- ✗ Verspreiden van raamprostitutie door de stad;
- ✗ Toestaan van carrouselrijden in een woonwijk t.b.v. de prostitutiefunctie;
- ✗ Denken dat alle bezoekers met het openbaar vervoer komen;
- ✗ Aandacht alleen richten op de prostitutiefunctie;
- ✗ Eén enkele ontsluiting;
- ✗ Op afstand controle uitoefenen;
- ✗ Ordeverstoring door de vingers zien;
- ✗ Bezuinigen op de inzet van politie;
- ✗ Alleen de bewoners betrekken bij het beleidsvorming en –proces;
- ✗ Denken voor een ander;
- ✗ Eén communicatieboodschap voor iedereen;
- ✗ Als gemeente continu de private partijen overspoelen met eigen initiatieven;

- ✗ Als publieke partij alle risico's dragen;

- ✗ Zogenaamde "vacuüm"-situaties laten ontstaan door een afwachtende houding aan te nemen;
- ✗ Aandacht alleen richten op de eisen en wensen van enkele belanghebbende actoren;
- ✗ De planvorming alleen richten op het heden;

- ✗ Uitgangspunten aanhouden van de hedendaagse seksindustrie;
- ✗ Gebiedsontwikkeling gericht op een specifieke functie;
- ✗ De aandacht alleen op de woonfunctie richten;
- ✗ Aan één van de drie belangrijke "pijlers" geen aandacht schenken;

7.2.6. Suggesties voor nader onderzoek

Middels dit exploratieve onderzoek is getracht een zo goed mogelijk inzicht te geven in de actoren en factoren die van belang zijn bij de herstructurering van raamprostitutiegebieden en zijn er aanbevelingen gedaan voor (herstructurerings)plannen met betrekking tot de versterking van het duurzaam functioneren van raamprostitutiegebieden.

De conclusies en aanbevelingen in dit onderzoek zijn gedaan op basis van de drie onderzochte casestudies. Het is aan te bevelen om een gelijksoortig onderzoek te verrichten onder meerdere prostitutiegebieden m.b.t. het verkrijgen van een nog breder en betrouwbaarder beeld.

Tot slot wordt de suggestie gedaan om een viertal onderwerpen, die in de aanbevelingen naar voren kwamen, nader te onderzoeken. Het betreft hier een viertal onderwerpen, t.w.:

1. Goed en beheersbaar kwaliteitsniveau van het raamprostitutiegebied:

Om deze aanbeveling verder uit te diepen zou de volgende vraag kunnen worden gesteld: *“Wat is het meest optimale ruimtelijke kwaliteitsniveau voor een raamprostitutiegebied, die een goede, veilige, schone uitstraling geeft alsmede gemakkelijk en goedkoop te onderhouden is?”*

2. Menging van prostitutie- en horeca/entertainmentfuncties:

In de aanbevelingen kwam naar voren dat menging van deze functies belangrijk zijn voor o.a. de levendigheid en daarmee ook de veiligheid en sociale controle in het gebied. Belangrijk is echter om de volgende vraag voor een specifiek gebied te onderzoeken: *“Wat is de meest optimale menging van de prostitutie en horeca/entertainmentfuncties?”*

Daarnaast zou het mogelijk interessant zijn om te bezien bij welke functiesamenstelling het gebied ook separaat van een stad zou kunnen functioneren.

3. Zoveel mogelijk aan de eisen voldoen die de belanghebbende actoren stellen aan het gebied (nu en in de toekomst):

Om een gebied zo attractief mogelijk voor de verschillende belanghebbende actoren te maken en daarmee deze actoren aan te trekken of te behouden in het gebied, moet zoveel mogelijk aan hun eisen en wensen worden voldaan. Om hier meer duidelijkheid in te verkrijgen zou middels de volgende vraag dit onderwerp nauwkeuriger uitgewerkt kunnen worden: *“Wat zijn de eisen en wensen die de belanghebbende actoren stellen voor het specifieke gebied (nu en in de toekomst)?”*

4. Inspelen op de toekomstige (technologische) ontwikkelingen in de seksindustrie:

Aangezien de ICT- en technologiemarkt zich ook in de seksindustrie in een razend tempo ontwikkelt, wordt de suggestie gedaan om m.b.t. dit onderwerp nader onderzoek te verrichten: *“Met welke (toekomstige) technologische ontwikkelingen in de seksindustrie zou rekening moeten worden gehouden bij de herstructurering (of ontwikkeling) van raamprostitutiegebieden?”*



Epiloog

Rotterdam, 6 september 2016

Het miezert een beetje. Snel stap ik het nieuwe Centraal Station van Delft binnen. Ik ben op weg naar de MCD-reünie in Rotterdam, waar ik al mijn collega klasgenoten na, op de kop af, tien jaar weer eens allemaal tezamen zal zien. Het wereldje van de stadsontwikkelaars is klein en velen ben ik dan ook meerdere malen in de afgelopen periode tegengekomen. In de grote hal ontmoet ik Joost Lobee die ook nog steeds in Delft woonachtig is. Samen gaan we naar Rotterdam CS waar we met de rest van de "Hofpleinlijn"-referentiegroep hebben afgesproken om voorafgaand aan de reünie, die trouwens op de nieuwe EUR/TUD-locatie nabij het oude Hofpleinstation wordt gehouden, een wandeling te maken door het nieuwe raamprostitutiegebied van Rotterdam.

Naar aanleiding van mijn scriptie is er behoorlijk wat publiciteit geweest rondom het fenomeen prostitutie en stads-/gebiedsontwikkeling. Met name in Rotterdam. Na het vertrek van Rabella de Faria (Leefbaar Rotterdam) en de sluiting van de Keileweg had Rotterdam lange tijd geen laagdrempelige prostitutiefunctie in de stad. Marianne van den Anker, de opvolger van De Faria, totereerde met haar Leefbaar Rotterdam, geen openlijke vormen van prostitutie. Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2006, waarbij Leefbaar Rotterdam niet meer in het college terugkeerde, realiseerde men zich dat een grote havenstad als Rotterdam moeilijker zonder deze prostitutie functioneren kon. Het aantal procesverbalen m.b.t. wildtippelen in de wijken Spangen, Delfshaven en Charlois was vanaf eind 2005 tot begin 2007, in tegenstelling tot berichten in de AD/RD van 5 augustus 2006, exorbitant gestegen. Daarnaast is

ook het aantal meldingen bij tiplijn M (Meld Misdaad Anoniem), m.b.t. illegale prostitutie en vrouwenhandel, in de afgelopen tien jaar met een factor vijftien toegenomen. Hoogtepunt was de inval bij een Chinese kapperszaak op de hoek van de Westersingel/Kruiskade. Bij deze inval werden door de politie 25 illegale prostituees opgepakt. Onder het mom van "sambal bij?" konden klanten van de kapper gebruik maken van de diensten van de dames. Bij de arrestaties kwam aan het licht dat het merendeel van de dames gedwongen werden tot prostitutie en dat de leef- en werkomstandigheden erg te wensen overliet. Door het negeren van de legale laagdrempelige prostitutie door de politiek is deze in het duistere en oncontroleerbare circuit terechtgekomen. In 2005 werd in het AD/Rotterdams Dagblad al melding gemaakt van deze illegale prostitutiepraktijken, echter het heeft tot februari 2008 geduurd eer men hier actie tegen ondernam.

Begin 2007 werd ik, naar aanleiding van mijn scriptie, voor het eerst benaderd door de gemeente Rotterdam. Het nieuw gevormde college was erg geschrokken van de enorme groei van illegale prostitutiepraktijken en de overlast van de zich steeds verplaatsende illegale bordelen. Men wilde onderzoeken of er mogelijkheden waren om in (de nabijheid van) het centrum een duurzaam attractief raamprostitutiegebied te ontwikkelen. In de afgelopen tien jaar heb ik alleen in een adviserende rol meegewerkt binnen het proces wat uiteindelijk geleid heeft tot de realisatie van het nieuwe raamprostitutiegebied van Rotterdam; in de volksmond genaamd "Het Rooie Rondje".

Even voor zessen stappen we uit op Rotterdam CS en lopen we naar de grote centrale hal. De rest van de groep staat ons al op te wachten. Naast kleinere steden als bijvoorbeeld Arnhem en Delft hebben ook de stationsgebieden van grote steden Rotterdam en Amsterdam (Zuid-as) een metamorfose ondergaan. Deze laatste twee steden met name ook door de aansluiting van de betreffende

stations op het internationale HSL-net, dat de gebieden een behoorlijke economische impuls heeft gegeven.

Het centraalstation van Rotterdam is werkelijk een fantastisch mooi verkeerskruispunt geworden. Emirto Rienhart drukt me stevig de hand. Gezamenlijk hadden wij in 2005 tijdens een brainstormsessie voor het Hofpleinlijn-project al geopperd dat het gebied tussen het voormalige Hofpleinstation en Rotterdam CS uitermate geschikt zou kunnen zijn voor de prostitutiefunctie.

Buiten is het weer gelukkig al iets opgeklaard. Wanneer het nog geregend zou hebben, hadden we het raamprostitutiegebied ook binnen kunnen bereiken via een looproute langs de metro en Randstadrail. We lopen nu echter naar buiten richting het centrum en slaan linksaf naar de Delftsestraat.

Over de ontwikkeling van het gebied tussen het centraalstation en de Schiekade was tot 2007 veel onduidelijkheid, mede doordat zowel Rodamco alsmede ING Vastgoed zich vroegtijdig hadden teruggetrokken uit de voorgenomen PPS m.b.t. het gebied rond Rotterdam CS. Naar aanleiding van mijn eerste gesprekken begin 2007 met de gemeente is wederom contact met deze partijen opgenomen om te bezien of zij zouden willen deelnemen in een projectgroep die zich alleen richtte op het deelgebied dat wordt begrensd door de Delftsestraat, Schiekade, het stationsplein en het spoor. Doelstelling voor de projectgroep was om van het gebied een kantoor- en veelzijdig entertainmentgebied te creëren waarin ook de raamprostitutie een plaats diende te krijgen. Enkele beleggers, waaronder mijn oude werkgever Leyten en partners b.v. uit Rotterdam, hadden al aangegeven dat zij dit gebied als potentieel aantrekkelijk beschouwden en risicodragend wilden participeren in de ontwikkeling van het gebied. Los van de grote zittende beleggers in het gebied, waren een aantal panden, waaronder de

populaire discotheek Hollywood aan de Delftsestraat, in handen van de kleinere beleggers/pandeigenaren. De verwerving van deze panden heeft het proces behoorlijk vertraagd. Na langdurige onderhandelingen is voor alle uitgaansvoorzieningen aan de Delftsestraat een tijdelijke voorziening getroffen in de nieuwbouw op de locatie van de voormalige Pauluskerk aan de Mauritskade. Met een spetterend Nieuwjaarsfeest werd begin dit jaar de opening gevierd van de nieuwe Hollywood.

Voor de raamprostitutiefunctie binnen het gebied werd o.a. de deskundigheid aangetrokken van de heer Jan Visser, voormalig directeur van de "Rode Draad" (Belangenvereniging voor prostituees), en raamexploitant/eigenaar van "Villa Tinto" met vestigingen in ondermeer Antwerpen (Schipperskwartier) en Brussel (Schaarbeek). Om ook de "wandelaar" te betrekken in het ontwerp- en ontwikkelingsproces van het gebied is in overleg met de webmaster van "www hookers.nl" een gedeelte van de website ingericht, waarbij de wandelaar anoniem commentaar kan geven op de daar gepresenteerde plannen.

Het totale programma voor het gemengde gebied is door het projectteam uiteindelijk vastgesteld op ca. 15.000 m² kantoorfunctie, 2.400 m² prostitutiefunctie, 2.100 m² winkelruimte, 7.500 m² horeca/entertainmentfunctie en een openbare parkeergarage met 800 parkeerplaatsen. Het openbaargebied is eigendom van de gemeente. Middels de invoering van een Business Improvement District (BID) betalen alle eigenaren mee aan het onderhoud en beveiliging van het gebied.

Het gebied wordt gekenmerkt door een tweetal ovaalvormige voetgangersrondgangen, een buiten- en een binnenring, alsmede twee pleinen. Aan de buitenring is het merendeel van de winkel- en horeca/entertainmentfuncties gevestigd. De binnenring is voornamelijk bedoeld

voor de prostitutiefunctie en enkele op erotiek gerichte winkel- en horeca/entertainmentfuncties. Aan de pleinen zijn de meeste restaurants gevestigd alsmede de entrees van de twee discotheken.

Vanaf het Stationsplein lopen we de Delftsestraat in. De entrees van het gebied en het eerste plein zijn duidelijk zichtbaar. De terrassen van de twee restaurants en twee grandcafés op het plein beginnen al aardig vol te raken. Aan dit plein bevindt zich ook de entree van de nog steeds populaire discotheek Hollywood. We lopen de buitenste ovale rondgang in en passeren o.a. een videotheek, een elektronische gadget-winkel en een mode-boetiek. Aan de rechterkant bevindt zich een voetgangsentree voor de openbare parkeergarage met een lift en trappenhuis die ook wordt ontsloten op de binnenovaal. Middels ditzelfde trappenhuis kan men ondergronds binnendoor via de metro/Randstadrail in de centrale hal van Rotterdam CS uitkomen.

We steken de straat over, welke links naar de zij-ingang van het station en rechts naar het erosocentrum leidt, en vervolgen onze route over de buitenste ovale rondgang. In dit deel bevinden zich ondermeer een enorme gamehal, een cybercafé, een virtueel golfcenter en een sportschool/health-center. Het is tijd geworden om het erotische hart van het gebied te betreden en lopen via de eerstvolgende verbindingstraat naar de binnenste ovale rondgang. Aan deze ovaalvormige rondgang zijn ca. 100 ramen/werkplekken gesitueerd. Ik heb een afspraak met de bedrijfsleider van de raamexploitant, die ons een kijkje achter de schermen (lees: ramen) zal geven.

Elke werkruimte heeft een oppervlakte van zo'n 16 m² en is voorzien van een bed, douche en toilet. Per tien kamers is er een ruime woonkamer en keuken aanwezig. De dames, die hier een werkruimte per dagdeel (8 uur) huren, kunnen de ruimte alleen betreden door gebruikmaking van een irisscanner; dit om illegale prostitutie tegen te gaan. In iedere werkruimte bevindt zich een

geavanceerd spraakgestuurde alarmsysteem welke in verbinding staat met de centrale bewakingsruimte. Door het uitspreken van een vastgesteld woord of zinsdeel wordt het alarm in werking gesteld en kan de bewaking binnen 15 seconden in de betreffende werkruimte aanwezig zijn. Nieuw in de prostitutiebranche was de opkomst van cybersex, derhalve is reeds in een vroeg stadium van het ontwikkelingsproces rekening gehouden met de voorzieningen voor supersnelle internetverbindingen, webcam en cybertools in elke werkruimte, zodat klanten via zowel de straat als via het internet gebruik kunnen maken van de diensten van de dames. Mocht in de toekomst uiteindelijk de raamprostitutie via de straat verdwijnen dan kunnen de kamers worden gebruikt voor bijvoorbeeld studentenhuisvesting of een hostel. De kamers zien er zeer trendy uit en er zijn zelfs een aantal themakamers.

Ik bedank de bedrijfsleider en wij vervolgen onze weg langs o.a. de grootste Christine Le Duc-vestiging van Nederland, een erotisch eetcafé, een politiepost, een klimmuur in de vorm van een fallus, wederom een ontsluiting van de parkeergarage en een saunaclub om uiteindelijk op het tweede plein uit te komen. Ook hier bevinden zich horecagelegenheden met terrassen en de entree van de tweede discotheek, genaamd "Jones & Jimm", sinds 2007 bekend om zijn intieme live-optredens van bekende internationale artiesten.

Ik kijk op mijn horloge en zie dat de tijd snel is gegaan; het is alweer bijna half acht. We lopen aan de buitenzijde langs de dienstverlenende kantoorfuncties, zoals o.a. een vestiging van Randstad Uitzendbureau, het CWI en een gezondheidscentrum (ook voor de prostituees), naar het EUR/TUD-gebouw, waar de reünie zal plaatsvinden op de 85^e verdieping.



Bijlage A

Overzicht geïnterviewde personen:

M.b.t. de casestudies werden er interviews afgenomen in de periode tussen oktober 2005 en juli 2006. De volgende personen werden geïnterviewd:

- Mevr. T. Ossewaarde, voormalig projectleider Arnhem en Antwerpen van Seinpost adviesbureau b.v.;
- Mevr. K. Haine, consulent stedenbouw van de gemeente Antwerpen;
- Dhr. G. Vos, locatiemanager van Villa Tinto Antwerpen;
- Dhr. L. Mooi, projectleider Billiton-terrein van de gemeente Arnhem;
- Dhr. B. Tates, voormalig projectleider Spijkerkwartier van de gemeente Arnhem;
- Mevr. P. Wessels, projectleider Spijkerhoek van de gemeente Arnhem;
- Dhr. P. Beijer, projectleider Woensel-West van de gemeente Eindhoven;
- Dhr. J. Visser, socioloog en voormalig directeur van de Rode Draad, door gemeente Eindhoven ingezet als bemiddelaar tussen raamexploitanten en gemeente;
- Anoniem, raamexploitant Baekelandplein te Eindhoven;
- Anoniem (2x), raamprostituees Schipperskwartier te Antwerpen;

Bovengenoemde personen werden voor het grootste deel op locatie geïnterviewd. Twee interviews hebben telefonisch plaatsgevonden.

Bijlage B

Totaaloverzicht resultaten forum:

Middels het forum zouden er discussies moeten hebben plaatsgevonden om zo nog dieper op het onderwerp in te kunnen gaan.

De belangstelling voor deze onderzoeksmethode is helaas zeer laag geweest.

Het forum was vanaf 10 april 2006 tot 18 juni actief. De 15 verschillende onderwerpen m.b.t. het "politiek en maatschappelijk draagvlak", "beheer van ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving" en "investeringen door publieke en private partijen" zijn gezamenlijk totaal 171 keer bekeken en door 9 bezoekers is een mening gegeven. Hieronder zijn de opmerkingen per onderwerp weergegeven:

1. (Beheer van) ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving

Stelling 1:

"Acceptatie: Hoe schoner en mooier het prostitutiegebied, hoe sneller het gebied wordt geaccepteerd door omwonenden. Het is een soort wisselgeld voor de vermeende overlast."

Reacties:

"Wat een onzin zeg, hoe schoner en mooier en het gebied zou worden geaccepteerd. Ik kan me een buurt in Amsterdam herinneren die ooit als voorbeeld heeft gediend."

"Welke buurt was dat dan?"

"Bijlmer misschien"

"De Bijlmer is indertijd voor de begrippen van toen ruim opgezet met veel groen ertussen om mensen het "buitengevoel" te geven. Groen op maaiveldniveau en wonen op de verdiepingen. Dit heeft er echter in geresulteerd dat de sociale controle op het maaiveld nul was waardoor criminaliteit etc. zijn gang kon gaan. Sociale controle in prostitutiegebieden is naar mijn mening ook noodzakelijk om onder andere (kleine) criminaliteit tegen te gaan."

"Men deed niet aan sociale controle althans te weinig en toen men er iets aan wilde doen, was het te laat. Als hier vanaf het begin actie in was ondernomen was het zeker nog een van de betere buurten in Amsterdam."

Stelling 2:

"Door adequaat beheer van de ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving wordt het veiligheidsgevoel vergroot."

Reactie:

"Helaas moeten we constateren dat beheer en ordehandhaving noodzakelijk is, eigenlijk een must. Wat dat aangaat verlang ik terug naar de tijd dat iedereen in zijn 'broek scheidt' als Bromsnor langskwam. Voornamelijk ordehandhaving (MET HARDE HAND) is noodzakelijk."

Op de overige stellingen betreffende dit onderwerp is niet gereageerd, t.w.:

- *"Balans bij een 'duurzaam attractief erotisch fungebied' door: a) maatschappelijk en politiek draagvlak, b) investeringen door publieke en private partijen en c) ruimtelijke kwaliteit en ordehandhaving."*
- *"Veiligheid op straat door 'stewards'."*

2. Maatschappelijk en politiek draagvlak

Stelling:

"Tippelzone GJ. de Jongweg / Keileweg etc.: De politiek bleef in Rotterdam maar schuiven met de tippelzone totdat ze er geen raad meer mee wisten. Overal ontstond "overlast". Dan maar helemaal geen raam- en tippelprostitutie meer in Rotterdam. Is dit nou de oplossing?"

Reactie:

"Het is toch wat. Kennen de mensen op de Coolsingel nou echt niet verder kijken dan hun neus lang is."

Op de overige stellingen van dit onderwerp is niet gereageerd, t.w.:

- *"Door de randverschijnselen (overlast) van een prostitutiegebied grondig aan te pakken, wordt het maatschappelijk en politiek draagvlak vergroot."*
- *"Politiek is bang om de vingers te branden: De politiek durft geen beslissingen te nemen omtrent omstreden voorzieningen zoals een prostitutiegebied. Ze zijn bang om na afloop er tijdens de gemeenteraad verkiezingen mee het schip in te gaan."*

3. Investeringen door publieke en private partijen

Onder dit onderwerp is door een bezoeker een stelling ingebracht die eigenlijk onder "maatschappelijk en politiek draagvlak" had moeten komen te staan. De stelling is als volgt:

"Trek het uit de taboesfeer: We maken onszelf veel wijs, prostitutie is overlast, als dit nu zo is, dan zal er ook wat aan gedaan moeten worden. Trek het uit de taboesfeer zodanig dat de illegaliteit en criminaliteit weinig vat erop krijgen."

Reacties:

"Om welke overlast gaat het dan eigenlijk? Zijn het de drugsverslaafden? Is het de verkeersoverlast? Zijn het de dronken lieden die na een stapavond herrie komen schoppen in een prostitutiegebied? Ik denk als je dit soort zaken direct aanpakt, dus de orde handhaaft, dat je de overlast direct de kop indrukt. Het is niet het seksbedrijf die de overlast veroorzaakt. Het zijn de randverschijnselen."

"Prostitutie geeft overlast, althans als je het gebied te groot en oncontroleerbaar maakt."

Op de overige stellingen van dit onderwerp is niet gereageerd, t.w.:

- *"Prostitutie: Kost de gemeenschap teveel geld, laat ze maar een eiland in de Noordzee opsprengen en ze daar neerzetten!!!"*
- *"Investeerders in de sexindustrie zijn criminelen!"*
- *"Investeringen door publieke en private partijen hebben een positieve invloed op sociaal-economische structuur van een prostitutiegebied."*

Bijlage C

Totaaloverzicht enquête:

De enquête heeft tussen 9 april 2006 en 24 juli 2006 plaatsgevonden. De vragenlijst bevatte 40 vragen en is door 83 personen anoniem ingevuld.

Hieronder zijn de vragen met de resultaten weergegeven. Wanneer het gaat om "open vragen" is per vraag een samenvatting gegeven van de reacties die daarop kwamen.

Vraag 1. Wat is uw leeftijd?

a. jonger dan 18 jaar	-	1%
b. tussen de 18 en 30 jaar	-	15%
c. tussen de 30 en 40 jaar	-	48%
d. tussen de 40 en 50 jaar	-	15%
e. 50 jaar of ouder	-	21%

Vraag 2. Wat is uw geslacht?

a. Man	-	70%
b. Vrouw	-	30%

Vraag 3. Wat is uw burgerlijke staat?

a. ongehuwd – geen relatie	-	18%
b. ongehuwd – relatie	-	17%
c. samenwonend	-	19%
d. gehuwd	-	46%
e. weduwe / weduwnaar	-	0%

Vraag 4. Wat is uw woonplaats?

Het overgrote deel van de ondervraagden komt uit de Randstad. Bewoners van Rotterdam zijn het meest vertegenwoordigd met 20 stuks ingevulde vragenlijsten, daarna Delft met 9 stuks gevolgd door Den Haag met 7 stuks. Een drietal enquêtes komen uit de omgeving van Antwerpen.

Vraag 5. Wat is uw beroep?

Onder andere beleidsmedewerkers, projectleiders/managers, ontwikkelaars, planeconoom, huisvrouw, ex-prostitutuee, prostitutuee, werklozen, manegemedewerker, leerkrachten en laboranten hebben de vragenlijst ingevuld. Dit geeft aan dat een brede groep uit de samenleving hun mening heeft gegeven.

Vraag 6. Wat is uw referentie prostitutiegebied?

a. Antwerpen (huidige situatie)	-	23%
b. Arnhem (oude situatie)	-	5%
c. Frankfurt (huidige situatie)	-	5%
d. Eindhoven (huidige situatie)	-	0%
e. Anders (zie volgende vraag)	-	67%

Vraag 7. Mijn referentie prostitutiegebied is niet één van voornoemde gebieden (in Antwerpen, Arnhem of Frankfurt), maar ...

Zoals te verwachten is hier, door de meerderheid die niet koos voor één van de steden uit vraag 6, door de meerderheid (17x) Amsterdam (De Wallen) ingevuld. Den Haag (Geleenstraat/Doubletstraat) volgt (met 6x) op grote afstand. Daarnaast werden ook nog de volgende steden genoemd: Deventer, Groningen, Heerlen en Utrecht.

Vraag 8. Hoe vaak bezoekt u gemiddeld dit prostitutiegebied?

a. minder dan 1x per jaar	-	61%
b. 1x per jaar	-	10%
c. 1x per kwartaal	-	10%
d. 1x per maand	-	5%
e. 1x per week	-	0%
f. meer dan 1x per week	-	14%

Vraag 9. In welk prostitutiegebied van de onderstaande plaatsen bent u ook eerder geweest?

a. Amsterdam	-	34%
b. Rotterdam	-	10%
c. Den Haag	-	21%
d. Utrecht	-	10%
e. Groningen	-	10%
f. Arnhem	-	4%
g. Antwerpen	-	11%

Vraag 10. Waarin verschilt volgens u uw referentiegebied met de door u aangevinkten steden?

Ook bij deze vraag wordt het meest gerefereerd naar de situatie in Amsterdam. Men vindt van de Amsterdamse Wallen over het algemeen dat deze grootschaliger is dan welk ander prostitutiegebied dan ook. Dit klopt ook, want Amsterdam is de grootste rosse buurt van Europa. Daarnaast hebben de Wallen daardoor dus ook meer vrouwen en dus meer keus en is er meer te beleven. De Wallen zijn een bekende toeristische trekpleister, verspreid over een gebied, in de historische binnenstad met gemengde functies waardoor er meer leven op straat is. Dit geeft de bezoeker tevens een veiliger gevoel naar de mening van de ondervraagden.

De Rotterdamse Keileweg, de oude tippelzone die in september 2005 haar deuren sloot, wordt een aantal keren genoemd als weggemoffeld prostitutiegebied. Ondervraagden vonden over het algemeen dat met het verschuiven van de tippelzone, eerst op de G.J. de Jonghweg en daarna aan de Keileweg, de politiek het probleem telkens weer verplaatste. Na de sluiting, zo stelt men, zou de prostitutie in Rotterdam het illegale circuit in zijn gedoken, waardoor er minder controle en invloed op kan worden uitgeoefend.

Den Haag wordt door een aantal geënquêteerden als kleinschaliger, rustiger, netter, laagdrempelig en goed bereikbaar bestempeld.

De woonboten aan het Zandpad in Utrecht worden door een aantal ondervraagden als goede oplossing voor een prostitutiegebied aangemerkt. Het ligt afgelegen, er is een goede circulatie van het verkeer mogelijk en heeft over het algemeen een goede sfeer en uitstraling.

Deventer heeft een raamprostitutiestraat, genaamd "Bokkingshang". Dit is een geïsoleerd gesitueerde straat met circa 30 werkplekken parallel aan de oprit van de Wilhelminabrug, de rijksweg naar Apeldoorn. Aan de stadszijde zit de raamprostitutie. In vergelijking met andere prostitutiezones, zo stelt een ondervraagde, is de locatie markant omdat deze zich naast een hoofdinvalsweg van de stad bevindt. Ook is er geen eenduidig beheer van het cluster van panden en de naaste omgeving.

Antwerpen was in zijn oude situatie een verloederende buurt die niet kon tippen aan de aantrekkende kracht zoals Amsterdam die heeft op toeristen. Ook in de nieuwe situatie, waarbij de uitstraling van het gebied flink is verbeterd, kan het Schipperskwartier het niveau van Amsterdam niet halen, zo stellen enkele geënquêteerden. Eén ondervraagde vraagt zich af of de Burgemeester en Schepenen dit ook wel willen.

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Vraag 11. Wat was de reden van uw bezoek aan het prostitutiegebied?

a. bezoek aan raamprostitutuee	-	0%
b. bezoek aan straatprostitutuee	-	2%
c. bezoek aan club/privé-huis	-	5%
d. bezoek aan seksshop	-	0%
e. bezoek horeca	-	2%
f. bezoek als toerist	-	20%
g. uit nieuwsgierigheid	-	29%
h. ik woon in (de omgeving van) het gebied	-	8%
i. ik werk in (de omgeving van) het gebied	-	24%
j. anders...	-	10%

Vraag 12. Op welk tijdstip van de dag heeft u het gebied bezocht?

a. 's ochtends	-	16%
b. 's middags	-	35%
c. 's avonds	-	36%
d. 's nachts	-	18%

Vraag 13. Wat is uw waardering van het prostitutiegebied qua veiligheid?

De gemiddelde waardering voor de veiligheid in het gebied, uitgedrukt in een getal tussen 1 en 10, was een **6,15**.

Vraag 14. Wat is uw waardering van het prostitutiegebied qua uitstraling?

De gemiddelde waardering voor de uitstraling in het gebied, uitgedrukt in een getal tussen 1 en 10, was een **5,38**.

Vraag 15. Wat is uw waardering van het prostitutiegebied qua onderhoud?

De gemiddelde waardering voor de onderhoud in het gebied, uitgedrukt in een getal tussen 1 en 10, was een **5,38**.

Vraag 16. In welke mate heeft u overlast ervaren in het prostitutiegebied (1=weinig/10=veel)?

De mate van overlast die is ervaren in het gebied, uitgedrukt in een waarde tussen de 1 en 10, was een **3,2**.

Vraag 17. Wat voor soort overlast heeft u ervaren?

De meeste overlast die door de ondervraagden is geconstateerd zijn:

- Drugsgerelateerde overlast;
- Openbare dronkenschap;
- Hanggroepjongeren / samenscholing;
- Lawaai;
- Gevoel van sociale onveiligheid;
- Hinderlijk rijdende auto's.

Vraag 18. Wat ontbreekt er volgens u in het prostitutiegebied?

In veel gevallen wordt er verwezen naar wat Amsterdam wel heeft. De meest genoemde onderdelen die de ondervraagden missen in een prostitutiegebied is/zijn:

- Veiligheidscontrole;
- Veilig gevoel;
- Meer politie op straat;
- Bewoning;
- Zichtbare aandacht door stedelijke overheid;
- Openheid;
- Diversiteit in prijs/kwaliteit, dus van dure club tot straatprostitutie;
- Verwevenheid met andere functies zoals uitgaansgelegenheden, restaurants, erotische winkels en –horeca;
- Excuus om naar het gebied te gaan (een zogenaamde “excuus-Truus”);

- Goede bereikbaarheid;
- Anonimiteit;
- Mooie vrouwen.

Vraag 19. Waardoor zou volgens u de veiligheid in het prostitutiegebied kunnen worden vergroot?

Om de veiligheid in een prostitutiegebied te verbeteren werden de volgende maatregelen genoemd:

- Meer politiesurveillance;
- Bewoning;
- Meer 'gewone' bezoekers die met andere motieven door het gebied wandelen;
- Door voor verslaafden een andere opvang en zorg te organiseren;
- Inzet van stuarts, zoals in een voetbalstadion;
- Meer camera bewaking, ordehandhavers die speciaal in dit gebied rond lopen... goede verlichting in de steegjes;
- Transparanter toezicht, controle en uitstraling branche;
- Door te weten dat er achter de ramen rode alarmknoppen zitten zodat de dames alarm kunnen slaan als ze wat zien;
- Door een betere controle op aanwezigheid van dealers en preventieve maatregelen hiervoor te treffen. Denk hierbij aan mogelijkheid tot melding bij een beveiligingsman;
- Niet wegstoppen maar investeren om een chiquere uitstraling te krijgen en hierdoor een breder publiek aan te trekken;
- Diversiteit in functies voor een divers publiek, zodat de gehele dag het gebied aantrekkelijk blijft en druk bezocht wordt;
- Schone omgeving en verlichting;
- In z'n algemeenheid; laat een prostitutiegebied onderdeel van de stad zijn. Vaak worden zones aangewezen ver buiten de loop in reeds

achterstallige gebieden. Dit trekt dubieuze activiteiten aan waardoor het gebied al snel in een negatieve spiraal terecht komt. Amsterdam leert dat prostitutie een volwaardige stedelijke functie kan zijn, zonder tot grote problemen te leiden.

Vraag 20. Waardoor zou volgens u de uitstraling van het prostitutiegebied kunnen worden verbeterd?

De uitstraling van een prostitutiegebied kan worden verbeterd door onder andere:

- Meer cafés en terrassen;
- Concentratie, veel meer aandacht voor inrichting en onderhoud openbare ruimte, afdwingen verbeteren van het vastgoed;
- Onderhoud gebouwen en minder 'vage' clubs. Meer openheid;
- Eenduidig en accuraat (technisch) beheer van het cluster van de panden en directe omgeving / openbare ruimte;
- Ik ben van mening dat er helemaal geen uitstraling zou moeten zijn van dit soort gebieden. Wat mij betreft zou het een stuk "anoniemer" mogen;
- Door er een meer gezellige buurt van te maken en geen gesloten buurt met weinig straatverlichting. Door een meer moderne uitstraling van de panden en minder gebruik te maken van rode lampen;
- Minder junkies;
- Herstel van de oorspronkelijke gevels op gelijkvloers niveau (vandaag zijn in sommige panden gevelbrede etalages waarin zoveel mogelijk vitrines worden gepropt) De uitstraling zou verbeteren indien minder vitrines per pand zouden worden toegestaan maar dan daalt natuurlijk ook het rendement;
- Financiële injectie;

- Meer diversiteit en meer nachtleven (nu is het een sex-ghetto, omringd door saaie woonwijken);
- Auto's weer laten rondrijden = meer sociale controle = ook meer klandizie voor de prostituees;
- Minder vage gasten zoals drugsdealers en andere randfiguren toelaten, nu blijkt dit juist vaak een toevluchtsoord voor hen te zijn;
- Maak entreegebieden helder en duidelijk, wees eerlijk wat ergens te vinden is. Kwaliteit van de entreezones en openbaar gebied kunnen de toegankelijkheid ervan vergroten;
- Schoner;
- Combinatie met "normale" middenstand.

Ook verwees men veelvuldig naar de antwoorden die bij de vorige vraag over "veiligheid" zijn ingevuld. E.e.a. zou een uitstraling moeten hebben die positief is voor het gevoel van veiligheid.

Vraag 21. Waardoor zou volgens u de staat van onderhoud in het prostitutiegebied kunnen worden verbeterd?

- Jaarlijkse schilderbeurt;
- Door de exploitanten, middels een bijdrage, zelf verantwoordelijk te maken;
- Eenduidig en accuraat technisch beheer cluster van panden en directe omgeving / openbare ruimte;
- Afspraken met gemeente;
- Geen auto's in het gebied toestaan;
- Aanpak vastgoedhandel in crimineel circuit;
- Verplichten van eigenaren tot het goed onderhouden van hun panden (dus eerder aanschrijven en voortdurend controleren op veiligheidsaspecten);

- Door aanschrijvingen van de gemeente aan de pandeigenaren. En een beter beleid van de gemeente door aanpak van de omgeving in het gebied;
- Vaker schoonmaken;
- Een professionele beheerder hiervoor aanstellen;
- Renovatie panden;
- Panden opknappen en strenge maatregelen op gebied van veiligheid en hygiëne, dan moeten de exploitanten wel!
- Vuil vaker ophalen en bezemwagen erdoorheen laten rijden;
- Menging van functies, zorgdragen van een gedeeld belang bij eigenaren voor een aantrekkelijk gebied; bewoners, ondernemers en bezoekers;
- Meer groenvoorzieningen.

De hierna volgende stellingen konden met juist of onjuist worden beantwoord. De verdeling van percentages geven het gemiddelde van de keuzes weer:

Vraag 22. Prostitutiegebieden geven altijd overlast.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 38% |
| b. Onjuist | - | 62% |

Vraag 23. Maatschappelijk en politiek draagvlak is een vereiste voor een duurzaam prostitutiegebied.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 92% |
| b. Onjuist | - | 8% |

Vraag 24. Prostitutiegebieden horen niet in een woonwijk.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 65% |
| b. Onjuist | - | 35% |

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Vraag 25. Prostitutie en drugsgebruik zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 33% |
| b. Onjuist | - | 67% |

Vraag 26. Toppelprostitutiegebieden geven meer overlast dan raamprostitutiegebieden.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 87% |
| b. Onjuist | - | 13% |

Vraag 27. In de ochtend en middag is een prostitutiegebied veiliger dan 's avonds en 's nachts.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 63% |
| b. Onjuist | - | 37% |

Vraag 28. In een schoon en onderhouden prostitutiegebied voel ik me veiliger.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 96% |
| b. Onjuist | - | 4% |

Vraag 29. Raamprostitutiegebieden hebben een betere "sociale controle" dan andere prostitutiegebieden.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 85% |
| b. Onjuist | - | 15% |

Vraag 30. Vrouwen voelen zich onveiliger in een prostitutiegebied.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 73% |
| b. Onjuist | - | 27% |

Vraag 31. De aanwezigheid van een prostitutiegebied verkleint de kans op verkrachtingsmisdrijven.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 65% |
| b. Onjuist | - | 35% |

Vraag 32. Investeerdere in de seksindustrie zijn allemaal criminelen.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 21% |
| b. Onjuist | - | 79% |

Vraag 33. De overheid zou meer moeten investeren in prostitutiegebieden.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 70% |
| b. Onjuist | - | 30% |

Vraag 34. Het bedrijfsleven zou meer moeten investeren in prostitutiegebieden.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 63% |
| b. Onjuist | - | 37% |

Vraag 35. Prostitutiegebieden moeten geheel verdwijnen.

- | | | |
|------------|---|-----|
| b. Juist | - | 1% |
| c. Onjuist | - | 99% |

Vraag 36. Prostitutie zal altijd blijven bestaan.

- | | | |
|------------|---|-----|
| a. Juist | - | 99% |
| b. Onjuist | - | 1% |

Tot slot werden de volgende vragen gesteld:

Vraag 37. Waar moeten volgens u prostitutiegebieden gevestigd zijn in een stad?

- a. in het centrum (gekoppeld aan een uitgaansgebied)
-> 28%
- b. in het centrum (los van een uitgaansgebied)
-> 18%
- c. buiten het centrum, wel in de stad (gekoppeld aan een uitgaansgebied)
-> 34%
- d. buiten het centrum, wel in de stad (los van een uitgaansgebied)
-> 9%
- e. buiten de stad (in een apart gebied)
-> 10%
- f. buiten de stad (in combinatie met een industriegebied)
-> 1%

Vraag 38. Op welke wijze zouden de overheid en het bedrijfsleven een bijdrage kunnen leveren aan het duurzaam functioneren van prostitutiegebieden?

De overheid en het bedrijfsleven zouden volgens de ondervraagden de volgende bijdragen kunnen leveren:

- Door het commercieel te exploiteren, dwz het behalen van een rendement wat ten goede komt van de maatschappij;
- Veranderen van de beeldvorming over deze gebieden. M.a.w. imagocampagne starten en gebieden hoogwaardiger inrichten;
- Bepaalde plaatsen aanwijzen en daar toezicht houden;
- Goede informatie; - subsidie voor het schoonhouden van het gebied; - controle op veiligheid in het gebied;

- Door te onderkennen dat prostitutie een maatschappelijke functie heeft en vanuit die visie op te treden;
- Overheid: toezicht en kwaliteitscontrole;
- Meer investeren in de ruimtelijke kwaliteit van een prostitutiegebied. Herstructurering van wijken en vastgoed. Waarom niet in een leegstaand kantoorgebouw, levendigheid wordt dan vergroot;
- Door coördinatie van investeringen in openbare ruimte en vastgoed, door overheidsondersteuning van bonafide ondernemers en overheidstegenwerking van malafide ondernemers (van Traa-team in Amsterdam);
- Het onderhouden, leefbaar houden van omgeving. Zorgen voor voldoende huisvesting voor de dames/heren werkzaam in de industrie. Transparant maken van de "achterkamer" activiteiten. Het promoten van horeca activiteiten in de buurt, om zo een gemêleerd publiek aan te trekken, die op "doortocht" zijn. Openbare toiletten, aanschrijvingen voor diegenen die slecht zorgdragen voor een verzorgd uiterlijk van de buurt. Particulier woningbezit zo veel mogelijk clusteren, afsluiten van beheerconvenanten;
- Positief benaderen staat voorop. Zichtbaar en aantrekkelijk voor alle burgers. Vestigingsklimaat scheppen voor meer dan alleen de straatprostitutie. Denk dus ook aan seksshops, hotels, clubs, e.d.;
- Garanderen van veiligheid (o.a. handhaving) controle op gedwongen prostitutie en vrouwenhandel; invoeren van wetgeving die sancties zeer snel kan opleggen controle op hygiëne van prostitutiebedrijven tegengaan van criminaliteit aanpakken van drugshandel invoeren van een keurmerk voor prostitutiebedrijven ondersteunen van individuele prostituees (zakelijk, maatschappelijk) schoonhouden van het prostitutiegebied voeren van een goede regelgeving (gevelreclame, verlichting, muziek etc.);

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

- Voorkomen van overlast, vooral in de vorm van het gevoel van onveiligheid en het ontstaan van aanverwante criminaliteit;
- Controle, onderhoud, door beschermde, laagdrempelige voorzieningen toe te staan zoals in Frankfurt;
- Het bedrijfsleven zou het initiatief moeten nemen en een gedegen plan moeten voorleggen aan de gemeente. De overheid zal, gezien het maatschappelijk belang, een goed plan moeten faciliteren o.a. door het benodigde bouwoppervlak tegen een gunstige prijs beschikbaar te stellen en garant te staan voor de veiligheid binnen dit gebied;
- Veel controle van politie en andere overheidsdiensten. Investeren in aanzicht en onderhoud van het gebied;
- Overheid - eenduidig beleid, erkenning markt, stedenbouwkundig rekening houden met ruimte voor vestigingen. Bedrijfsleven - bereidheid investeringen, kwaliteit technisch, omgeving als uitstraling;
- Binnen de wet een kader creëren waarin het mogelijk is om een veilig en overzichtelijk prostitutiegebied te ontwikkelen waar legale ondernemingen zich kunnen vestigen;
- Investeren, samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven, opheffing taboes door voorlichting;
- Overheid: Door niet te ontkennen dat het bestaat maar mede richting te geven aan de invulling ervan. Voor het bedrijfsleven zijn er wellicht kansen, weliswaar niet op alle gebied, maar horeca, winkels en beurzen zouden een winstgevende factor kunnen vormen zeker als een prostitutiegebied naast een breed uitgaansgebied (bioscoop, discotheken, voetbalstadion) is gevestigd. Hun bijdrage zal dan bestaan uit investeringen die het gebied een breder aanbod geven dan alleen prostitutie;
- Duidelijke en heldere "spelregels" , eenduidige voorlichting , gezamenlijke coördinatie;
- De overheid zou beter kunnen controleren, zeker op gebied van drugs en vrouwenhandel. Verder is een goede staat van de openbare ruimte erg belangrijk;
- Overheid: Door aanpak van criminaliteit (vrouwenhandel, vastgoedhandel) handhavingsbeleid bij overlast, aankoop panden, ondersteuning en verzorging prostituees, legalisering van prostitutie indien geen sprake is van verbinding met criminaliteit, maar dan ook met alle wetgeving (van Kamer van Koophandel, vergunningen t/m CAO);
- Als dit soort gebieden er dan toch moeten zijn, dan gecontroleerd, goed onderhouden en sociaal veilig. Dit moet in samenspraak met de ondernemers, dames en de overheid. Ik ben van mening dat je als toevallige passant maar weinig tot niets hoeft te merken van dat je door een prostitutiegebied loopt;
- Door planmatig naar een prostitutiegebied te kijken en vooral samen met de exploitanten een samenwerking aan te gaan;
- Ruimte bezorgen zodat er netjes en veilig gewerkt kan worden voor de vrouwen zodat er ook goede controle is voor gezondheid en veiligheid;
- Door weinig en duidelijke regels op te stellen en die te handhaven door, in eerste instantie, de eigenaren van de clubs/ huizen. Wanneer zij hulp nodig hebben, roepen ze die in van de overheid (politie). Wanneer zij niet tijdig om hulp roepen en er een misstand is, worden de eigenaren hiervoor verantwoordelijk gesteld en krijgen straf (boete, sluiting etc.). Eigen verantwoordelijkheid voor het goed functioneren van de omgeving dus;
- Door te zorgen voor veiligheid (voor bewoners, prostituanten en prostituees), door mensenhandel en randcriminaliteit tegen te gaan en streng te controleren en goede comfortabele werkomstandigheden voor prostituees te garanderen, maar tegelijk aandacht te hebben voor

de vraagzijde: het moet discreet blijven, en ook een beetje avontuurlijk en onvoorspelbaar, het moet een bruisende en prikkelende wijk blijven, niet te clean;

- Door te trachten de taboesfeer van prostitutie weg te nemen en door te investeren in een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte;
- Ik denk dat ze zich er niet zo mee zouden moeten bemoeien. Legalisatie heeft nergens toe geleid. Het is een beroep met een taboe en zal zo blijven. Ik denk dat je de ophef en nadruk van prostitutie moet afhalen. Vergeet niet dat veel ophef ook gemaakt wordt door echtgenotes die bang zijn dat hun echtgenoot een prostituee bezoekt. Ik ben van mening dat het niet opzichtig moet zijn omdat je de kat niet op het spek hoeft te binden en ook kinderen niet zomaar geconfronteerd mogen worden met het fenomeen maar het is het oudste beroep ter wereld en zal denk ik altijd blijven bestaan. In goede banen leiden is wat anders dan waar men nu mee bezig is
- Zero tolerance beleid t.a.v. drugsoverlast en illegale bewoning;
- Door samenwerking na inventarisatie en door end-to-end monitoring;
- Samenwerken met de dames, ze ondersteunen bij misdrijven van klanten. Goede huisvesting;
- Langetermijnvisie ontwikkelen en niet vraag/probleem gestuurd;
- Het zou een goede zaak zijn als bijv. de gemeente Rotterdam zélf een raamgebied zou exploiteren, de investering is met de hedendaagse kamerhuurprijzen snel terugverdiend en zou de te genereren winst ten goede kunnen komen aan sociale projecten. Dit gaat nu in de zakken van een paar lieden zoals in Utrecht (Wegra);
- Door een goede doordachte opzet en inrichting van een dergelijk gebied;
- prostitutie in aparte wijk waar geen mensen wonen. Overheid moet toezien dat er geen vrouwenhandel plaatsvindt, m.a.w. het moet zeker

zijn dat hoeren het vak vrijwillig uitoefenen. De sector moet alle voorzieningen betalen. De overheid stelt eisen aan de voorzieningen maar betaalt er niet aan mee;

- Investeren in openbare ruimte, accepteren van deze stedelijke functie, toezicht, 'gebruiken' in de citymarketing;
- Door meer middenstand in een prostitutiegebied is er meer sociale controle, waardoor criminaliteit verdwijnt en mensen zich veiliger voelen.

Vraag 39. Hoe ziet volgens u het perfecte prostitutiegebied eruit?

- Veel mensen, mannen en vrouwen. In een uitgaansgebied. Terrasjes. Politiecontrole. Groenvoorzieningen. Winkels;
- Dat is er niet;
- Schoon; - veilig; - medische assistentie aanwezig;
- Een min of meer besloten plek in of nabij het stadscentrum;
- In de binnenstad, geconcentreerd in combinatie met multiculturele yuppenwijken, met een goede openbare ruimte, geen lange straat/steegjes. Meer vermaak en verzorging voor zowel prostituees en bezoekers, binding van de mensen aan het gebied;
- Gemengd met functies en voorzieningen, een duidelijke wijk in de stad waar niet alleen geprostitueerd wordt maar juist ook werk en wonen voor bijv. creatieven gerealiseerd kan worden;
- Schoon en gezellig, met een echt stedelijke mix van functies;
- Een straat die open lijkt, met een goed verlichte omgeving, zonder donkere hoeken. Voldoende ruimte voor parkeren, veilige en goede huisvesting voor de werkenden. Buiten het centrum, wel doorgaand traject;
- Schoon, modern, verlicht, feestelijk, aantrekkelijk, toegankelijk. Uitgebreid met aansluitende activiteiten behorend bij de seksindustrie;

Duurzaam Attractief Erotisch Fungebied

SCRIPTIE MASTERCITYDEVELOPER – ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

- Goed onderhouden, openbare domein goed onderhouden, gevels, etc. (bedrijfsdomein) veilige combinatie met andere uitgaansgelegenheid, drugsvrij, een ' luxe' uitstraling in plaats van een louche uitstraling;
- Relaxed in een veilige en hoog stedelijke omgeving;
- Gezellig, afwisselende entertainment;
- Met inpandige, laagdrempelige voorzieningen;
- Het gebied moet aantrekkelijk zijn voor zowel de bezoekers van de prostituees als voor burgers, die andere wijzen van vertier zoeken, zoals bezoek van café, restaurant, theater, film of bijv. sportevenementen in een sporthal. Kortom een gebied, waarin iedereen zich op zijn gemak voelt en zich veilig weet;
- Een beetje als de wallen, een gebied waar je ook een avondje uit kan;
- Herkenbaar cluster van gebouwen van raamprostitutie en privé-huizen. Dichtbij de binnenstad en bij uitgaansgebied;
- Een breed aanbod van diensten in de uitgaanssfeer waarmee het prostitutiegedeelte toegankelijker wordt;
- Het prostitutiegedeelte dient wel afgeschermd te zijn van de rest waardoor je bewust dit gedeelte betreedt. Aandacht dient er te zijn voor beveiliging en daar waar de overheid geen politie in wil zetten zal dit door particulieren uitgevoerd dienen te worden in de vorm van beveiligingsmedewerkers. Uitgebreid cameratoezicht en harde sancties bij wangedrag is onontbeerlijk. Zero-tolerance;
- De omgeving en het prostitutiegebied in een gezamenlijke harmonie zonder overlast en criminaliteit waar ook mensen komen voor de gezelligheid;
- Het prostitutiegebied moet wat duisters hebben, enigszins buiten de maatschappij staan. Regulering en controle zijn goed, maar een zekere sfeer van anarchie hoort bij het gebied;
- Levendig, ingebed in uitgaansgebied van de stad, met veel sociale controle, en aanpak van uitwassen;
- Moderne versie van de wallen.. het oubollige eraf.. alles in een nieuw jasje... nieuwe gebouwen... grote ramen... modern interieur... diverse stijlen... beetje futuristisch.. vooruitlopend..;
- Het moet verleidelijk zijn;
- Een funcity als Las Vegas buiten de stad is niet de oplossing. Iedere grote stad moet een prostitutiegebied hebben die op de stad is toegesneden. Deze moet dan tegen het centrum aan zijn gelegen en voorzien zijn van meerdere uitgaansbedrijven (discotheken, restaurants, bars, sauna's, theater etc.). Concept van Villa Tinto is OK! Daarnaast moet ook de prijs/kwaliteit goed zijn;
- Zelf heb ik destijds gekozen voor een privé-huis, ik neem liever de tijd voor een klant dan dat ik ze afwerk. Ik werkte omdat IK dat wilde. In tegenstelling tot veel andere vrouwen. Ik denk dat de belangrijkste punten zijn: Een plek waar je even op adem kan komen met een kop koffie en een kop soep, waar je ook even je verhaal kwijt kan als je daar behoefte aan hebt. Mensen die daar koffie en soep schenken zouden tevens op de hoogte moeten zijn van de sociale weg om weg te komen uit die wereld. Verder moet er een condoom (verkoop) punt zijn, en de mogelijkheid een postbus te openen. Nette schone werkplekken. En bovenal pooiers zoveel mogelijk weren!
- Diversiteit in horeca, entertainment en straatvermaak;
- Mooie vrouwen op straat en achter de ramen.

Vraag 40. Heeft u verder nog opmerkingen?

Naast de vele succeswensen met betrekking tot het onderzoek werden er nog de volgende nuttige opmerkingen gemaakt:

- Ik ben niet echt op de hoogte van verschillend gemeentelijk prostitutiebeleid, maar wat ik in mijn onderzoek in 's-Hertogenbosch heb geconstateerd (hfd. 12, boek Integrale Gebiedsontwikkeling: Het Stationsgebied 's-Hertogenbosch) is dat er bij ingrijpende transformaties in het stedelijk gebied er gepoogd wordt 'de donkere kant ' van onze samenleving weg te organiseren. In 's-Hertogenbosch (waar vroeger juist voor soldaten e.d. in de stad bordelen waren en als onderdeel van het stedelijk leven getolereerd werd) is er bij de ontwikkeling van Paleiskwartier (het vervallen deel over het spoor) aan zowel de tippelzone als het gemeentelijk gedoogbeleid een einde gekomen;
- Belangrijk is de identiteit in NL te bewaken, waarom niet met prostitutiegebieden?
- Door sluiting van bepaalde gebieden verspreidt alles weer en wordt alles alleen maar minder overzichtelijk, met alle kwalijke gevolgen die ieder weldenkend mens ziet aankomen, behalve deze overheid, die stekeblind is. Onvoorstelbaar!!!
- Criminaliteit in de zin van gedwongen prostitutie (vrouwen- en kinderhandel) onmogelijk maken;
- Door middel van menging van verschillende functies wordt de sociale controle vergroot, wordt het drukker en is er een grotere aanloop van incidentele klanten voor de prostituees;
- Volgens mij kamp je altijd met het spanningsveld van mensen die helemaal niets hebben met een prostitutiegebied en bij wie je ook nooit draagvlak bij kunt krijgen, hoe mooi je het gebied ook inricht, en de mensen die gebruik maken van een prostitutiegebied. Het gaat

daarbij dan om de vraag in hoeverre prostitutie als gewoon en normaal wordt ervaren en als een geaccepteerd verschijnsel gezien kan worden in de maatschappij. Volgens mij lukt dat nooit en zal er altijd een zekere taboesfeer blijven bestaan.

Literatuur

Theorie:

- Berg, L. van den (1987), *Urban Systems in a Dynamic Society*, Gower Publishing Company Limited, Aldershot;
- Berg, Prof. dr. L. van den & Dr. J. van der Meer & Drs. A.H.J. Otgaar (1999), *De Aantrekkelijke Stad*, Euricur (R1999-5), Rotterdam (NL);
- Berg, Prof. dr. L. van den & Drs. E. Braun & Drs. A.H.J. Otgaar (2002), *Organiserend vermogen in perspectief*, Euricur Report (R2002-3), Rotterdam (NL);
- Bonte, D. (2001), Schipperskwartier moet dicht – Burgerinitiatief voor het behoud van de Antwerpse rosse buurt, Het Virtuele Perscentrum (SOS Schipperskwartier);
- Brouwer, E. de (4 juli 2002), *Rotterdamers eisen sluiten tippelzone*, De Telegraaf;
- Buters, G. (10 maart 2000), Antwerpse bezem door criminele rosse buurt, De Telegraaf;
- Dewinter, F. (2003), Zero tolerantie, een gemeenschapsgericht veiligheidsbeleid, Van Egmont;
- Halsema, F. (1995), *Opstellen over criminaliteit en rechtshandhaving - Ontspoord!*, Wiardi Beckman Stichting;
- Jobse, R.B. & S. Musterd (1994), *De stad in het informatietijdperk*, p. 125 ev., Van Gorcum;
- NRC Handelsblad (4 januari 2006), *Arnhemse rosse buurt gesloten*;
- Pröpper, I. en D. Steenbeek (1999), *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*, Coutinho, Bussum;
- Verbart, J. (2004), *Management van ruimtelijke kwaliteit*, Eburon;
- Verlaat, van 't (2004), *Stedelijke gebiedsontwikkeling in hoofdlijnen*, p.41 en p.45, MCD;
- VROM (2004), *De kracht van de stad - Praktijkboek IPSV en 56 wijken 2004-2005*, p.105, VROM;
- VROMraad (2004), Gereedschap voor ruimtelijke ontwikkelingspolitiek (advies 039), OBT bv, Den Haag;
- Wilson, J.Q. & G.L. Kelling (1982), *Broken windows – the policy and neighborhood safety*, The Atlantic Monthly, Volume 249, No. 3, p. 29-38.

Antwerpen:

- Beleidsplan Prostitutie Antwerpen (juni 1999) + deelrapporten Activiteitschema (juni 1999), Optimaliseren van de bedrijfstak (juni 1999) en Concentratie modellen (juni 1999);
- Concept Vastgoedontwikkelingsmaatschappij Antwerpen (juli 1999);
- Evaluatie uitvoering integraal prostitutiebeleid Stad Antwerpen (januari 2004);
- Een rode draad voor het Schipperskwartier – prostitutiebeleid en stadsontwikkeling Antwerpen, Stad Antwerpen (2005);
- Nieuwsbrief Schipperskwartier, nr.1 - jaargang 1, Stad Antwerpen (juni 2004);
- Nieuwsbrief Schipperskwartier, nr.2 - jaargang 1, Stad Antwerpen (september 2004);
- Stadsontwikkeling... in het Schipperskwartier, editie 4 – jaargang 2, Stad Antwerpen (juni 2005);
- Stadsontwikkeling... in het Schipperskwartier, editie 5 – jaargang 3, Stad Antwerpen (januari 2006);
- Fluwelen aanpak, Harm Tilman, De Architect p.30-51 (maart 2006);
- Stadsproject Falconplein-Zeemanshuis – resultaten van de Open Oproep, Stad Antwerpen (2005);

- Opmerkingen- en prioriteitennota – bewoners Schipperskwartier (16-17-18 oktober 2002);
- Collegebesluit 2716, Stad Antwerpen (6 maart 2002);
- Collegebesluit 39, Stad Antwerpen (8 januari 2003);
- Zoeken naar plekken voor prostitutie – ook de seksindustrie heeft een stedelijke functie, Michel Robles, maandblad voor Ruimtelijke Ordening p.12-15 (mei 2006);
- Thuis in de Stad prijs 2005 juryverslag, toelichting van de jury bij het winnende project categorie 1, s.a., (2005).

Arnhem:

- Deelrapport Geschiedenis en huidige situatie Spijkerkwartier (behorende bij Projectplan Prostitutie Arnhem) (december 1995);
- Deelrapport Activiteitschema (behorende bij Projectplan Prostitutie Arnhem) (december 1995);
- Deelrapport Instrumenten beheer openbare ruimte Spijkerkwartier (behorende bij Projectplan Prostitutie Arnhem) (december 1995);
- Deelrapport Mogelijkheden voor een alternatieve locatie (behorende bij Projectplan Prostitutie Arnhem) (december 1995);
- Rapportage Alternatieve locatie raamprostitutiegebied (juni 1997);
- www.spijkerkwartier.net;
- Arnhem aantrekkelijke stad, drs. J. de Fockert (april 2002);
- Onderzoeksverslag Overlastmeting 24-uursopvang, Gemeente Arnhem (september 2005);
- Raadsvoorstel en besluit nr. SO/RO/2005/841, Gemeente Arnhem (13 februari 2006);
- Raadsvergaderingstuk nr. SO/RO/2002/733, Gemeente Arnhem (17 september 2002);

- Colleganota: Handhavingsprogramma fysieke ruimte 2005/2006 nr. SB/VJZ/2004/1431, Gemeente Arnhem (18 oktober 2004);
- Colleganota: Handhavingsprogramma fysieke ruimte 2005/2006 nr. SB/RMI/2006/3, Gemeente Arnhem (2 januari 2006).

Eindhoven:

- Raadsbijlage nr. 104, Gemeente Eindhoven (26 mei 1998);
- Raadsbijlage nr. 172, Gemeente Eindhoven (11 juli 2000);
- Nieuwsbrief Woensel West (juni 2004, januari 2005, april 2005, september 2005, juli 2006);
- Omdat Smaken verschillen – integrale wijkvernieuwing Woensel West – Werkplan 2006-2008 (januari 2006);
- De Kracht van het persoonlijk contact – De vleesgrossier als succesfactor, Fontys Hogeschool Sociale Studies (juni 2005);
- Wijkplan Lekker Wonen in Woensel West, Stichting Woensel West en Gemeente Eindhoven (oktober 2001);
- Onze buurt aan zet – “Voortgang in de grote steden, meedenken, meepraten en meedoen”, p.24-25, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties (november 2002);
- Eindevaluatie Onze buurt aan zet, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties (april 2006);
- Leefbaarheid en veiligheid – ontwikkelingen tussen 1996 en 2003, Gemeente Eindhoven (april 2005);
- Ingrijpende aanpak Eindhovense prostitutiewijk, Egbert Koster (9 juni 2005);
- Werkplan 2006 – Jaarverslag 2005 – Woensel Zuid, Gemeente Eindhoven (februari 2006).

Proloog en Epiloog:

- Beantwoording van schriftelijke vragen van dhr. H.P.L. Cremers over uitwaaiing van prostitutie nr. 05BSD05422, Gemeente Rotterdam (19 april 2005);
 - Uitnodiging "Koninginnen van de Nacht" (november 2002);
 - Inzendingen "Koninginnen van de Nacht": Redlightplatform, Garage Rosso, Sex Tool Box, De Rode Burcht en De Hof;
 - Juryrapport "Koninginnen van de Nacht" (8 maart 2003);
 - Contouren Rotterdams Prostitutiebeleid (10 december 2002);
 - Brief van College aan de Raad (B&W-BSD) betreffende Contour aanpak Rotterdams prostitutiebeleid, Gemeente Rotterdam (17 december 2002);
 - Straatmagazine Rotterdam (14 t/m 27 december 2002);
 - Evaluatie Rotterdams prostitutiebeleid (juni 2004);
 - Verslag prostitutiedebat Het Portaal (maart 2003);
 - Hofpleinlijn (fase 3) "Businessplan – Hofpleinlijn exploitatiemaatschappij", Hofpleinlijn-referentiegroep MCD2 (januari 2006).
- Tippelen na de zone (Straatprostitutie en verborgen prostitutie in Amsterdam) (2005);
 - Grotestedenbeleid: een kwestie van doen – de succes- en faalfactoren bij de uitvoering van beleid, Kenniscentrum Grote Steden (september 2005).

Algemeen:

- Quick Scan handhaving lokaal prostitutiebeleid (Rapportage over de huidige stand van zaken van de (voorgenomen) handhaving van het lokaal prostitutiebeleid) (29 november 2002);
- Samenvatting Evaluatie integrale handhaving prostitutiebeleid, ES&E (november 2002);
- Tijdschrift VROM.NL, p.24-27 (06/2003);
- Plan van aanpak Ordening en bescherming prostitutiesector (Aanvullende maatregelen voor het bereiken van de doelstellingen bij de opheffing van het algemeen bordeelverbod) (juni 2004);
- Straatprostitutie: bestrijden, gedogen, reguleren of vrij geven?, Mr. A. de Graaf Stichting (november 2004);